

מתווכרים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
 גיליון שבועי בפנימי כותב וביאור תורת הפנימי
 מ"ד שנת ה'תשפ"ה

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
 גיליון שבועי בחשבת פור הוצר החיים תת יצירא
 מ"ד שנת ה'תשפ"ה

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
 גיליון שבועי בחשבת פור הוצר החיים תת יצירא
 מ"ד שנת ה'תשפ"ה

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

שער הכוונות ראש השנה ב' כרכים
 שער הכוונות ראש השנה. מכתבי המקובל רבינו חיים ויטאל זיע"א כפי מה שקיבל מרבו המקובל רבנו האר"י ז"ל זיע"א. הספר ערוך מחדש, מוגה ומזוקק בדקדוק רב עפ"י דפוסים ישנים. מבואר עם ביאור נכון ומדויק, בשפה ברורה ונעימה, המשולב בתוך תיבות הספר הק'. הביאור נערך עפ"י מפרשי כתבי האריז"ל, עם הערות וצינונים רבים, הפניות לפירושים רבים אחרים, להרחבת העניינים ולתועלת הבנת הלומדים. מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, בעימוד נאה ובנייר יפה ומשובח.

אוצר כתבי המגיד שמות ב' כרכים
 אוצר כתבי המגיד הקדוש רבי דב בער ממעזריטש זיע"א, ילקוט ומאסף כל המאמרים שנאמרו מפה קדשו ונכתבו ע"י תלמידיו בספריו הקדושים: מגיד דבריו ליעקב, אור האמת, אור תורה, כתבי קודש, ליקוטי אמרים, ליקוטים יקרים, שמועה טובה, דרכי ישרים, דברות המגיד וכתבי יד שונים. מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, עם ביאור משולב בתוך דבריו הקדושים עם הערות וצינונים. עם מבוא מורחב לתורתו.

זבחים מנוקד מאורות הדף היומי
 מהדורת ש"ס 'עוז והדר' מוגהת ומזוקקת בעימוד נאה ומשובח, הגמרא ופירושי רש"י ותוספות מנוקדים בניקוד מלא ע"י מנקדים ידועים בעלי שם. עמוד הגמרא מודפס על נייר לבן משובח כאשר לשון הגמרא עצמה מודפסת על גבי צבע קרם ופירושי רש"י ותוס' בצבע לבן, למען הקל על הלומד. מעלה נוספת במהדורה זו היא תוספת משנה יומית בצידי העמוד.

דבר שבעולם - הוראה בעבודת ה', שכאשר ה"אש" האלוקית בוערת בליבו של יהודי בכל תוקף ובכל עוז, אזי גם אדם בודד יוכל לנצח במלחמת ה' כי שום דבר לא יעמוד בפניו... (ר' מענדל פוטרפאס 'עמ' 275)

לקח מאלף בחינוך הילדים הנלמד מן סורר ומורה

פ' ית'ה לאיש בן סורר ומורה (כא, יח).
 אמרו חז"ל (סנהדרין עא.) בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב בתורה אלא דרוש וקבל שכו.
 וצ"ב שאם אין מציאות לבן סורר ומורה, א"כ מה התועלת לדרוש בו ומה שייך קבלת שכו על לימוד דבר שאין לו מציאות.
 ונראה דהנה בבן סורר ומורה הקולר תלוי באביו ואמו על שלא חנכוהו כהוגן, וכפירש"י ז"ל שעי" שנושא אשה בשביית מלחמה סוף הוא ששונאה וסופו לגדל בן סורר ומורה. ומהאי טעמא צריך שיאמרו אביו ואמו בננו זה סורר ומורה, לומר כי מה שהוא סורר ומורה מתייחס אל היותו בנם, כי הם אשמים בדבר. אולם ע"י שכתבה תורה פרשת בן סורר ומורה, ומזה נדע עד היכן הדברים מגיעים אם לא משגיחים על הבנים, וממילא לא יהיה בן סורר ומורה.

וז"ש בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות אלא דרוש וקבל שכו, ר"ל ע"י שתדרוש פרשה זו ותלמוד כי ע"י שאין האב והאם משגיחים על בניהם יכול לגדל בן סורר ומורה, ממילא יקבל שכו שבן סורר ומורה לא יהיה כלל. (להורות נתן - להגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל)

פרשה זו - יפה נדרשת בימי חודש אלול

פ' תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בְּיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבִי (כא, י).
 פרשה זו, יפה נדרשת בימי חודש אלול, ולא על חינוך לפי סדר הפרשיות קוראים אותה בתחילת החודש. זהו הזמן שבו צריך האדם ליתן לבו על דבר מלחמת היצר, כי תצא למלחמה על אויבך. פשטות דברי התורה עוסקים ביציאה למלחמה ממש מול אויב בגוף, ואף כי דרשו המפרשים פרשה זו באופנים שונים, תחילה עלינו ללמוד מה שנוכל לקחת מדרכי המלחמה הגשמית. הנה קודם כל טכסיסי המלחמה, חייב הלוחם לצייד עצמו בכלי מלחמה ראויים המתאימים למי שנלחם בו. וכשם שלא יבוא אדם למלחמה כנגד טנקים ומטוסים כשהוא רכוב על סוס וחרב בידו, וכל אדם מבין כי אין לדמות את כלי המלחמה של הדורות הקודמים למלחמות שבזמנינו, כך גם במלחמת היצר;

ענינים אדומים בצורות של מלחמה קודם מלחמת העולם הראשונה והשניה

פ' תצא למלחמה על איבך וגו' (כא, י).
 סיפר הגה"צ רבי חיים מנדל שטייגער זצ"ל: בדיוק כמו השנה [תשע"ז], ב"ז אלול שחל ביום שישי שנת תרצ"ט פרצה המלחמה, אני זוכר כמו היה זה אתמול, הייתי אז ילד, וראינו מידי יום במשך כל ימי הקיץ 'עננים אדומים' לפני השקיעה על הר הג'רמאק. היינו צופים ומביטים בהם מהמרפסת, זה דבר שראיתי בעיניי שלי, היו בהם צורות של עגלות ושל כלי מלחמה (תותחים) ועוד צורות שונות שיצרו מהעננים.
 אז סיפור המבוגרים, וכן אבי זצ"ל, שגם לפני מלחמת העולם הראשונה היו נראים מחזות כאלו בשמים. ואמרו הזקנים שבאותו הדור, שכפי הנראה אף עתה באה ומתרגשת מלחמה גדולה אשר סופה מי תשורנה, ואכן ביום שישי בבוקר פרצה המלחמה.
 (חקל חיים (תולדות המחבר, עמ' 36))

לקח מאלף למלחמת היצר - מה'טשולנט' הרתח שעל גבי הסוס

פ' תצא למלחמה על איבך וגו' (כא, י).
 סיפר הגה"ח רבי מענדל פוטרפאס זצ"ל: גדוד של קוזקים דהר אל חזית הקרב. בדרכם, הגיעו לביל שבת קודש לעיירה יהודית והתעכבו שם ללינת לילה. כדרכם, שתו והשתכרו עד שנפלו בתרדמה. אחד הקוזקים שתה כנראה יותר מחביריו, כך שגם כאשר כל חביריו קמו בבוקר ונסעו לדרכם, הוא לא התעורר והמשיך לישון עוד מספר שעות. כאשר סוף סוף התעורר הקוזק, התברר לו כי הגדוד שלו כבר נסע מכאן לפני מספר שעות. הוא נבהל כהוגן והחליט לרדוף אחריהם ולנסות להדביקם. הקוזק נכנס ליהודי מתושבי העיירה נטל את סיר החמין, ה"טשולנט", מעל הפלטה, וכשהוא רותח הריקו לתוך הכיסים שהיו באוכף הסוס, כך שהסוס, שחש את חום הטשולנט בכל עצמותיו, נתקף בבהלה והחל לדהור בכל כוחו במהירות עצומה, כשהקוזק על גביו. מהירות הסוס לא פחתה גם כאשר הדביק את גדוד הקוזקים, הסוס עקף את הגדוד ודהר בכל כוחו אל תוך שורות האויב. חיילי האויב, שזיהו את הסוס עם הקוזק הרוכב על גביו כחלוץ המחנה כולו, דוהר בכל כוחו, כשניכר עליו, ששום דבר שבעולם לא יוכל לעצור אותו, נתקפו בבהלה, הפנו עורף ונסו על נפשם. כך הוכרע הקרב לטובת הקוזקים ללא מלחמה כלל. במחנה עברה הריגה שה"טשולנט", הרתח הוא, הוא שניצח בקרב... החסידים לקחו ממעשיה זו - כמו מכל

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

מקור אמירת כל ספר תהלים להמתקת הדינים עם"י ב |

האור החיים הק': אין גבורה גדולה מהכובש את יצרו | עם"י ב |

פניני אביר יעקב עם"ה

כסף שנפל מילד קטן לגבי השבת אבידה עם"ט |

ווארט מהאור החיים הק'

ב'מלחמת היצר' הכתוב מדבר

הספה"ק בפרשתינו מאריכים רבות בענין מלחמת האדם עם יצרו הרע הנקרא 'מלחמת היצר', ומרמזים זאת בכתוב "כי תצא למלחמה על אויבך" שרומז ל'מלחמת היצר', - כל אחד מפרש עפ"י דרכו, אבל כל הנחלים הולכים אל הים, והצד השוה שבהם שצריך האדם להילחם עם יצרו ולהתגבר עליו. ובזמננו כהיום הזה - אין פירוש זה אמור בדרך העבודה והמוסר, אלא זהו הפירוש הפשוט והנכון פסוק.

וכפי ששך הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זצ"ל:

- לפנינו בישראל, כאשר נכנסו לארץ וניהלו מלחמות בפועל, היה הפשט בפסוק זה - "כי תצא למלחמה על אויבך" - דהיינו על מלחמת כיבוש הארץ, וברמז היינו מפרשים שזה מדובר על מלחמת היצר, ואילו עכשיו - אומר הרבי ר' בונם - בזמן הזה שאין לנו מלחמת מצוה, מוכרחים אנו לומר שפשוטו של מקרא מדובר "במלחמת היצר", כי התורה נצחית לכל זמן! עכ"ד, ודפח"ח.

אין גבורה גדולה מהכובש את יצרו

גם רבינו האוה"ח הק' אמר לרמז בלשונו הזהב מלחמה זו למלחמת היצר וזלה"ק: "ובדרך רמז תתבאר הפרשה על זה הדרך, הנה כל בני העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל, אם ייטיבו דרכיהם העולם קיים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלקינו ישמח ויגל בנו, ויושר דרכם של ישראל תלוי בניצחון יצר הרע. ובא הכתוב להעיר האדם כי ביציאתו מהעולם העליון לבוא להעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לניצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה על דרך אומרם (אבות פ"ד מ"א) איהו גיבור הכובש את יצרו, שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפת"ח תחת הלמ"ד" [דהיינו למלחמה הידועה - שהיא מלחמת היצר] עכ"ל.

ואין זה מליצה בעלמא מש"כ רבינו "שאינן גבורה גדולה מזו", דדרך העולם לחשוב שגיבור היינו אדם חזק שאינו מפחד מכלום לוחם מלחמות כובש ארצות וכו', אבל האמת היא ההיפך וכמאמר התנא באבות (פ"ד, מ"א) טוב ארך אפיים מגיבור "ומושל ברוחו מלוכד עיר".

התבטאות נפלאה התבטא הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא זצ"ל: בימי הנעורים דימיתי לעצמי למשוך בכל העולם ולא עלתה בידי. חשבתי להיות מושל במדינה, בעירי, ולא הצלחתי. ניסיתי למשוך לכל הפחות בביתי ולא השיגה ידי. עד שגמלה בלבי החלטה להתחיל מעצמי, להיות מושל על עצמי; וכאשר החילתי למשוך על עצמי, נוכחתי לדעת, שבעצם המושל על עצמו רק הוא יכול למשוך על עולם ומלואו.

וכך כותב המאירי בפירושו (לספר משלי) בשם בעלי המוסר: יש מלך במדינה, יש מלך בביתו, יש מלך בגופו - והמלך בגופו חזק שבמלכים. כי המלחמה עם תכונותיו הטבעיות, שהיא בתוך גופו, חזקה פי כמה מן המלחמה הבאה עליו מבחוץ; ולהישמר מאויבים חיצוניים נקל פי כמה מאשר להישמר מפני הכוחות הטבעיים שהושרשו בקרבו.

ונתנו ה' אלקיך בידך

ואם יאמר האדם א"כ שכל כך חזק הוא היצר הרע ח"ו אבדה תקוותי, על כך אומרת התורה הק' "ונתנו ה' אלקיך בידך" וכדכתב רבינו האוה"ח בהאי לישנא: "ומבטיחו הכתוב שהגם שתקיף הוא היצר מכח האנושי אעפ"י יתנהו ה' בידו" עכ"ל.

ולדבריו הק' יש לציין את דברי הרה"ק האהבת שלום מקאסוב זצ"ל, דאומר עצה נפלאה ויסוד גדול בעבודת ה' האיך לנצח את היצר, ומפרש בזה את הפסוק הנ"ל "כי תצא למלחמה על אויבך" פי' כשתרצה לאזור חיל לערוך מלחמה נגד היצר הרע הנקרא אויב (ראה סוכה נב.), אזי העיקר הוא שיהא אצלך למונח קיים בלי שום ספק שבוודאי תזכה להיות "על אויבך".

ואל ירך לבבך לומר אני אדם והוא מלאך איך אוכל לנצחו, וגם לא יהא בלבבך שום בית מיחוש לומר פעם אנצח אותו ובפעם אחר הוא ינצח אותי רק שתאמין זאת שבדאי ירך תקיפה עליו כשתרצה, ועי"ז יהיה כוחך חזק לערוך מלחמה נגדו ולכבוש אותו ולנצחו, וככל שהאמונה תקועה יותר בלבך, יותר תזכה לנצחו, וזהו שגמר אומר "ונתנו ה' אלקיך בידך" עכ"ד ושי"י.

אל יחשוב אדם כי אם ניצח את יצרו אתמול ניצחנו בקלות גם היום, שהרי נאמנים עלינו דברי חז"ל (קדושין ל:): כי יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, וגם מתגבר עליו בכל יום, וגם אחר שעבר על האדם יום שלם שהוקדש כולו לעבודת ה' בשלימות, הנה כשקם למחרת בבוקר, מתחילה המלחמה מחדש כאילו לא גבר על יצרו כלל. וכשם שעל ידי השינה מתחדשים כוחותיו של אדם בגוף וברוח, ונשמה חדשה נמסכת בו, נשמה שנתת בי טהורה היא', כך גם יצרו בא כנגדו בכוחות מחודשים.

רמז לזה נמצא גם בסיום הפרשה, שם נמצאת פרשת עמלק, ידוע כי 'עמלק' עולה בגימטריא 'ספק' (240), ואכן, בכל יום כאשר האדם קם משנתו, מתחדשים בקרבו ספקות חדשים בעניני עבודת הבורא, ואף שנאמן הוא בעל הנשמות להחזיר לו פקדונו, מחדש כנשר נעוריו ונעשה כברייה חדשה, אך המלחמה מתגברת ועולה כנגדו מפנים ומאחור.

(ענינים מאירות להאגון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

דבר האמונה:

אמונה וביטחון - יסוד ועיקר בעבודת השם

מהעבודות היסודיות בעבודת השם היא מצוות הביטחון, ומהותה שייבטח ויניח עצמו על השם שבחסדיו ורחמי מנהיג אותנו ומשיג בהשגחה פרטית על כל אדם ועל כל מעשה, קטן כגדול. ולהגיע לידיו כך שבוטח בו יתברך ומפקיד בידיו כל הקורות אותו, ייתכן רק כאשר האדם חי באמונה שהכול מאיתו יתברך והוא "עשה, עושה ויעשה" לכל המעשים, שבעקבות כך מגיע לביטחון שלם באלוקי. ומזה מתפשטים והולכים ענפים וזמורות לכל עבודת השם: בלימוד ועסק התורה ובקיום המצוות.

כשם שידוע ומפנים בליבו עד כמה מסורים חיוו והליכותיו בידו יתברך, מקשר עצמו חזק ב"אילנא דחיי" וחפץ לקיים מצוותיו ולעסוק בתורתו. ובדאי שמשפיעה האמונה על תפילתו של אדם, שכן מכון הוא את ליבו לבורא יתברך ובוטח בו בלב שלם שימלא משאלותיו בידועו אשר בידו נפש כל חי להיטיבו ולדאוג לכל צרכיו.

(מילתא חדתא - אמונה וביטחון - להאדמו"ר רבי דוד חי אביבצירא שליט"א)

זמני כניסת וציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג
18:22	19:34	18:38	19:36	19:03	20:09	20:31	19:22	20:26	20:47

מחברים
את הימים! מחתילים
הגיון הימני נבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com להצטרפות:

קו מענה הלכה
שע"י ממלכת עוז והדר
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סניפי
"ספרי אור החיים"
ינתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סניפי
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

הרחיבי מקום אהליך:

החומר היקר, האובדן וההבטחה: סיפור מופלא על מלמד שאיבד פרי עמלו של 14 שנה, ובזכות תפילה מעומק הלב שהבטיח לשחרר את החומר למען זיכוי הרבים, קיבל אותו בחזרה בדרך פלאית, וזכה לרווח רוחני גדול.

מספר שלא ראיתי אותם. הובלתי את העגלה עם מזוודותיי, ביניהם גם המחשב היקר. כשהגענו אל המכונית שתיקה אותנו הביתה, החליט אבי המרוגש שהוא זה שיכניס את המזוודות לתא המטען, סידר יפה את הכל, ותוך שלוש דקות נכנסנו למכונית ונסענו.

הגענו לבית הורי כשעה לפני שבת. הורי היקרים רצו לשמוע מה שלומי ושלום ילדי, מה אני עושה, והיכן אני מצליח. הם שומעים עלי דברים טובים ברוך השם, ואני מבקש להוכיח להם כי אכן השמועות אמת, ורוצה להראות להם במחשב כל מיני דפי עבודה ודפי קשר מעניינים דיומא ומפרשיות השבוע והמועדים. אני ניגש לכיוון המזוודות, ומחפש את תיק המחשב ותופס את הראש. 'אין מחשב'... הוא נשאר בשדה התעופה. המחשב עם הגיבוי של החומר - אבד...

המחשבה הראשונה שעלתה לי לראש היתה: 'הכל נאבד! עבודה של שנים הלכה לריק! דפי עבודה וחומרים מושקעים שאין להם תחליף. כמה טיפוש הייתי שלא נתתי שום דבר לחברים, ואין לי ממי ללקט את החומר'. בעודי משתומם שוב תפסתי את ראשי, הפעם מהצד השני... 'ריבוננו של עולם!' אמרתי, 'הבנתי את הרמז! אני מבטיח שאם המחשב והחומר יחזרו אלי, אתן מהחומרים שלי לכל מי שירצה!'. ההבטחה שלי היתה כל כך נחושה, התפילה שלי היתה כל כך עמוקה, ששלווה ירדה עלי. ידעתי שהמחשב יחזור. הרגשתי שהשם שומע אותי.

ביום ראשון, יום חופשי בארה"ב, לא היה עם מי לדבר. ביום שני הרמתי טלפון למשרד בשדה התעופה, וכצפוי, הם ענו לי באדישות של מחשב כבוי... הם לא ראו שום מחשב. אלו מעשים שבכל יום, שחפצים נעלמים ונאבדים בשדה התעופה. ליו"ט נסענו ללייקווד. שוב ניסיתי לברר קצת בשדה התעופה אם התחדש משהו בענין המחשב, ושוב התברר ששום דבר. אחרי יומיים של יו"ט חזרנו לבית הורי, ושם אני מקשיב להודעות שהגיעו בטלפון. ביניהם נשמעת הודעה של אשה אחת, גויה, המדווחת שהיא מצאה מחשב עם השם שלי.

היא התקשרה פעמיים במשך היומיים האחרונים! התרגשנו, אבל לא נדהמתי. היה לי ברור שהמחשב יחזור. התברר שהגויה מצאה את המחשב בשדה תעופה אחר לגמרי! מישהו מצא את המחשב שלי, סחב אותו לאן שסחב, ואחר כך עזב אותו, והגויה הזו מצאה את המחשב, והקב"ה הכניס לה בלב רצון להחזיר לי אותו. גם העובדה שכרטיס עם השם שלי היה מוצמד למחשב היא פלא, שאם לא הייתי מקבל מתנה זו מהסוכן, לא היה עולה בדעתי לסמן אותו. הרי זה פלא פלאים, מחוץ

לגדרי הטבע! כאשר טסתי הביתה, עדיין היה המחשב בארה"ב. עברו כמה שבועות עד שהצליחו להביא אותו לארץ ישראל. בינתיים התברר כי החומר במחשב המקורי נותר בשלמותו, ומה שנשאר לי מכל הסיפור זה המסר... שום דבר לא השתנה, אבל אני השתנית. זכרתי את ההבטחה שלי. יום למחרת שקבלתי את המחשב לביתי, דופק אצלי יהודי ומבקש חומר לימודי בנושא מסוים, הוא שמע שיש לי דפים ערוכים בצורה נפלאה וביקש רשות להשתמש בהם. נתתי לו... ונתתי בשמחה...

ראיתי בזה סימן משמים כי הקרבן שלי רצוי לפני הקב"ה, כי אכן זה מה שה' רוצה ממני. עוד לא פרסמתי ולא הודעתי כי אני מוכן לתת, וכבר הופיע מישהו לקבל מהם. מאז אנשים החלו להגיע אלי מכל מיני מקומות, אף מערים אחרות, ואין לי כל מושג איך נודע להם כי נפתחו עיני וליבי, ובחפצי כי יצליחו אני נותן להם פרי עמל של שנים, להגדיל תורה ולהאדירה.

(פניני בית לוי - גליון פרפרת)

ארבע עשרה שנה שאני עוסק במלאכת הקודש, מלאכת החינוך, ואני משקיע במלאכה זו את כל הכישורים שה' חנן אותי בהם. אני עובד ביסודיות, לומד את החומר היטב ומשקיע מחשבה רבה איך להעביר אותו לתלמידים. הקב"ה נתן לי יכולת ניסוח טובה וכשרון שקשור גם לעיצוב ולמראה החיצוני של דפי העבודה שחיברתי. קצרתי פירות לתפארת. הגעתי לתוצרים מעולים והרגשתי אליהם קשר נפשי עמוק, הם היו פשוט חלק ממני.

'מלמדים' אחרים שראו דפי עבודה שלי אצל תלמידים, באו אלי ובקשו שאתן להם רשות להשתמש בחומר. פה ושם, לעיתים בודדות ממש, בלב כבד ובנפש לא חפצה נתתי את הסכמתי. יום אחד חבר סיפר לי, כי הוא מלמד באחת הכתות הגבוהות, והוא הכין דף עבודה מתמצת ומסכם באופן נפלא את הסוגיה הנלמדת. הוא השקיע רבות בדף זה, והנה, ביום מן הימים הוא עבר לחיידר אחר. גם שם קיבל כיתה בגיל המתאים, וכשהגיע ללמד את הסוגיה המסוימת, עליה עבד כל כך הרבה, אמר לו המנהל: "בשביל הסוגיה הזו יש אצלי דף עבודה נפלא". המנהל הוציא מול עיניו של חברי את אותו הדף שהחבר שלי בעצמו חיבר... "אתה רואה? ברגע שאתה מוציא חומר אין לך שליטה עליו. איזה זכות! לך תגייד שאתה הוא זה שחיברת אותו..." כך שח לי חברי.

עם הזמן קלטתי שאני חי בטעות. חברי צוות ומלמדים נוספים ספרו לי על הדילמה של העברת חומר. אמרו לי שגם להם היה קשה בהתחלה, אבל הם התגברו, ורוויים נחת. "תאר לעצמך!" אמר לי מלמד אחד, "איזה זיכוי הרבים זה! אתה עובד בשביל עשרים וחמישה תלמידים, ובסוף נהנים מזה מאות ילדים! אתה זוכה להחזיר יהדות, בזכותך לומדים טוב יותר את התורה הקדושה. אין לך מושג כמה זכויות אתה אוסף עם כל תלמיד שמציץ בדף עבודה שאתה חיברת! זהו 'מכרה זהב!'".

אבל אני, שידעתי שהעבודות שלי 'שוות זהב', הייתי עמוק ב'מכרה'... תמיד כששמעתי סיפורים על עשירים קמצנים לא הבנתי אותם. למה שלא יתנו צדקה? זה לא על חשבון התענוגות שלהם, הכסף סתם שוכב להם בבנק, אז למה שלא יתנו? אבל כשהרגשתי כמה קשה לתת חומר שעבדתי עליו, ולמרות שזה לא כסף, זה נכס רוחני שהשקעתי בו כמיטב יכולתי - הצלחתי להבין את התחושה שלהם, למרות שעדיין לא הצדקתי דרך זו... הבנתי שאני בבעיה.

התפללתי ליוצר הלבבות והמבין לכל המעשים, ובקשתי ממנו שיעזור לי להתגבר על היצר הרע הזה של שמירת הייחודיות, שיפתח לי את הלב ואת היד, ויתן לי כוח לעזור לחברים ולמלמדים, ולהעניק ממתנותיו שנתן לי, הלאה. כי הרי באמת, לא כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, אלא מתנת הבורא. ברצוני הקב"ה נתן לי את כשרון המעשה, וברצוני הוא לוקח אותי, חלילה.

הנה, לפני כארבע שנים התקלקל המסך של המחשב האישי שלי, שבאמצעותו הכנתי את החוברות והדפים המיוחדים. מסרתי את המחשב לתיקון, והטכנאי הזהיר אותי כי הוא אינו לוקח אחריות על החומר שנמצא בפנים. בעצתו, גיביתי את כל החומר והעקתי אותו לדיסק חיצוני. כחלק מהשירות הוא נתן לי מחשב חילופי, וכך יכולתי להמשיך בענייני בלי לחוש כל קושי. זה היה כמה ימים לפני שעמדתי לצאת לחוץ לארץ לביקור אצל הורי, לחוג עימם את חג השבועות.

הנה, סוכן הנסיעות שארגן לי את כרטיס הטיסה נתן לי כשי כמה כרטיסים מודפסים עם שמי ומספר הטלפון שלי, ואני פוזרתי אותם בין המזוודות וגם למחשב הנייד, פשוט כי היה לי כרטיס מודפס מיותר. בלוס אנג'לס, בשדה התעופה, קיבלו את פני הורי הנרגשים. היה זה אחרי שנים

התפללתי ליוצר
הלבבות והמבין לכל
המעשים, ובקשתי ממנו
שיעזור לי להתגבר
על היצר הרע הזה
של שמירת הייחודיות,
שיפתח לי את הלב ואת
היד, ויתן לי כוח לעזור
לחברים ולמלמדים,
ולהעניק ממתנותיו
שנתן לי, הלאה. כי הרי
באמת, לא כוחי ועוצם
ידי עשו לי את החיל
הזה, אלא מתנת הבורא.
ברצוני הקב"ה נתן לי
את כשרון המעשה,
וברצוני הוא לוקח אותי,
חלילה.

פִּי תְבַנֶּה בַּיִת חֲדָשׁ:

החתונה שהצילה חיים: סיפור מופלא על זוג חתנים וכלה שחגגו את שמחתם רגע לפני שנשלחו

למחנה ההשמדה, וזכו להינצל בדרך נס בזכות

תמימות ליבם וגבורתם הרוחנית.

הגאון הצדיק רבי יונה פארסט זצ"ל סיפר מעשה נורא. בעת שהרשעים החלו במלאכת הרציחה במדינות אירופה, ואספו את היהודים בעירו אל קרונות בקר כדי לשלחם אל מחנות ההשמדה, היו שם שתי משפחות שקשרו קשרי שידוכין. בראותם כי עת צרה היא וכי הם עומדים להישלח למקום שממנו לא ישובו, החליטו לחתן את החתן והכלה לפני שילוחם. הם קיוו כי זכות המצווה תעמוד להם. בעוד הרשעים עוברים מבית לבית, אספו בחשאי מניין וערכו חופה בחצר בית המדרש. לאחר מכן נטלו ידיים לסעודת מצווה, ומשם מיהרו לקרונות הרכבת.

ואכן, תמימות לבם וחזקת אמונתם עמדו להם. החתן והכלה זכו שניהם להינצל מגיא ההריגה. לאחר המלחמה הם נפגשו והקימו בית נאמן בישראל.

האריז"ל כתב על הפסוק בפרשתנו (דברים כב, ח): "ועשית מעקה לגגך". "מעקה" בגימטריה "גבורה", ו"גגך" בגימטריה כ"ו, כמניין שם הוי"ה ברוך הוא. זהו "ועשית מעקה לגגך" - כלומר, תהפוך את הגבורות והדינים למידת הרחמים הרמוז בשם הוי"ה.

בזה יש לרמז כאן: "כי תבנה בית חדש, ועשית מעקה לגגך". פירוש, על ידי שבונים ומקימים בית חדש בישראל, מהפכים בכך את מידת הדין למידת הרחמים, כמעשה שהיה.

(הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

הָשִׁיב תְּשִׁיבִים לְאַחֶיךָ:

סיפור על פקיד בנק שמצא סכום נכבד ברחוב, ועל ידי התנהלות חכמה עם הרב שלו, הצליח להחזיר את האבידה לבעליה.

במוצאי שבת אחד, צעדתי עם ילדיי ברחוב עמוס בירושלים, בדרכי מבית חמי ברחוב רלב"ח לביתי ברחוב עובדיה. כשהגענו לפינת רחוב עובדיה, בתי בת 8- בעטה במעטפה שהייתה על הכביש, ומתוכה נפלו שטרות דולרים. אספתי אותם וספרתי 5 שטרות של 100 דולר ו-4 שטרות של 50 דולר. מציאה גדולה באותם ימים. החזרתי אותם למעטפה, שהייתה ללא סימני זיהוי, רק עם לוגו של בנק דיסקונט.

פניתי עם המעטפה לגאון רבי שלמה שרייבר זצ"ל, שהיה גר בסמוך. הרב אמר שהמעטפה והסכום אינם סימן מובהק, אך מכיון שיש עניין של "לפנים משורת הדין", הציע לי לפרסם מודעה במדור האבידות של עיתון "המודיע" באותו ערב, מבלי לפרט את סוג המטבע ומקום המציאה.

יום שני חלף ללא תגובה. גם מודעה חוזרת ביום שלישי לא הביאה תוצאה. הרב שוב הציע לי לפרסם את אזור המציאה. ביום שלישי בצהריים, בדרכי ממשרדי, ראיתי מכר שהתגורר קרוב לביתי, צועד בחפזה. כששאלתי אותו לפרט החפזון, הוא ענה לי שהוא ממרר למשרדי "המודיע" לברר בקשר למציאת סכום כסף. הוא נקב בסכום של 700 דולר.

בטרם גיליתי לו שהכסף נמצא אצלי, רציתי לשמוע את סיפורו. הוא סיפר כי דודו מארצות הברית שהגיע לכבוד בר מצווה, הפקיד בידו מעטפה ובה 700 דולר, ואשתו הכניסה אותה לתיק. בחגיגה התברר שהמעטפה נעלמה. הם חשבו שהיא נשארה בבית, אך כשחזרו לבדוק למחרת, לא מצא אותה. הוא התייאש וכלל לא חשב שהמעטפה נפלה מהתיק ברחוב, ולכן גם לא חשב לבדוק במדור האבידות.

באותו יום שלישי, כשנכנס לסעוד במסעדתו של הרה"ח ר' שלום ליהמן ז"ל, הוא סיפר לו על אבדן הכסף. ר' שלום מיד הפנה אותו לעיתון "המודיע" ואמר לו לבדוק במדור האבידות לגבי מציאת כסף באזור גאולה.

היתה זו שמחה משולשת: של בעל האבידה, שלי ושל רבי שלמה שרייבר זצ"ל. שמחתי מאוד שה"לפנים משורת הדין" שלי החזיר אבידה לבעליה.

(מאורות הדף היומני)

להגות בפרשת השבוע עם האוצר הכלול

הדאטא... (טקסט קטן)

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

עצות וסגולות:

**חודש אלול (ב')
 בחודש אלול אין כח
 למקטרגים**

חדש הזה של אלול יש בו סגולה מכל ימות השנה, דהתשובה מתקבלת בו מיד בקלי שום עונב, ואין כח במקטרגים לקטרג עליה ולחנותה, משום דנפתחים בו שערי רחמים.

(שערי ארוכה אות אלף ד"ה בכל צרחם) המקטרגים של מעלה המבקשים לטרף טרף מבני ישראל, בזה החדש אין מעילים כלום, משום שהוא עת רצון, והקדוש ברוך הוא מצוי בו (ראש השנה יח), והימין פשוטה לקבל השבים (והר"א כג), תיקון ת"ו כב).

(שערי ארוכה אות ט"ת ד"ה טוב וישר)

**צריך להרבות בתשובה
 ובקשת רחמים**

אף על גב דהחדש הזה מסגל לתשובה, דבו נפתחים שערי רחמים כמו שכתבנו, מכל מקום צריך אדם להרבות בתשובה ובקשת רחמים הרבה כדי שתקבל תשובתו.

(שם אות אלף ד"ה שמע ה')

בימי אלול ירבה בעסק התורה

צריך האדם להרבות בעסק התורה באלול, כי אין רפואה כרפואת התורה, ובפרט בחדש הזה שהוא עת רצון, המרבה לעסק בתורה בו, תורתו רצויה ומקבלת יותר מחרשי השנה.

(שערי ארוכה אות ו"ו, ד"ה ויבאוני חסדיך)

ישוב באלול, ולא ימתין עד ראש השנה

אני מזהירכם שתהיו זריזים לעשות תשובה באלול, ולא תתאחרו עד ראש השנה, דראש השנה הוא יום הדין שנדונים בו בני האדם, ואם יתאחר האדם עד שעה שהוא עומד בדין ועושה תשובה, ספק גדול יש מה תהיה בתשובתו. אמנם אם הכין ותקן עצמו קדם יום הדין, בזה יש לו בטחון וסמיכה גדולה.

(שערי ארוכה אות ז', ד"ה ודעו לכם)

פינים על הפרשה:

הכל תלוי בזכות מעשיו הטובים

כי תצא למלחמה על איבך, ונתנו ה' אליך בידך, ושכית שכיו (דברים כא ט).

יש לך דקדק, הנה לה למימר 'כי תלחם עם אויבך', ועוד, מה שאמר ושכית שכיו, הנה לה למימר 'ושכית אותו', ואפשר לרמוז, דכל עשית המלחמה של בני ישראל, בין עם אויביהם שהם אמות העולם, בין עם יצר הרע שאין אויב גדול ממנו, הכל תלוי בזכות גדולה של מעשים טובים, וזה הצרי הגדול המועיל במלחמה, וכמו שנאמר (ויקרא טו א) 'אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו', מה כתיב תמן (פסוקים ו-ח), 'ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב, וירדפו מכם חמשה מאה וזמאה מכם רכבה ירדפו', וכן אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים כו א) 'אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני כוטר', דהתורה ומעשים טובים הם המכניעים ומתיששים כח הסטרא אחרא וכל חילותיה, והנה כשהאדם אינו הולך בדרך טוב, המצות שעושה באותו זמן נוטלת אותם הסטרא אחרא והם חיותה, וכשהוא יושב בתשובה כראוי חוזר לו כל מה שנטלה ממנו:

מצוות המועילות להכניע את יצר הרע

וזהו שאמר כי תצא למלחמה על איבך, הוא יצר הרע, שאין אויב יותר ממנו. ותדע באיזה כלי זין תהיה נלחם עמו, הם הרמוזים במלת תצא, ראשי תבות תפלין ציצית אות, 'אות רומז לאות ברית ולאות שבת. עוד, תצא ראשי תבות תפלה צדקה אור, 'ואור' היא התורה הנקראת 'תורה אור' (משלי ו כג). עוד, תצא ראשי תבות תענית צדקה אור, על דרך צום קול ממון. אם יש בידך המצות האלה על תקונם תוכל לעשות מלחמה עם יצר הרע, ועל ידי זה ונתנו ה' אליך בידך, ימטרנו הקדוש ברוך הוא בידך ויהיה כבוש תחת ידך, ולא זו בלבד, אלא אף מה ששכב ממך מעקרא המצות שעשית בעודך לא טוב ונטלה אותם הסטרא אחרא, עכשו הכל ישוב לך, וזהו ושכית שכיו, דהיינו, מה ששכב ממך תחזור אתה ותקחנו ממנו:

(פיתוחי חותם פרשת כי תצא)

מלחמת היצר בכל יום

טוב לי כי ענית, למען אלמד חקך (תהלים קיט עא). עכשו כא לומר, דמה שרוף יצר הרע וגנבא דילה אחר האדם בכל יום לפתותו להחטיאו, ובכל יום מתחדש עליו, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לו לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו' (סוכה נב). והצדיק נלחם בכל יום עם יצר הרע, וצער גדול יש לו במלחמת יצר הרע בכל יום. וכמו שאמר רבותינו ז"ל במדרש (בר ט ט), מפני מה צדיקים מתים, אלא כל זמן שהם חיים הם נלחמים ביצרם, כיון שהם מתים הם נחים, שנאמר (איוב ג י) 'ושם ינחתי יגיעי כח, דינו מה שיגענו. והנה המלחמה הזאת שנלחם

האדם עם היצר הרע, היא הגורמת לו ללמד תורה לשמה ולהתפלל תפלה כראוי ולקיים מצות כראוי, שאם לא נלחם עם היצר הרע והכניעו, אינו יכול לקיים המצות. וזהו שאמר טוב לי כי ענית, דהיינו, על ידי מלחמת יצר הרע שאני נלחם עמו, דזה הענוי לטובתי, למען אלמד חקך, דעל ידי זה אני לומד תורה ומקיים מצות עשה שהם חקך:

(אלף בינה, תהלים קיט את ט)

מעלת הצדיק היגע ונחלש במלחמת היצר

ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי (תהלים כה יח). הנה כא להזכיר הדברים שבשבלים ראויה שתקבל תשובתו וימחל לו לכל חטאותיו. והוא שאמר רבותינו ז"ל (פידושין ל), קשה יצר הרע שאפלו בוראו קראו 'רע', שנאמר (בראשית ח כא) 'כי יצר לב האדם רע מנעריו'. ועוד, קראו 'אבן' (סוכה נב), שנאמר (חזקאל לו כ) 'והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר'. הרי בפרוש יצר הרע הוא אבן, והאדם הוא בשר, והיכי דמי שיצמד הבשר נגד האבן ויערף עמו מלחמה אלמלא סיעתא דשמיא:

ומהאי טעמא דרשו רבותינו ז"ל (בר ט ה) על פסוק (איוב ג טו) 'ושם ינחתי יגיעי כח', דזה אומרים אותו הצדיקים כשהולכים לאורו עולם, שאומרים דינו מה שיגענו עם יצר הרע. ומצא שצער גדול יש לצדיקים במלחמת יצר הרע, ועמל גדול. ומטעם זה שאדם חלש ותש כח כנגד יצר הרע וצער גדול יש לו עמו, סבא היא דהקדוש ברוך הוא ירחם עליו ויקבל תשובתו וימחל לכל עונותיו. וזהו שאמר ראה עניי ועמלי, דהיינו, שאני לגבי תקף יצר הרע נחשב כעני, ואפלו הכי אני טורח בעמל גדול כדי להנצל, ובעניותי ובעמלי אלה תראה ושא לכל חטאותי:

(אלף בינה מזמור כה בתהלים)

מחשבה המועילה לאדם להתגבר על יצר

תשיתמו כתנור אש לעת פניך (תהלים כא ט). הכונה דבשעה שמתגבר יצר הרע על האדם להחטיאו ומבעיר אש בגופו של אדם לחטא, באותה שעה יחשב האדם שגיהנם פעה פיה ובאה לשרפו, ויתאמץ שלא לחטא, ואז באותה שעה הקדוש ברוך הוא עוזרו ומכבה האש של יצר הרע:

ואפשר דזה רמז בתורה כשהתחיל בעריות שאמר (ויקרא יח א) 'לא תקרבו לגלות ערוה אני ה', דמלת 'אני' ראשי תבות 'אתון נורא יקדא', לומר כשמבעיר יצר הרע הגוף, יחשב האדם שגיהנם פותחה כנגדו וכאה לשרפו, וזהו 'אתון נורא יקדא', ויתאמץ שלא לחטא, ואז הקדוש ברוך הוא עוזרו: וזהו שאמר כי תשיתמו כתנור אש, דהיינו כשכבאו להחטיאך חשבת באותה שעה שתנור אש בא לשרפך ונתאפקת שלא לחטא, ומיד הקדוש ברוך הוא באפו בלעם ואכלתם אש:

(מחשוף הלבן פרשת מקץ)

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר: ועבודתנו בחודש אלול הוא לבוא עם כיוון והתחדשות לשנה החדשה, שהרי מצד אחד חובתנו לקדוש ברוך הוא היא גדולה מאוד, שהתורה ארוכה מני ארץ, וצריך לדעת את כל התורה ולקיים את כל המצוות, ולהתנהג במידות ישרות, אמנם מה שהקב"ה דורש מאתנו הוא רק כל אחד לפי הכוחות שלו, אבל שהשאפה תהיה איך יוכל להתעלות עוד ועוד.

התחלה מחודשת: כוחה של קבלה

חודש אלול הוא תקופה מיוחדת המאפשרת לכל יהודי, גם למי שמרגיש מרוחק בשל עוונותיו, לקבל על עצמו החלטה כנה ואמיתית להשתנות. ההחלטה הזו, לקבל על עצמנו להיות טובים, היא הצעד הראשון והחשוב ביותר המייצב אותנו על דרך נכונה ומכוון אותנו לחיים של קרבה לקב"ה.

ובזה יובן מה שקראנו בפרשת שופטים שהכהן אומר לפני המלחמה (דברים כ. א), ואמר אליהם שמע ישראל, ופרש"י אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם.

ובהמשך כתוב (שם ח), ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. ונחלקו בזה (בסוטה מ. א, והובא ברש"י) רבי עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רבי יהודה הגלילי אומר הירא ורך הלבב זהו המתירא מן העבירות שבידו, וכדאיתא (שם ב), שח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

ולכאורה יש כאן סתירה למה שאמר בתחילה שאפילו אם אין להם רק זכות של קריאת שמע ניצולים, וכאן אמר שאפילו על עבירה קלה חוזר עליה מעורכי המלחמה. וביאר אמו"ר זצלה"ה שבוודאי כל עבירה חמורה וחוזר עליה, אלא שאם מקבל עליו עול מלכות שמים - שזה המהות של קריאת שמע - ניצול בזכות שמקבל על עצמו להתנהג כראוי, אמנם צריך גם לעשות מעשים ולהתקדם, ולא להישאר רק עם הקבלה.

התחדשות לקראת השנה הבעל"ט

ועבודתנו בחודש אלול הוא לבוא עם כיוון והתחדשות לשנה החדשה, שהרי מצד אחד חובתנו לקדוש ברוך הוא היא גדולה מאוד, שהתורה ארוכה מני ארץ, וצריך לדעת את כל התורה ולקיים את כל המצוות, ולהתנהג במידות ישרות, אמנם מה שהקב"ה דורש מאתנו הוא רק כל אחד לפי הכוחות שלו, אבל שהשאפה תהיה איך יוכל להתעלות עוד ועוד.

ועלינו לעשות חשבון נפש, ואפילו לזמן מועט להתבונן היכן היינו בראש השנה אשתקד ומה קיבלנו על עצמנו, ומה הספקנו בשנה זו, ומה עלינו לעשות הלאה, כמה למדנו כמה הספקנו וכמה אנחנו זוכרים את מה שלמדנו, כמה התפללנו בכוונה וכמה לא, כמה בירכנו ברכות בכוונה, כמה זכרנו את הקדוש ברוך הוא - את השש מצוות תמידיות, זהירות בממון חברו ובכבודו.

על ידי חשבון הנפש נבוא החלטה להשתנות לגמרי ולערוך תכנית לקראת השנה הבעל"ט אך להתקדם, ושיהיה בתכנית אפשרות להמשיך גם אחרי נפילה, ולא להתייאש, וחשוב מאוד להתחיל את החיזוק כבר עכשיו ולא לדחות לזמן אחר.

ואמנם בכל הזמנים יש רחמים וחסדים שהרי אין יום שאין מבקשים בו השיבנו וסלח לנו, אמנם בימים אלו נפתחים שערי שמיים באופן מיוחד. שערי רחמים וחסדים ביותר ויש הרבה יותר סייעתא דשמיא לבוא ליטרה, ויש לשמוח במתנה זו שנתן לנו הקב"ה.

והקב"ה הרואה ברצוננו, בוודאי יעזרנו ויכתבנו ויחתמנו בספר חיים למענך אלוקים חיים.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר - להשיב נפש)

כ"ק אדמו"ר שליט"א מזוטשקא שליט"א: איתא בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע מפרשיסחא (מובא בחידושי הרי"ם ובפרי צדיק), דפעם היה הפשט מלחמה כפשוטו, והדרש היה שהכוונה למלחמת היצר, אבל עתה לפי מלך ונביא לעריכת מלחמות, גם הפשט הוא מלחמת היצר.

"לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע"

"כי תצא למלחמה על איב"ך, ונתנו ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וגו'.

איתא בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע מפרשיסחא (מובא בחידושי הרי"ם ובפרי צדיק), דפעם היה הפשט מלחמה כפשוטו, והדרש היה שהכוונה למלחמת היצר, אבל עתה שאין לנו מלך ונביא לעריכת מלחמות, גם הפשט הוא מלחמת היצר.

וזהו שרמזו רבותינו זכרונם בברכה (קידושין כ"א): "לא דְּבַרְהָ תוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגְדַּי יֵצֶר הָרָע", שזוהו פשט הכתוב, ד"כי תצא למלחמה על איב"ך", לא דברה תורה אלא במלחמה נגד יצר הרע.

ולכאורה קשה, דאם יוצאים למלחמה נגד היצר הרע, כיצד ייתכן שיקרה לפניו מעשה ביפת תואר, הרי "הוא עצמו מחזר עליו לשורפו, מיכל קאכיל מיניה" (פסחים י"א). ואף שבאור החיים הקדוש פירש, שעניין יפת תואר אירע לפני צדיקים, שהרי יוצאי המלחמה בהכרח היו צדיקים גמורים, אלא שהניצוץ הקדוש שהיה בשבי אצל היפת תואר, היתה זקוקה לפדיון, ולכן חשקה נפשו של הצדיק בזה עיין שם. ועדיין צריך ביאור לפי פשוטו, כי ברש"י משמע שהיה בזה חיסרון, מכיוון שהכתוב מבשרו שסופו לשנאותה, ולהוליד ממנו בן סורר ומורה רחמנא ליצול. והדרה קושיה לדוכתא, דאם יוצאים למלחמה נגד היצר הרע, האיך יבוא לידי מכשול כזה רחמנא ליצול.

ואולי נוכל לרמז בזה דרך מוסר השכל, על פי מה שכתב בתניא (פרק כ"ח), דעדיף שלא להילחם עם היצר פנים אל פנים, כי המתאבק עם מנוול מתנוול כמותו. וכמו שכתוב בספרים הקדושים, דראוי יותר להיות שקוע בעשה טוב, ועל ידי זה להיות סר מרע, כי העסק עם הרע המתועב, אינו מועיל לנקיות הנפש. וזה ייתכן הרמז בדברי חז"ל "לא דברה תורה" עניין זה, אלא לפי שנלחם "כנגד יצר הרע" פנים אל פנים, והיה לו להיות שקוע בעשה טוב, וממילא הוא נימוח.

ובסוף הפרשה כתוב "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמְלֶךָ וגו'", ומסיים "תִּמְחָה אֶת זִכְרֵךְ עִמְלֶךָ", ולכאורה צריך ביאור, דבתחילה אמר "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמְלֶךָ", שיש לזכור מעשיו, ולבסוף אמר שיש למחות את זכרו מכל וכל, ואם כן היה עדיף לכאורה לשכחו.

ויבואר בסייעתא דשמיא, דהנהגה בספר אוהב ישראל הביא דברי המדרש, "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמְלֶךָ", "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקַדְּשׁוֹ", יכול דשני הזכירות שוות, על זה אמר שלמה (קהלת ב' ט"ז) "אֵינִי זִכְרוֹן לְכִסְלִי עִם הַחֲכָמִים", אלא זה זכור לקדשו ולכבודו, וזה זכריהו למחותו ולאבדו. וכתב באוהב ישראל בביאור הדברים, דאף מי שהוא במדרגה גדולה ומקיים "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקַדְּשׁוֹ", שהוא דבוק תמיד בקדושת השבת, ולבו בויער כאש לעבודתו יתברך שמו, על כל זה הוא צריך להזהר מאוד ולהשגיח על עצמו בעין פקוחה שלא ייתן מקום לניצוץ היצר הטמון בלבו להתעורר בקרבו בפתע פתאום. ולכן צריך לזכור מעשה עמלק, שבא להילחם בישראל אף על פי שהיו אז דור המדבר במדרגה גדולה וגבוהה מאוד, עיין שם באורך. ואכתי צריך ביאור מה שכתוב במדרש, "יכול דשני הזכירות שוות וכו'".

וייתכן שרמז בזה, שיש ב' בחינות לנצח את היצר הרע, האחד הוא על ידי ששקוע תמיד בקדושה, כנרמז ב"זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקַדְּשׁוֹ", והשני הוא שהוא זוכר את היצר ואת תחבולותיו, ונלחם בו פנים נגד פנים. ולזה אמר המדרש שאין שתי זכירות אלו שוות, וכמו שאמר שלמה המלך עליו השלום "אֵינִי זִכְרוֹן לְכִסְלִי עִם הַחֲכָמִים", כי החכם יודע שעדיף יותר להיות נגד עיניו קדושת השבת וקדושת התורה והתפילה, ועל ידי זה להניצל מן היצר, מאשר להיות היצר ותחבולותיו נגד עיניו תמיד.

אכן מכיוון שהאדם עלול ליפול ממדריגתו, וגם אם הוא עכשיו במדרגה גבוהה שבויער בקרבו שלהם קודש לעבודתו, אינו יכול לדעת אם לא יתעורר בקרבו בפתע פתאום ניצוץ היצר להכשירו רחמנא ליצול. לכן צריך להיות זיכרון מעשה עמלק נגד עיניו, שזינב בנחשלים, לפי שרפו ידיהם מדברי תורה, ונפלו ממדריגתם.

וזהו שאמר הכתוב "וְהִיָּה בְּהִנְיַתְּ ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אֲיִבֶיךָ מִסָּבִיב וגו', תִּמְחָה אֶת זִכְרֵךְ עִמְלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם", כלומר כאשר יהיה לך מנוחה מן הסטרא אחרא, ולא תצטרך לירא שמא לפתע יתעורר החלק הרע שבחלל השמאלי שבלב ויבקש להכשירו רחמנא ליצול, אז עדיף למחות לגמרי את זכרו, ולקיים את "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקַדְּשׁוֹ" לבד, אבל כל זמן שעדיין לא זכינו לתיקון השלם, חייבים אנו לזכור מעשה עמלק.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א מזוטשקא שליט"א - נחל אדניך)

גאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: סיפור זה סיפר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זיע"א כפי ששמעו מרבי נח ויינברג בטבריה, ששמע זאת מבעלת המעשה עצמו. אירע ואשה אחת שאלה את רבי נח: האם אתה מחסידי קוברין? משהשיב בחיוב, סיפרה לו האשה את הסיפור ואמרה לו: בידיי הוה עובדא! אני הייתי אחת הבנות שנחטפו ואבינו ר' שמעון הוא זה שסיפר לנו כל זאת...

רְאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ

זעקות שבר עלו ונשמעו בביתו של ר' שמעון. זה כבר למעלה משלשה ימים ששתי בנותיו נעלמו כאילו בלעה אותם האדמה. היה זה בצהרי יום בהיר כששתי הבנות הלכו אל השוק לערוך קניות לצרכי הבית, האמא נתנה בידם רשימה של פירות וירקות וביקשה מהם כי יזרזו לחזור כדי שתוכל להכין תבשילים לסעודת הערב.

השעות חלפו והבנות לא חזרו לביתם. תחילה חשבה האמא כי פגשו את חברותיהן והתעכבו לשיחה שיש בה תשעה קבין, אולם כשהתאחזה השעה עוד יותר סברה כי האיחור עבר את הטעם הטוב ויצאה לחפש אחריהן ולגער בהן שישבו כבר לביתם עם הפירות והירקות הנדרשים לארוחה.

השוק הכמעט ריק קידם את פניה של האמא המבוהלת. הרוכלים כבר סיימו את עמל יומם והם עמלו לפרק את הדוכנים ולאסוף את מעט הסחורה שעדיין נותרה. מחפשי מציאות ומחיריים מוזלים הסתובבו בין הדוכנים והשיגו את הסחורה בחצאי מחיריים, ואף פחות מכך, אולם ההמולה הרגילה, כזאת שרוחשת בשוק בשעות פעילותו, כבר לא נשמעה.

בסריקה מהירה כבר ידעה האמא כי שתי בנותיה אינן נמצאות בשוק. היא מיהרה ושאלה כמה מבעלי הדוכנים, אלו שהם היו רגילים לרכוש בהם את מיטב תוצרתם, האם הם ראו בשעות האחרונות את בנותיה, ומשהשיבו בשלילה ואף הוסיפו לטעון כי הבנות כלל לא היו היום בשוק, הבינה האמא כי הדברים אינם פשוטים.

היא מיהרה לעדכן את בעלה, ר' שמעון, בהיעלמות הבנות, והוא, יחד עם חבריו וידידיו, יצאו למסע חיפושים נרחב אחריהם. ככל שנקפו השעות והבנות לא נמצאו, הרחיבו המחפשים את מעגלי החיפושים. אם בתחילה חיפשו ברחובות העיר, בסמטאות ובפינות, לאחר שעות עברו לחפש השעה בכרברי העיר, ואפילו ביערות הסמוכים, אלא שהחיפושים לא הועילו. המחפשים הרבים העלו חרס בידם וחזרו כלעומת שבאו.

כחלוף שלשה ימים הגיע אחד מיהודי העיר ולחש באזניו של ר' שמעון סוד איום ונורא: זה עתה עברתי סמוך לכנסייה שבקצה העיר. התבוננת במבנה, והנה רואה אני באחד החלונות את שתי בנותיך עומדות ומביטות החוצה. משראו אותי, נעלמו מיד, כאילו יד משכה אותם פנימה. עמדתי והסתכלתי על הבניין, מצפה לראות שמה יופיעו שוב בחלון, אלא שלא חלפו דקות ספורות ומפתח הבניין יצאו במהירות שני נזירים שציוו עלי להסתלק מהמקום, תיכף ומיד. דע לך את אשר לפניך, סיים האיש, את דבריו המזועזעים, וראה לעשות ככל שביכולתך בטרם יהיה מאוחר.

כרעם ביום בהיר נפלו דברי האיש על ר' שמעון. הוא הבין היטב את משמעות הדברים: בנותיו נחטפו בידי הכומר צורר היהודים העומד בראש הכנסייה. אותו רשע אינו בוחל בכלום בבואו להעביר את בני ישראל על דתם ואמונתם, ומשהבנות נמצאות בידו, אין כל אפשרות חוקית להוציאם מידו. מיווד הוא הכומר עם אנשי החוק בעיר, ומול כל תלונה או טענה הוא יטען שהבנות עושות זאת ברצונם וללא

כל כפייה מצידו.

באחד האגפים בביתו של ר' שמעון התגורר לו איש חסיד, מגדולי חסידיו של הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א. חסיד קובריני זה היה משמש כמלמד דרדקי לילדיו של ר' שמעון, ומדי יום ביומו היה יושב עמם ללמדם תורה ומצוות. למרות שר' שמעון לא נמנה על מקהלות החסידים, עם זאת שבע רצון היה בבחירת מלמד זה לבניו, שכן יראת שמים הייתה נסוכה על פניו ומהולה בכל מעשיו, וכטופח על מנת להטפיה היה מחדיר יראת שמים בלב תלמידיו הצעירים.

עתה, מששמע המלמד החסידי את ר' שמעון בביתו ממורר בכבי בקול רם, הוא נכנס ובא אצלו, מבקש לשוחח עמו. "יש לי עבורך עצה טובה והוגנת, אלא שבטרם אתן לך אותה - מבקש אני ממך להתחייב לי שאכן תעשה אותה". ר' שמעון שמצוי היה במצב של חוסר אונים מחד גיסא, והכיר את המלמד כאדם ירא ושלם מאידך גיסא, לא יכול היה לסרב, ואמר: "אכן, כעצתך אעשה".

הרצין המלמד ואמר לר' שמעון: עצתי היא שתסע להרה"ק רבי משה מקוברין ותעשה ככל אשר יורה לך. מורי ורבי מקוברין הוא פועל ישועות בקרב הארץ. בלבו הרחום והחנן ובאהבת ישראל העצומה המפעמת בקרב, בוודאי יתן לך עצה טוב להיושע בדבר ישועה ורחמים.

נאנח ר' שמעון ואמר: בוודאי שאקיים את הבטחתי ואסע לקוברין, אך היות ומעולם לא הייתי אצל רבי של חסידים ואין לי שמץ מושג על שיגם ושיחם, אבקש ממך כי תואיל לנסוע יחד עמי. אתה תבוא עמדי ותדריכנו את מנהגי החסידים ורבתיים, לבל אכשל בלשוני או במעשיי.

הסכים ר' שמעון, ולאחר שעה קלה של התארגנות יצאו שניהם אל קוברין. תיכף עם הגיעם נכנסו אל הרה"ק רבי משה, והאב והצבור והרצוף שפך לבו כמים וביכה את אסונו הכבד: שתי בנות יש לו, כשרות וצנועות, והנה נפלו ביד הסטרא אחרא, כשהכומר הרשע חטפם אל תוך בית הטומאה שלו ועתיד הוא להעבירם למולך רוחני ולהמיר את דתם.

פיס הרה"ק מקוברין את ר' שמעון ואמר לו: הבורא יתברך שמו ישלח לך את ישועתך בקרוב, ועתה, זאת עשה, לך אל תחנת הרכבת וסע לעיר הבירה פטרבורג ברכבת הראשונה היוצאת מכאן. תשובתו של הרה"ק מקוברין הפליאה מאד את ר' שמעון, וכי מה לו ולפטרבורג, כשהרבי אינו מפרט לו להיכן יהיו פניו מועדות בעיר גדולה זו ומה בדיוק עליו לעשות שם, אך היות והבטחתי הייתה נתונה למלמד שהוא יעשה כעצתו, הוא נפרד לשלום מהמלמד ועשה את דרכו אל תחנת הרכבת.

לוחות הזמנים של תחנת הרכבת למדו אותו כי בעוד שעה קלה עתידה לצאת הרכבת לפטרבורג. הוא מיהר ורכש כרטיס נסיעה והמתין בסבלנות לבואה של הרכבת. עודו עומד שם על די הרציף, והנה ניגש אליו אדם נכבד, לבוש הדר, כשהוא נראה כאחד הפריצים העשירים. הגוי שאל לשלומם בנימוס והתעניין ליעד נסיעתו.

מששמע הגוי כי הוא מבקש לנסוע לפטרבורג, אורו עיניו. הוא שלף מתקו האיש מעטפה גדולה, ושאל: האם תסכים לעשות לי טובה חשובה ולמסור מעטפה זו אל תעודתה. הגוי ראה כי ר' שמעון מביט

בו בפליאה, משל הוא שואל אותו: הרי לשם כך בא הדואר לעולם, וכי באת לחסוך את הפרוטות הללו של עלויות דמי המשלוח?! והוא טרח להסביר לר' שמעון, כי מטעם הכמוס עמדו אין חפצו לשלוח את המעטפה דרך הדואר, ואדרבה, מסכים הוא לשלם שכר טרחה ככל אשר יושת עליו.

משהסכים ר' שמעון לקחת את המעטפה, ביקש ממנו האיש כי תיכף עם נתינת המעטפה יקח מהם את המעטפה שיתנו לו ויביא את המעטפה אליו. הגוי נתן לו את הכתובות המדויקות, הן למסירת המעטפה בפטרבורג והן להחזרת המעטפה אליו, כשהוא מביטי לו שאם יעשה את שליחותו כהוגן הוא יתן לו סכום נאה כתשורה על מאמציו.

ר' שמעון שמע את הפרטים והבין כי האיש שעומד לפניו הוא פריץ נכבד ובעל שם המתגורר בפאתי קוברין, וגם האיש שאליו המעטפה אמורה להגיע הוא פריץ גדול ונודע בשערים. הפריץ גם רשם את שמו של ר' שמעון ואת כתובתו, הזהיר אותו לשמור היטב על המעטפות, ועם השמע קול צפירת הרכבת המבשרת על כניסתה לתחנה, נפרד ממנו בלחיצת יד לבבית.

יושב היה ר' שמעון ודעתו פזורה עליו. מחשבות סוערות לפניו הומו. תחילה היה טרוד בשאלה הפשוטה: מה לו ולפטרבורג?! האם הוא, אדם מן השורה, יש לו מה לחפש בעיר הגדולה, שם אין לו קרוב או מודע?! לאחר מכן ניסה לפענח את צפונות כוונת הרבי שלא פירש לו ולא כלום כמה זמן עליו להיות בפטרבורג ועם מי להיפגש שם. וכי עליו ללכת ברחובות העיר ולחפש מישהו שקשור איכשהו לכומר הרשע חוטף בנותיו.

משזכר בנותיו עלה בראשו החל ר' שמעון לבכות בשקט. הוא לא רצה שיושבי הקרון יבחינו בכתייתו ויטרידו אותו בשאלות. אלא שלמרבית הפלא, למרות שהוא אינו חסיד וגם הוריו לא היו חסידים, הרי שפניו הקורנות של הרבי עמדו לנגד עיניו והבטחתו נשמעה מצלצלת באזניו: ישועתך קרובה לבוא.

רק משנרגע ר' שמעון הוא התחיל להפך במחשבותיו אודות השליחות המשונה שניתנה בידו: פריץ נכבד נותן בידו מעטפה למסרה בפטרבורג. הוא אינו רוצה לשלוח בדואר. הפריץ גם מבקש לקבל מעטפה חזרה, והוא ניאות לשלם על כך. משהו כאן לא ראוי, אין זאת כי אם מקרה בלתי טהור. מי יודע מה טמון כאן והאם אין אני מסתכן בנפשי בשעה שאני מבצע שותפות לדבר עבירה.

איש ממולח היה ר' שמעון ובעל תושיה. יושבי הקרון סביבו נרדמו זה מכבר וישנו שנת ישרים, הוא הביט סביבו וראה כי איש אינו מסתכל בו, והוא החליט לעשות מעשה נועז: הוא יפתח את המעטפה בזהירות ויקרא את תוכנה. הוא לחלח מעט את קצוות המעטפה, הדבק הסוגר את המעטפה התרופף, ור' שמעון חילץ בזוהירות את המסמך הפנימי.

פניו של ר' שמעון החווירו בשעה שהוא קרא את המסמך. לך, הוא לא פלל ולא מלל. דבר כזה לא עלתה על דעתו. המסמך היה תוכנית ראשונית של התארגנות פריצים למרידה במלכות רוסיה. הפריצים שקצה נפשם מהתנהגות בית המלוכה ביקשו לערוך הפיכה כללית במדינה ולהפוך לשליטים עליונים. כסף לא היה חסר להם, כך גם אכירים שהסכימו לשמש חיילים בצבאם החדש.

להיכנס אל הארמון ככל אשר יחפוץ, ואמר לו כי הוא ממתין שיביא לו את המכתב שהם שלחו חזרה אל הפריץ בקוברין.

לא חלפו כמה שעות והיהודי שב אל ארמון המלוכה. הוא אכן נתן את המעטפה ותיכף קיבל מהם את המעטפה שאותה יהיה עליו להחזיר לפריץ בקוברין. אלא שהמעטפה עשתה את דרכה באופן מיידי אל המלך שהיה נסער מאוד למקרא המכתב שבתוך המעטפה.

המלך פנה לר' שמעון ואמר: אין זה מענייניך כל עסקי המלוכה והצעדים האופרטיביים שאני עומד לעשות כדי לגדוע את המרידה, אך היות והצלת נפשי מקשר הבוגדים, נקבה נא עלי שכרך ואתן לך כיד המלך. ר' שמעון החל לבכות ואמר שאין לו צורך בכלום כי אם בדבר אחד ויחיד: שתי בנותיו נחטפו בידי הכומר הרשע בעירו, וכל שהוא מבקש זה שיחזירו אותם לביתו.

חייך המלך ואמר לר' שמעון: סע לביתך והכל על מקומו יבוא בשלום. וכך היה: עם כניסתו לביתו כבר המתינו לו שתי הבנות הנרגשות שסיפרו לו על צו מלכותי בהול שהגיע לעיר עם פקודה מפורשת לשחררם מיד.

סיפור זה סיפר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זיע"א כפי ששמעו מרבי נח ויינברג בטבריה, ששמע זאת מבעלת המעשה עצמו. אירע ואשה אחת שאלה את רבי נח: האם אתה מחסידי קוברין? משהשיב בחיוב, סיפרה לו האשה את הסיפור ואמרה לו: בידי הוה עובדא! אני הייתי אחת הבנות שנחטפו ואבינו ר' שמעון הוא זה שסיפר לנו כל זאת.

על הפסוקים (דברים כא יא - ג'): וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יִפְתַּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָהּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה. וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צַפְרֵינֶיהָ. וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ וְהָיְתָה לָּךְ לְאִשָּׁה. פירש הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א בספרו 'נועם אלימלך': וזהו כי תצא למלחמה: כו' דהיינו מלחמת היצר הרע, 'ונתנו ה' בידך', פירוש, אז כאשר יתן ה' אותו בידך דאילו הקב"ה לא היה יכול לו. 'וראית בשביה אשת יפת תואר', דאיתא דהנשמה נקראת יפת תואר, פירוש, אז תראה ותבין בעצמך שהנשמה היא בשביה שלא יצאתה עדיין ידי חובתה כלל.

וכן כתב הרה"ק ה'בת עין' זיע"א: וזהו 'הבאתה אל תוך ביתך', דאיתא באור החיים שפרשה זו קאי על הנשמה, וראית בשביה אשת יפת תואר, שהמכוון על הנשמה כשהיא בשביה. 'הבאתה אל תוך ביתך' היינו בחינת תשובה. 'וגלחה את ראשה', לגלח את ראשה היינו להסיר את המחשבות רעות. 'ועשתה את צפרניה', היינו לתקן הבחינות ידים בחינות מעשים הרעים. 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', היינו לבכות במרירות לב מעומקא דלבה על המחשבות הרעות שמחשבה מכונה בשם אב ואם, שהמחשבה מוליד המעשה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

שמים הוא נשא חן וחסד בעיניו, ומשאמר לו כי דבר סתר יש לו לדבר עם המלך, הוא ארגן לו פגישה מהירה עם המלך בכבודו ובעצמו.

נשימתו נעתקה ממנו כשהובל במסדרונות המפוארים של בית המלוכה עד לטרקלין המפואר בו ישב המלך. ר' שמעון קד והשתחוה לפני המלך ולאחר מכן סיפר לו את כל השתלשלות הדברים, כשהוא מושיט למלך את המעטפה שנתן לו הפריץ.

המלך שקע בהרהורים ולאחר מכן נענה ואמר: עליך להמשיך את שליחותך בעניין! טול מעטפה זו וסגור אותה באופן שלא יראה שהיא נפתחה. אנשיי כאן יעזרו לך בזה, ולאחר מכן לך אל הכתובת שניתנה לך, מסור להם את המעטפה וטול מהם את מכתב תשובתם והבא זאת אלי. כך אוכל לדעת מי הם כל השותפים למעשה הבגידה הנוראה. המלך נתן בידי ר' שמעון מסמך מלכותי המאשר לו

עתה ביקש הפריץ מקוברין במכתב שהפנה לחבריו בעיר הבירה שישלחו לו את דעתם בעניין זה, ומה הם מוכנים לעשות בעניין.

השעות של המשך הנסיעה היו מוקדשות לתכנון צעדיו הבאים. ר' שמעון חשב היטב מה עליו לעשות בנידון זה. הוא הבין כי משלוח המעטפות מכאן לשם עוד עלול לעלות לו בחייו רח"ל. גם הפריצים עצמם מסוגלים להחליט כי אין הם מעוניינים שאיש ידע על הקשר המתקיים ביניהם. וגרוע מכך, אם יודע הדבר בבית המלוכה, אחת דתו להמית על מעורבותו בביצוע ההפיכה. כל הטענות שיטען שלא ידע כלום מהנסיון לקשירת הקשר נגד המלך, לא יתקבלו.

כשהמעטפה בידי עשה ר' שמעון את דרכו עם ירידתו בבית הנתיבות הענק של פטרבורג אל ארמון המלוכה. הוא ניגש לאחד החיילים וביקש לדבר עם המפקד האחראי על אבטחת בית המלוכה. בחסדי

ס"ד

חמישים שיערי הבנה

עומק שיער הכוונות לראש השנה

נפיתת ומואר באור יקריות בביאור משולב כהיר ונהיר, בתוספת מדורי העמקה ועיון על פי ביאורים שול גדולי המקובלים לדורותיהם.

על הפסוקים (דברים כא יא - ג'): וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יִפְתַּת תֹּאֵר וְחִשְׁקָהּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה. וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת צַפְרֵינֶיהָ. וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ וְהָיְתָה לָּךְ לְאִשָּׁה.

זמן קריאה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

השבוע במדור:

האם אפשר לתת לגר מקופת יתומים | דיני השבת אבידה של גוי | מציאת שקל | כסף שנפל מילד קטן | כסף ושאר אבידות של אישה נשואה | כסף שאבד על ידי שליח או שותף | בדעת הרמב"ם בדן צער בעלי חיים

האם אפשר לתת לגר מקופת יתומים

שאלה: מה הדין בגוי גדול שנתגייר וזקוק לצדקה, ואין בקופת צדקה כלום, אבל יש כסף בקופה של היתומים, האם מותר לתת לו מקופה זו [של יתומים] משום שגר שנתגייר קקטן שנולד דמי?

תשובה: כתב המנחת חינוך (מצוה סה סק"י) לגבי האיסור לענות יתום וז"ל: ואני מסופק אם גר שנתגיירו בניו הקטנים עמו, דעל פי דיני התורה אין להם קורבה, דקקטן שנולד דמי, מ"מ אפשר דאינו עובר בלאו זה דיתום, דהטעם דהם תשושי כח וכמו שכתב הרב המחבר בן קובל לאביו כו', וכאן באמת יש לו אב שעומד בפניו, רק לדיני התורה גזה"כ דאינו נחשב לאב, אבל אין הוא תש כח כי אביו עומד עבורו כרחמי האב, אפשר אינו עובר ואינו נקרא יתום לענין לאו זה. וכן עבד קטן הנולד מעבד ושפחה, נהי דאין לו יחוס אחר האב, מ"מ אב הוא ע"פ הטבע ורחמיו עליו אפשר אינו בכלל זה.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

וגם בישראל שבא על השפחה דהבן אינו מתייחס אחריו או עבד שבא על הישראלית דהבן אינו מתייחס אחריו, מ"מ אפשר דלא הוי יתום כיון דמ"מ יש לו אב, רק לדיני התורה לא נחשב אב אבל אינו מתשושי כח א"כ אינו בלאו זה, וצ"ע ואין נפ"מ כל כך כיון דאין לוקין על לאו זה, עכ"ל. ונראה להביא ראיה לספיקו של המנ"ח, מדברי בעל הטורים בפרשת כי תצא (דברים כד יז) שם נאמר: לא תטה משפט גר יתום, וכתב בעל הטורים גר יתום, ולא אמר גר ויתום, לומר לך גר שנתגייר קקטן שנולד דמי, עכ"ל. הרי שגר הוא בכלל יתום אף לענינים אלו. ואם כן אולי אף לענין כספי צדקה, אפשר לתת לגר כסף מהקופה של היתומים למרות שיש לו אב.

ואף על פי שאין זה ממש יתום, מכל מקום הוא בכלל היתומים, וכעין מה שמצינו בשו"ת משנת שכיר (לאחר המפתחות) שהביא עובדא בשם החתם סופר, שפעם אחת הגיע הגאון רבי יואב אבד"ק מטרסדורף אל פרשבורג לאסוף כספים לצורך ענין גדול, והחתם סופר בעצמו היה מעורר הגבאים מכל החברות שיפשוטו ידם במנה יפה לתמוך ידי הגאון הנ"ל, וכאשר ביקש מחברת הכנסת כלה, אמרו לו שמעולם לא הוציאו מעות אלא עבור הכנסת כלה, ואם מרן יפסוק שעליהם ליתן יתנו, וכתב להם תשובה ארוכה, ותמך יתדותיו על מדרש חז"ל על הפסוק 'ויתן אל משה ככלתו' מה כלה מקושטת בכ"ד תכשיטין, אף תלמיד חכם מקושט בכ"ד ספרים, ומלך פורץ גדר, ותלמיד חכם יש לו דין כלה ודין מלך, יעו"שלב. ואם כן אף בעניננו יש מקום להעניק לגר מקופת יתומים.

אך צ"ע על מה שכתבנו בשם בעל הטורים מדברי הרמב"ם (פ"כ מסנהדרין הי"ב) שכתב בשם הספרי: כל המטה משפט אחד מירשאל, עובר בלאו אחד, שנאמר לא תעשו עוול במשפט. ואם היה גר, עובר בשני לאוין שנאמר לא תטה משפט גר. ואם יתום הוא, עובר בשלשה לאוין שנאמר משפט גר יתום, עכ"ל. מבואר בדברי הרמב"ם דסתם גר אינו בכלל יתום, ולכן עובר רק על שני לאוין, ורק אם הוא גם יתום עובר בשלשה לאוין. וזה לא כדברי בעל הטורים דלעיל.

ויעוין במנחת חינוך (מצוה תקצ) שהקשה על הרמב"ם הנ"ל, האיך משכחת לה גר שלא יתום, הרי אפילו אם היתה לידתו בקדושה ויש לו אב, מ"מ אין לו אב כי גר שנתגייר קקטן שנולד, ותיירץ דיתום נקרא עד שעושה צרכי עצמו כשאר הגדולים, א"כ ה"ה לענין זה, עד שעושה צרכי עצמו הוי בכלל גר יתום, ואח"ז הו"ל גר לחוד.

וכעין זה כתב באמרי בינה (דיינים סימן כב) שהספרי והרמב"ם מיירי בגר שיכול לפקח על מעשיו שאז אינו בכלל יתום, ואם אינו יכול לפקח על מעשיו הוא גר ויתום. ועוד כתב באמרי בינה שיתכן שאע"פ שכל גר הוא יתום, מכל מקום אם מתייתם מאמו, עוברים על לאו נוסף, יעו"ש.

עכ"פ מבואר במנחת חינוך ובאמרי בינה שכל זמן שהגר לא יכול לפקח על מעשיו, הוא בכלל יתום, למרות שיש לו אב, [ואינו יכול לפקח על מעשיו, מיירי אפילו שהגדיל, כמבואר ברמ"א (י"ד סימן קס ס"ה)], ואם כן אף בעניננו, אם הגר אינו יכול לפקח על מעשיו, אפשר להביא לו צדקה מכספי יתומים, למרות שאביו בחיים, אך אם הגדיל עד כדי כך שיכול לפקח על מעשיו, פשוט שאינו יכול לקבל כספי יתומים, כמו כל יתום שהגדיל.

דיני השבת אבידה של גוי

שאלה:

מצא אבידה, ויודע בוודאות שהיא של גוי, האם מותר/צריך להחזיר לו?

תשובה:

אסור להחזיר לגוי את אבידתו, אלא אם כן עלול להיגרם מאי ההחזרה חילול השם.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת צ'כא ישראל בבני ברק

לדוגמא, אם יש מצלמות אבטחה שיכולות לזהות את המאבד ואת המוצא, ויתפרסם שהיהודי לא החזיר את האבידה. במקרה כזה, מותר ואף רצוי להחזיר.

גם במצב שאין חשש לחילול השם, אם כוונת המוצא היא קידוש השם, מותר להחזיר. למשל, אם יתפרסם שהיהודי החזיר את האבידה בשל דיני התורה.

מציאת שקל

שאלה:

מצא שקל, מה יעשה בו?

תשובה: הרי אלו שלו. הסיבה לכך היא שבזמן חז"ל, אנשים היו נוהגים למשש בכיסם תדיר, ולכן אובדן של מטבע היה מתגלה מיד. במצב כזה, נחשב הדבר שהבעלים התייאשו מהאבידה (ייאוש מדעת). למרות שבזמננו אנשים אינם ממששים בכיסם באותה תדירות, הפסיקה ההלכתית נותרה על כנה: "הפקר בית דין הפקר" (חזון איש).

כסף שנפל מילד קטן

שאלה: כסף שנפל מילד קטן האם צריך להחזירו?

תשובה: כאשר כסף נפל מילד קטן, הכסף שייך בדרך כלל לאביו. היות והאב אינו יודע על אובדן הכסף, מדובר ב"ייאוש שלא מדעת", ואף על פי כן, אין צורך להחזירו לאב.

אולם אם הכסף שייך לילד הקטן עצמו (כגון יתום), הרי "ייאוש קטן אינו מועיל", והכסף יהיה מונח עד שיבוא אליהו. יש פוסקים החולקים וסוברים שייאוש קטן כן מועיל במקרים מסוימים (אולם המשפט, סי' רס ס"ו).

<<<

כסף ושאר אבידות של אישה נשואה

במקרה של אישה נשואה, כתב הכסף הקדשים (חושן משפט, סי' רסב ס"ה) שייאוושה של האישה אינו מועיל, מכיוון שהכסף שייך לבעלה. היות והבעל אינו יודע מהאובדן, הדבר נחשב ל"יאווש שלא מדעת".

יש שסוברים שייאוושה מועיל במקרים מסוימים, כגון: תכשיט: אם האישה איבדה תכשיט שהוא שלה, כסף שהרוויחה בעצמה: אם הכסף הוא פרי עבודתה מחוץ לבית, מתנה מהבעל: אם הבעל העניק לה את הכסף במתנה גמורה.

כסף שאבד על ידי שליח או שותף

שליח: אם שליח איבד כסף שנמסר לו, ייאושו אינו מועיל כיוון שהכסף אינו שלו. היות ובעל הבית אינו יודע על האובדן, הדבר נחשב כ"יאווש שלא מדעת".

שותפים: אם אבידה נודעה רק לאחד מהשותפים, יש לדון האם ייאושו מועיל. יש שסוברים שניתן לזכות בחלק היחסי של השותף שהתייאש.

בדעת הרמב"ם בדין צער בעלי חיים

יש לעיין בדעת הרמב"ם בדין צער בעלי חיים, אם הוא דאורייתא או דרבנן (ראה בבא מציעא לב:), שלגבי מצות פריקה כתב (הל' רוצח ושמירת נפש פ"ג הלכה ח-ט), שאם הבעלים אינם רוצים לסייע עמו פטור מלפרוק ולטעון, וכן כתב לגבי בהמת גוי שאינו מחויב לסייע לו. ובכסף משנה (שם) כתב, שמה שכתב הרמב"ם גבי גוי שפטור, בהכרח אין כוונתו אלא לטעינה, אבל בפריקה חייב על כל פנים בשכר משום צער בעלי חיים כמבואר בגמרא (שם). ועיין שם שהוכיח שהרמב"ם סובר צער בעלי חיים דאורייתא, מזה שלא הביא את הדין לפטור בהמה רבצנית מ'רובץ ולא רבצן' כמבואר בגמרא (שם) שפטור בזה רבי יוסי הגלילי משום שצער בעלי חיים אינו מן התורה, ומשמע שאינו מחלק בין רובץ לרבצן, משום שסובר שצער בעלי חיים דאורייתא.

מחלוקת הפוסקים בדעת הרמב"ם

אולם בביאור הגר"א (ח"מ סי' ערב ס"ק יא) ובפני יהושע (בבא מציעא שם) ובמנחת חינוך (מצוה פ אות ב) כתבו בדעת הרמב"ם בפריקה שצער בעלי חיים דרבנן, שאין נראה מדבריו שכוונתו רק לטעינה. אלא שהגר"א והמנחת חינוך הקשו מדברי הרמב"ם (הל' שבת פ"ה הכ"ז) שפסק בבהמה שנפלה לבור בשבת, שאם אינו יכול לעשות לה פרנסה במקומה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה, ואף שמבטל כלי מהיכנו, ואם צער בעלי חיים דרבנן, לא היו דוחים דרבנן בקום ועשה כמבואר בגמרא (שבת ק"ה). ונשארו בזה בצריך עיון.

חילוק בין צער של מיתה לשאינו של מיתה

אמנם בספר שבת של מי (שבת שם) הביא דעת מי שסובר בשיטת הרמב"ם, שדווקא צער של מיתה הוא מדאורייתא, אבל צער שאינו של מיתה אינו דאורייתא. ולפי זה מיושבים דברי הרמב"ם, שבנפלה לבור שיש צער מיתה הוי דאורייתא ולכן נדחה איסור ביטול כלי מהיכנו, אבל בפריקה אין צער מיתה ואין הצער בעלי חיים מדאורייתא.

חילוק בין שבת לשאר ימים

ובאור שמח (הל' שבת שם) יישב את דברי הרמב"ם בדרך אחר, שלעולם סובר צער בעלי חיים דרבנן, ומה שכתב גבי שבת צער בעלי חיים אין זה אלא לשון מושאל, וכוונתו שבשבת התורה הקפידה על שביתת בהמתו ולא תצטער בצער מלאכה, ומאחר שהקפידה התורה בשבת על מנוחת כל בעלי נפש לכן לא גזרו חכמים על איסור ביטול כלי מהיכנו במקום צער בעלי חיים. וכתב, שכן מוכח בירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב), שמבואר שם שאם רוכב על גבי בהמה בשבת חייב לירד ממנה, משום שהוא מצווה על שביתת בהמתו שנאמר למען ינוח, הרי שדין שביתת בהמתו הוא משום צער בעלי חיים.

וכעין זה מבואר גם ברבינו עובדיה מברטנורא (שבת פ"א מ"ה), שכתב בטעם בית הלל הסוברים שאדם מצווה על שביתת בהמתו ולא על שביתת כליו, שרק בבהמה שיש צער בעלי חיים מצווה על שביתתה. ואכן בהגהות מהר"ש ענגיל על המשניות (שם) כתב, שלפי זה צער בעלי חיים דאורייתא רק בשבת שבו הקפידה התורה על שביתת בהמתו אבל לא בשאר ימים, ולפי זה מיושבים דברי הרמב"ם.

חילוק זה בין שבת לשאר ימים נזכר גם בדברי הפרי מגדים (או"ח סי' שח א"א ס"ק מח), שכתב שאפשר שאף למאן דאמר צער בעלי חיים דרבנן, מכל מקום בשבת הוא דאורייתא משום למען ינוח. אמנם בטל תורה (שבת קנ"ד) הקשה עליו מדברי הגמרא (שם) שתירצו על רבן גמליאל שלא רצה לפרוק את חמורו בשבת שהוא משום שצער בעלי חיים דרבנן, הרי שגם בשבת אין צער בעלי חיים מן התורה.

חילוק בין בהמה שלו לבהמת חבירו

וכתב הטל תורה לתרץ, שרק בבהמה שלו צער בעלי חיים בשבת דאורייתא מלמען ינוח, שרק עליה הוא מוזהר על שביתתה, אבל על בהמת חבירו או בהמת הפקר שאין עליו חיוב למען ינוח אין בהם איסור צער בעלי חיים אלא מדרבנן כמו בבהמה שלו בשאר ימים, וכיון שכן אף בבהמה שלו אין לנו להתיר איסור ביטול כלי מהיכנו משום צער בהמתו, מאחר שבידו להפקירה ולא יהא חייב בצערה. מה שאין כן למאן דאמר צער בעלי חיים דאורייתא אפילו בחול אין חילוק בין בהמה שלו לבהמת אחרים, שעל כל בהמה מחויב שלא לצער אותה, וממילא נדחה איסור ביטול כלי מהיכנו מפני צער בעלי חיים.

גם הנצי"ב (העמק דבר כי תצא, הרחב דבר אות ב) כתב לחלק בין בהמה שלו לבהמת חבירו ליישב דברי הרמב"ם, אך לדבריו גם בימות החול יש לחלק בזה, שבבהמתו שמוזנתו עליך וכן אסור לו לאכול לפני בהמתו, הוא הדין שאסור לו לצערו בכל צער מן התורה, אבל בבהמת חבירו אינו מצווה מן התורה על צערו, עיין שם. וראה עוד באור שמח (הל' רוצח שם) ובאבן האזל (שם) מה שכתבו ליישב את דברי הרמב"ם.

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"י

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

עלתה עלתה, ואף שמבטל כלי מהיכנו, ואם צער בעלי חיים דרבנן, לא היו דוחים דרבנן בקום ועשה כמבואר בגמרא (שבת ק"ה). ונשארו בזה בצריך עיון.

איצרות חיים
מדרגים
שומעים
מתלהטים

איצרות חיים
המבואר

מחזורי ספארי ומבואר
מקור: מחזורי ספארי ומבואר
מחזורי ספארי ומבואר
מחזורי ספארי ומבואר
מחזורי ספארי ומבואר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

בית האדע
את ליכות החורף
עם תורתו המאורה של רבי צהובי הפדן מלובלין זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

ספר זרע שמש
תורה חזקה המאירה את כל חלקי חיינו ויש להם חלק גדול במעשה האדם
תורה בעיני מלפניו ויש להם חלק גדול במעשה האדם
תורה אשר היא כלל חיינו ויש להם חלק גדול במעשה האדם
תורה אשר היא כלל חיינו ויש להם חלק גדול במעשה האדם

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

94 הושלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

הפרוייקט ההיסטורי

- מטרה ומטרה כ"ג נגה
- כיבוד רחוק מסולב על הדף
- סותרות והקדמות טרחות
- ילקוט ביאורים סקוף
- מאות אלפי הערות והוספות
- הוכה לכל כן ישיבה

וכמה טרחות יגעתו יומם ולילה כמו עשר שנים רצופות בקיבוץ חיבור זה

י"א אלול תרצ"ב

הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זי"ע

אב"ד נאסויד

המדבר בשעת התפילה גורם נזק לשאר המתפללים שלא יתקבלו תפילתם

הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסאד בהיותו פעם על שב"ק מברכין אצל אדמו"ר הרה"ק רבי שלום מסטרופקוב סירב לקבלת הכיבוד לברך על החודש, אבל לבסוף אחר כמה הפצרות הסכים, אז ביקשו הגה"ק מסטרופקוב שיאמר איזה דבר תורה מקודם.

מפאת איזה אנשים שהיה משיחין בשעת התפלה, פתח בזה הלשון: "חז"ל אמרו השח בין תפלה לתפלה חזור עליה מעורכי המלחמה, ופירש רבינו [הגה"ק הדברי חיים מצאנז] זצ"ל עבודת ופעולת הצדיקים הקדושים והטהורים בתורתם ובתפלתם ובקדושתם, היא לעשות מריבה ומלחמה בין ס"מ ונוקבא דיליה, ואז נעשה שביל ומסילה לעליות תפלות בני ישראל לפני אדון כל, כי כל זמן שיש שלום ביניהם הם מתאמצים בכל כוחותיהם ובכל מיני תחבולות לעשות מחיצה בין ישראל לאביהם שבשמים, ומעכבים התפלות שלא יוכלו בשום אופן לעלות למעלה, אבל השח בין תפלה לתפלה גורם בחטאו לבטל ולהרס עבודת הצדיקים המתאמצים בקדושתם ותפלתם עשיית פירוד ומלחמה בין הכוחות החיצונים, המונעים בעת שלוותם עליות התפלות כנ"ל.

וזה מרומז במאמר חז"ל הנזכר, השח בין תפלה לתפלה - מי ששח בשעת התפלה, חזור מעורכי המלחמה, גורם בקלקולו שהס"מ ונוקבא דיליה חוזרים מהמלחמה שנעשה ביניהם בכח פעולות ותפלות הצדיקים, ונעשה אחדות ביניהם הגורם היזק עליית תפלת בני ישראל [וראה כע"ז בדברי בפרי מגדים או"ח סי' נא סק"ב בא"א].

והרה"ק מסטרופקוב הכריז אחר הדרשה, שמכאן ולהבא מי שרוצה לדבר בשעת התפלה יתרחק מבית הכנסת.

(מקוה ישראל ה' - עמ' כא)

י"ב אלול תקפ"ז

הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע

הטעות הקטנה בביאור מאמר חז"ל...

וממדבר מתנה (כא, יח). דרשו רבותינו (גדרים נה). מאי דכתיב 'ממדבר מתנה' - כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנת לו במתנה.

כשהיה הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא מגיע לגמרא זו היה אומר: יש מבני אדם הטועים טעות קטנה, במקום להפקיר עצמם כמדבר, הרי הם מפקירים את אחרים ועדיין הללו תוהים ותמהים, מפני מה לא יזכו שהתורה תהא נתונה להם במתנה.

"מי ימלל גבורת ה' - ישמיע כל תהילתו"

מפורסם מצדיקי הדור תלמידי מרן הבעש"ט זי"ע על הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה בהתלהב (קו, ב) "מי ימלל גבורות ה' - ישמיע כל תהילתו" מי שרוצה לשבר הגבורות והדינים, כי ימלל היא מלשון המולל מלילות (ביצה יב): שפירושו שוחק ומפרק, אז "ישמיע כל תהילתו" - היינו שיגמורו כל ספר תהלים, עכ"ד (הובא באגרא דפרקא אות שמ"ח, ובתשואת חן פ' יגש בשם הר"ז; ועוד).

הסבר נפלא אמר בזה הרה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא זצ"ל, כאשר ספרו לפניו בשבח איש אחד שמסיים בכל יום ספר תהלים, העיר, אם בחצי הספר נאמר 'ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזכו לו' (תהלים עח) (דהיינו שיכולים לרצות בזה את ה', ולעורר רחמי וחסדיו) מי שגומר 'כל התהלים' על אחת כמה וכמה.

(שיח שרפי קודש)

י"ג אלול תרל"ו

הרה"ק רבי יעקב ישראל טוורסקי מטשערקאס זי"ע

בעל עמק התפילה

מידות תרומיות

אמר הרה"ק רבי מרדכי דוב בער מטאמשפיל זיע"א בשם הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זיע"א, כי אכילת שיריים מצדיקים הוא ענין תיקון חטא דור המבול, שכל חטאם היה בגזל וזה שתרגם אונקלוס על הכתוב (בראשית ו יג) 'כִּי מְלֶאכֶה הָאָרֶץ חָמָס', 'ארי איתמליאת ארעא חטופין', וזה הוא ענין מה שחוטפין שיריים, לתקן בהחטיפה את חטא דור המבול. ודפח"ח.

(ספיר ויהלום פר' נח פ"א - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

ט"ז אלול תשס"ט

הרה"ק רבי אברהם אביגדור לנדא זי"ע

האדמו"ר מסטריקוב

ראיתי חידוש בקרעניץ, בחור'ל נדיר...

"מיד בהגיעו לויילא בימי החנוכה של שנת ת"ש, התוודע לגאון ישראל מרן רבי חיים עוזר, ועוד מגדולי הדור אשר דרו או שהו אז בעיר מצוק העיתים, אך את מקומו כמו שאר הלומדים המופלגים ובעלי המוח שהגיעו אז לויילא מצא בצילו של מרן הגרי"ז מבריסק. וכך סיפר לי הגאון הצדיק ראש ישיבת בריסק בירושלים רבי משולם דוד סולובייציק שליט"א, בנו של מרן הגרי"ז זצוק"ל: כאמור רבים צבאו אז על דלתיו של אבא מרן הגרי"ז זצוק"ל. בשום אופן לא היתה אפשרות לקבל את כולם. והנה פלא, דוקא בן האדמו"ר החסידי נתקבל מיד, והדלת נפתחה לפניו. כולנו תמהנו על כך. האבא הרגיש בדבר והוא נענה לנו: אזכיר לכם עובדה שספרתי לכם זה עידן, לפני כמה שנים שהיתי בעיירת המרפא 'קרעניץ'.

באותן הימים גם שהה שם אדמו"ר חסידי מפולין, יהודי נכבד חשוב מאוד ועדין נפש, אשר נקרא בשם האדמו"ר מסטריקוב. לאדמו"ר זה נתלווה כנראה בכדי לשמשו אחד מנכדיו אשר התפלאתי ממש מיחודו מתבוננתו וכשרונותיו. כאשר חזרתי משם גם אמרתי לכם כי ראיתי חידוש בקרעניץ, בחור'ל נדיר.

והנה בחור'ל נדיר זה, החידוש בעצמו, שבינתיים התבגר קצת, נע ונד במצור ובמצוק הנורא ומתדפק על דלת ביתי, כיצד לא אפתחנו לפניו, כיצד לא אקבלנו מתוך חיבה שכבר רחשתי לו לפני שנים".

(ספר 'אמרי בינה' חידוד במילי דעלמא שאלה ותשובה פט)

י"ד אלול תרפ"ט

הגאון רבי יעקב קאפיל ריין זי"ע

אב"ד בודפסט

אני מתכוון על מה שאני לא אגיד

מספרים עליו כי למרות היותו נואם ומגיד בחדס עליון נהג להתכונן לפני שהשמיע דרשה או אפילו סתם דברי תורה פעם לפני מסיבת מצוה מצא אותו אחד מהנכדים שלו שהוא מטייל בחדרו ומדבר לעצמו כלומר שהוא מתכונן לדרשה שאלו סבא הלא אמרת כבר מאות דרשות בחייך האם אתה צריך להתבונן גם עכשיו על מה שאתה צריך להגיד? על זה השיב ר' קאפל ריין ז"ל על מה שאני צריך להגיד על זה כבר אני לא מתכונן, אני מתכונן על מה שאני לא צריך להגיד.

(עולמו של אבא - עמ' קעב)

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

בש"ח, גרין גריץ

סחיטה בשבת

ואביו הרה"ק בעל הדברי חיים זיע"א אמר לו שהוא חומרא יתירא, וכן מספרים על הסטיפלער זצ"ל, שפעם אחת נרטב גרבו ביום הכיפורים, והעמיד רגלו על הכסא עד שהתייבש. [שבת היום שם ע' צ].

יא. הרטבת בגדים במים או משקים.

א. אסור להרטיב בגד במים בשבת דחוששים שמא יבוא לסחטו אחר כך. [שו"ע סימן שא ס"ג, ולפעמים יש בו גם משום איסור מלבן כנפסק בשו"ע סימן ש"ב ס"ט ע"ש ובמ"ב].

ב. אמנם מותר להרטיב בגד בשאר משקים דאין חוששים שמא יבוא לסחטו כיון שאין הבגד מתנקה בסחיטתו מהם וגם אין צריך למימו. [מ"ב סימן שי"ט סקל"ט].

ג. וכן מותר לנגב כלים רטובים במגבת שאינו מקפיד לסחטה ואין לחשוש שהמגבת תירטב יתר על המידה ויבוא לידי סחיטה דכשתירטב הרבה יחליפנה במגבת אחרת, אולם כוס צר אסור לנגב אפילו במגבת שאינו מקפיד לסחטה דאי אפשר שלא יבוא לידי סחיטה.

[שו"ע ומ"ב סימן שב ס"ב, ועיין במ"ב סימן שא ס"ק קע"ג שהביא מהגר"א דבזמניו סתם מגבת הוא בגדר אין מקפיד על מימיו לסחטו, ולענין כוס צר כתב בבה"ל ד"ה משום, שאם ניערו מימיו אין למחות ביד המיקל לנגבו. כוסות שלנו, כתב בחוט שני ח"ב פל"ג ס"א ער"י שנחשבות ככוסות צרים, אמנם גם בכוס צר מותר לנגב במקום שמסוך לפי הכוס].

יב. ניגוב מים או משקים שנשפכו על השולחן.

א. מים או משקים שנשפכו על השולחן, אם הם מועטים מותר לנגבם במגבת שאינו מקפיד לסחטה, ואם הם מרובים אסור לנגבם דחוששים שיבוא לידי סחיטה בשעת הניגוב. [שו"ע שם ובה"ל ד"ה משום].

ב. ואם נשפכו משקים הצובעים יש לחשוש גם כן לאיסור צביעה, העצה המוכחרת היא, שלכתחילה יגרור את המשקים הצובעים לתוך כלי על ידי מגב גומי או בידיו, ומה שנשאר ינגב בנייר. [שו"ע סימן שכ ס"כ ובמ"ב שם, ועיין בהלכות רפואה בשבת סעיף יז שהעיקר מהאבני נזר בשם שו"ע הרב, בדגד העשוי לקנח אין לאסור בו צביעה דרך ליכלוך, ובמלאכת שבת עקצ"ו כתב דאפשר להקל ולנגב דבר הצובע בנייר].

יג. השימוש במברשת שינים רטובה.

דעת הגר"ש"ז אויערבאך [שש"כ פ"ב הע' מזה-מז] לחלק בין מברשת ששערותיה פרודות זו מזו, והמים יוצאים מהם בלא סחיטה שבהם מותר להשתמש, לבין מברשת ששערותיה צפופות ונראות כיחידה אחת שאסור להשתמש בהם משום איסור סחיטה, מאידך בשו"ת אגרות משה [או"ח ח"א סק"יב] ובשו"ת מנחת יצחק [ח"ג סמ"ה-ג] כתבו שלא להשתמש בכל סוגי מברשות השיניים משום חשש סחיטה, וגם שיכול לבוא על ידם לעשיית חבורה וכמעט שאי אפשר להימנע מזה, וכשמנקה במשחת שינים ניתוסף גם איסור ממרח.

יד. ניקוי בקבוק במברשת.

דעת הגר"ש"ז אויערבאך [שולחן שלמה סימן שכ סכ"ח] דאם רצונו לנקות בקבוק במברשת, ישתמש במברשת שעשויה מחומר סינטי שאין שערותיה צפופות.

טו. סחיטת שערות.

אסור לסחוט שערות הראש או הזקן ממים שעליהם, אלא ינגבם במגבת גם אם על ידי זה נסחט מעט מהשיער מכל מקום כיון שאין הסחיטה ניכרת מותר. [מ"ב סימן שכ סקנ"ה מהרמב"ם, ובסימן שכו סק"ה, שש"כ פ"ד סכ"ב, ובבן איש חי שנה ב' פר' פקודי אות ח' כתב שלא ינגב השערות בכח אלא בנחת לאט לאט עד שיבלעו המים במגבת, ועיין משכ"ב בה"ל סידור השערות בשבת ס"ב].

דין השימוש במגב לנקוי ריצפה, יתבאר בע"ה לקמן בהלכות נקיון הבית בשבת.

דין השימוש בליפה ומיני ספוג לנקוי כלים, יתבאר בע"ה לקמן בהלכות החדת כלים בשבת.

ג. עשיית קרח בשבת.

בשו"ת דובב מישרים [ח"א סנ"ה] כתב שלא לעשות קרח בשבת משום נולד. ולהקפא מים בתבנית כדי שיעשו קוביות קרח, דעת הגר"ש אלישיב [הל' שבת בשבת הע' 59] שאין לעשות כן משום שדומה הדבר לבנין. אמנם גם לדעת האוסרים להקפא מים, מותר להכניס משקים למקפא כדי לקררם ואין לחוש שמא ישכח אותם שם ויקפאו. [מאור השבת ח"ג ס"ג הע' קמ בשם הגר"ש אלישיב].

ד. דריסה על שלג בשבת.

כתב השו"ע [שם ס"ג] דמותר לילך על שלג בשבת, ובטעם הדבר כתב הט"ז [שם סק"י] דכיון שכל הארץ מלאה שלג בימות החורף ואי אפשר להיזהר בזה לא גזרו לאסור לילך עליהם, ובמשנה ברורה [שם סקל"ט] הוסיף עוד בטעמא, דהלא אין מתכוונים כלל לרסק השלג.

ה. סחיטת בגד ממים או משקים שבו.

א. הסוחט בגד מן המים שבו חייב משום מלבן שהסחיטה הוא חלק מתהליך הכיבוס. [מ"ב סימן ש"ב סקל"ט או"ב].

ב. ובמשקים שאינם מלבנים כמו יין אדום, אין בסחיטתו משום מלבן אלא משום דש, ואם הולכים המשקים לאיבוד איסורו רק מדרבנן. [מ"ב סימן שכ סקנ"ה ובה"ל ד"ה יש מ].

ו. נקוי שולחן בסמרטוט לח.

אסור לנקות שולחן שאינו נקי וכיוצא בזה בסמרטוט לח בשבת, משום איסור סחיטה.

[דומיא דספוג המובא בשו"ע שם ס"ז ובמ"ב סקמ"ה, ועיין בבה"ל שם ד"ה ספוג שהביא מחלוקת הפוסקים אם יש להחמיר גם בספוג יבש משום דלא פלוג].

ז. השימוש במגב ספוגי.

מגב ספוגי גם אם יש לו בית אחיזה אין להשתמש בו בשבת מחשש סחיטה, כיון שבעת ההשתמשות בו הוא ודאי נסחט. [ויש לחוש לדעת רש"י והרמב"ם, מ"ב למעשה ע' תנג ובה"ע 16].

ח. צמר גפן טבול כנוזל.

אסור לנקות פצע בצמר גפן טבול בנוזל משום איסור סחיטה, אלא ישפוך תחילה את הנוזל על הפצע, ולאחר מכן ינקוהו בצמר. [שו"ת ציץ אליעזר ח"ט ס"ז פ"ב ס"ק לג בשם הגר"ש"א, שש"כ פל"ה ס"א].

ט. מגבונים לחים.

א. בשו"ת מנחת יצחק [ח"י סכ"ה] ושבת הלוי [ח"ה סני"ט] אסרו להשתמש בהם בשבת.

ב. כתב בספר שבת היום [ח"ג ע' פ"ח]: בענין ההשתמשות במגבונים לחים נחלקו גדולי הפוסקים יש אוסרים ויש מתירים, אולם מצויים ממחטות לחות באיכות מעולה שאין בהם הרבה לחות וגם אם יסחוט אותם בערב שבת לא יצאו מהם הרבה נוזלים, לכן לשיטת המתירים מסתבר שמותר להשתמש בהם בנחת, [ובודאי אם יסחוט גם אותם מערב שבת תבוא עליו ברכה], וכן מצויים היום בעיקר בחוץ לארץ מגבוני שמן והבאתי קמיה מרן הגר"ש אלישיב [פ"י הרב גבריאל שרמן שליט"א] והורה שמותר להשתמש בהם בשבת כיון שאין בהם סחיטה כלל. עכ"ל שם.

ג. ולמעשה מורה הגר"מ סירוטה להחמיר בזה, דכיון שכל כוונתו בהשתמשותו בהם הוא לצורך מימיהם היוצאים מהם, יש בזה חשש איסור תורה, אלא ינקו את התינוקות במתיז מים וכיוצא בזה, וינגבם אחר כך בנייר יבש.

י. נרטבה הגרב שעל רגלו.

נרטבו הגרביים שעל רגלו מותר להמשיך לילך עמהם, גם אם נסחטים על ידי הילוכו, דהוא בכלל פסיק רישא דלא ניחא ליה דמותר, אולם כשכא לביתו יסירם מעליו, ועובדא הוי אצל הרה"ק ר"י משינווא זיע"א שפעם אחת נרטבו אצלו הגרביים ולא הלך עמהם עד שהתייבשו מחשש סחיטה.

פנים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עברת קודש

ערכת נר

הדלקת נר שבת

והלך לפניך צדקך

"כלום לא די שעני הוא, שנגזר עליו שאף זכות גדולה זו תגול ממנו?!" מסר זה ממנו נלמד פחה של מצות הצדקה הקשורה גם לענין הדלקת נרות שבת שאנו עוסקים בו, נשמע מפיו של הרב הקדוש רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, כפי שספר הרב הקדוש רבי חיים מאיר יחיאל מנארול זי"ע (דברי דוד טשורטקוב, ח"ג ערך צדקה, עמ' צד):

תפלת שחרית בבית מדרשו של הרבי מטשורטקוב הסתיימה זה עתה. הרבי עצמו שהיה בחדרו הצמוד לבית המדרש כמתנה בית רז"ן, ועמו בנו וממלא מקומו הרב הקדוש רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע, וכמה מקרבים. הדלת נפתחה ואל החדר נכנס המשמש בקדש, ובידו מכתב שהגיע זה עתה ממרצבת הדאר.

במכתב היתה פניה נוגעת ללב של בני עדה פלונית, ששטחו לפני הרבי מקרה מצוקה קשה שארע במקומם, הודוש לאסף סכום הטון על מנת להעמיד את המשפחה האמללה על רגליה.

סיים המשמש להקריא את המכתב, והנה נשמע קולו של הרבי הפונה לבנו: "נו, ר' ישראל! כרמז שעליו לעסק בענין זה, ולדאג שיאספו את הסכום הדרוש מבין החסידים.

'ידע הרב, שנשלחתי מבית דין של מעלה להודיע לו שהתעורר עליי במרום קטרוג חמור...'
 הסבל השכור? שליח מבית דין של מעלה?
 הביט בו הרמ"א ברחמים, ואמר ברוך: 'משה'לה, שכור אתה. לך לביתך, ואל תפריעני בבקשה מלמודי.'
 אבל הסבל לא זו. עמידתו יציבה היתה, ודבורו שלו. 'רבי, מן העולם העליון באתי. כבר אינני בין החיים זה למעלה מעשרים וארבע שעות...'
 'המתן נא כאן, בקש הרמ"א, ויצא מן הבית על מנת לתור אחר מי שיעזר למשה השכור להגיע לביתו.
 ביון שחלף הרמ"א בחצר בית הכנסת, נכנס לשאל ליתד בשחון על ידיעה כלשהיא על משה שבתניק.
 'אמרו נא לי, שאל כמה נערים ששהו ביהיכל. האם שמעתם משהו באשר למשה הסבל?'
 'אמש, סמוך לכניסת השבת, נפטר, והרי הוא מנח עדין בחדר הנפטרים... ענו הנערים במקהלה, ולא הבינו מדוע פניו של הרב הנערץ חורו כסיד.
 'לכשח היה משה הסבל צדיק נסתר, עבר הלחש בין כל בתי העיר.
 נרעש ונחרד שב הרמ"א לביתו, והאזין לדבריו. ומשה הסבל ספר לרמ"א כי הקטרוג עליו, הוא על שאינו מזכה את העניים במצות צדקה. מחמת עינים, נמנעים גבאי הצדקה מלדפק על דלותיהם, וכך אינם זוכים לקים מצוה חשובה זו, ומכך התעורר קטרוג גדול.
 שאל הרב את משה כיצד יוכל לתקן את הדבר, ומשה ענה שאם מן היום והלאה ילכו הגבאים לאסף צדקה גם בבתי העניים, על אף הטרחה והבזיון שבך, יסיר הקטרוג.
 שאלה אותה עדין נקרה בלבו של הרמ"א: 'אמר לי, משה, כיצד זכית בזכות זו להסיר מעליי את הקטרוג, ואתה עודך לפני הקבורה???'
 ספר הנפטר על מעשה הגבורה שעשה בערב השבת בנתינת הצדקה לאשה העניה בעבור נרות שבת, תוך ותור קשה מנשא על הרגלו הקבוע.
 'אשה עניה זו לא היתה אלא אסתר המלכה שהתלבשה באותה אשה, הסביר הנפטר.
 'זאת, משום שאסתר המלכה עולה היא תמיד מיהיכל להיכל בעולמות העליונים בשל צדקותה, ופעם אחת, באשר הגיעה לאחד ההיכלות הרמים, היו השערים סגורים בפניה.
 'היכל זה הוא משכנו של הנשמות שבהיותן בעולם התחתון עסקו בגמילות חסד במסירות נפש על אף ענין ומרודן, הסביר השומר, ומנע בעדה את הכניסה, ביון שהיא היתה מלכה, ומלכה על העולם כלו.
 עמדה אסתר המלכה בפני בית דין של מעלה, וקבלה על כך שנמנעה מאתה הכניסה.
 'הלא את כל חיי הקדשתי לצדקה וחסד, ומה אשמה אני שמשמים גזרו בחלקי עשירות?
 בטוחה אני שגם אלו הייתי בשיא העניות והשפלות, טורחת הייתי בכל מאדו בחסדים!
 נשמעו דבריה, ונפסק כי עליה לרדת שוב לעולם התחתון כאשה עניה, ולאחר שתטעם טעמה של עניות ודחקות, תוכל להכנס להיכל נשגב זה.
 זוהי אותה אשה שאפלו שתי פרוטות לקנית נרות שבת לא היו לה, וזכיתי אני לתת לה את מעוטי האחרונות.
 ולאחר שגברתי על יצרי, ונתתי כל מעוטי לצורך מצוה חשובה שכזו, הכריעה המצוה את כל עוטתי לכף זכות, וגזרו במרום לקחת את נשמותי ממני תכף ומיד, למען לא אקלקל את שזכיתי בו.
 ומאז יציאת נשמותי, מהלכת זכות הצדקה לפני ומשמרת אותה מן המזיקים...
 באותה שעה קבל רבנו הרמ"א על עצמו שבכל פעם שיצא לאסף צדקה, לא יבדיל בין עשיר לעני ולא יפסח על בתי האביונים, אף אם אין זה לפי כבודו.
 אך סים הצדיק הקדוש מטשורטקוב את ספרו המרטיט, קם בנו רבי ישראל ממקומו ויצא לקבץ נדבות בין החסידים העלובים שבחצור.

אז עז ואמר בשפול קול כי קשה מאד לבקש בעת צדקה מהחסידים, הפרנסה בקרב אנשי שלומנו דחוקה ביותר, ואי אפשר להכביד עליהם עוד יותר.
 לדבריו הגטרפו כמה מהגבאים והקטנו בראשם כמאשרים את דבריו.
 במקום תשובה, פתח הצדיק וספר ספור:
 "בקדאקא, העיר הגדולה לאלקים, התעורר סבל פשוט בשם משה.
 מנהג היה לו לטבל זה, שבכל ימות השבוע היה מקמץ מפרטו וחוסך פרוטה לפרוטה, וביום ששי, בדרבו לטבל במקוה לכבוד שבת, היה נכנס לבית המרוזח, קונה קנקן 'מעד' - מי דבש, ושוחה לשכרה.
 בשעת שברוחו היה משה זה משורר 'שבת, שבת, שבת, עד שהיו בני העיר מכנים אותו 'משה שכור' או 'משה שבתניק'.
 שבונו אחד, בעודו צועד לכוון בית המרוזח, קלטו אזניו אשה עניה הממלמלת לעצמה בשברון לב: 'משה הלך לשוחה, ולי אין עוד כסף לנרות שבת...'
 נבדק הסבל מאד לשמע דבריה, ובקרבו התחוללה מלחמה כבדה.
 היצר הטוב דחק בו לתת את פרוטותיו האחרונות לנרות השבת של אותה אמללה, והיצר הרע לעמתו התנגד בכל תקף:
 בכל השבוע חי הנך ככלב, חוסך מלחמך הדל בעבור השותיה בערב שבת, וכעת תתן לאשה זו את כספך?
 לבסוף נצח היצר הטוב. משה נפנה לאשה, ובמהירות, לפני שיתחרט, הוציא את פרוטותיו ונתן לה לקנית נרות שבת.
 משם הלך למקוה לטבל לכבוד שבת, כשהוא מדלג על בית המרוזח - מסלולו הקבוע.
 חלפו שעות בודדות, ולפתע עזבה נשמתו של משה את גופו, ושבה לגניז מרומים.
 היה זה כסמוך לכניסת השבת, השעה מאחרת היתה, ולא היתה שהות לקבדו לפני שקיעת החמה.
 המת הנח בחדר הנפטרים שבבית החברא-קדישא הסמוך לבית הכנסת עד למוצאי שבת.
 חלפה לה השבת. יושב רבן של ישראל, רבנו הרמ"א, בביתו והוה בתורה, ולפניו מופיע משה הסבל.
 נושא אליו הרמ"א מבט שואל, ולהפתעתו יוצאים מפי הסבל הפשוט משפטים משנים.

מלון יקרון והיהודים נפלאים מלוקט מדברות קדשו ותורתו של רבי הוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא

חדתא

חדתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

טהרת הלב בכוח עסק התורה

אדם. [נראה בירושלמי (תרומות פ"ה ה"ד) שכל האיברים תלויים בלב והלב תלוי בכיס, ויש שפירשו דהיינו כיס שהלב נתון בו].

התרחקות מהנאות העולם הזה

ולא רק מן החטאים יש להתרחק, אלא גם מהנאות העולם ותאוותיו יש להיזהר שלא ימלאו את הלב, כמו שממשיך הפסוק **אבן ואבן גדולה וקטנה, גדולה** רמז לעולם הבא שהוא העיקר, ו**קטנה** רמז לעולם הזה הקטן והטפל, ואי אפשר שיתקיימו שניהם בלב כאמר חובות **הלכות** (שער חשבון הנפש פ"א) 'כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא', ואפילו שהוא יודע שהעולם הבא הוא הגדול והעולם הזה הוא הקטן, גם כן אי אפשר לקיים שניהם כאחד ועל זה ציוותה התורה שלא יהיו שניהם כאחד בכיס האדם, אלא **אבן שלמה וצדק יהיה לך**, שרק אבן אחת תהיה תמיד בליבו, וכל עסקיו יהיו בעניני העולם הבא השלם והאמיתי, ויהפוך גם את החומר לצורה, והיצר הרע שבחלל השמאל יתהפך גם הוא להיות טוב.

אברהם אבינו הטה שני יצרינו לטובה

ודבר זה מצינו מפורש אצל אברהם אבינו שזכה להפוך את שני חדרי הלב לטובה, כמו שכתוב (נחמיה ט ח) 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', ופירש **האלשיך הקדוש** (שמות יב ט) שלפיכך לא נאמר 'לבו נאמן' אלא 'לבבו נאמן', שזה כולל את שתי הלבבות, היצר טוב וגם היצר הרע, ושניהם חשובים כאחד לטובה, וגם החלל השמאלי נתהפך אצלו לטוב.

ובזה פירש החתם סופר (דרשות ח"א קסז. ד"ה ואמר) מה שאנו מתפללים בכל יום 'ודבק לבנו במצותיך ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך', תחלה אומרים 'לבנו' ואחר כך 'לבנו' שתי לבבות, כי מתחלה עושה התצווה בלב אחד שהוא יראת השם, אבל כח התאוה שבו אינו מסכים כי קשה עליו עול המצוות, ואחר שכפה את יצרו ועשאו חלל, זוכה יותר ששתי הלבבות מסכימים לאהבה את השם.

כך מתרוקן הלב מן הרע. וכך ביאר בקדשו הרה"ק הדברי חיים **מצאנו ע"ה** את הפסוק **לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה**, כי התורה קרויה אבן וכן היצר הרע קרוי אבן, ואי אפשר לשתייהם להתקיים במקום אחד, ואינו במציאות שיהיה לך את שתי האבנים כאחד, ולכן העצה היא למלא את הלב בתורה הקרויה אבן, ועל ידי כן יגרש ממנו את אבן היצר הרע, וזהו 'בכיסך' רמז על ליבו של

לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה. אבן שלמה וצדק יהיה לך וגו' (כה יג-טו).

שני חללים מצויים בליבו של אדם, חלל ימני שהוא מקומו של היצר טוב, וחלל שמאלי שהוא מקומו של היצר הרע, ועבודת האדם היא לפנות מליבו את היצר הרע. העצה לכך היא על ידי עסק התורה ושמירת מצוותיה, שכפי מה שממלא את ליבו בדברי תורה

מילתא דפליאה

עבודת ה' בעניני גשמיות

חשובה יותר מעבודת הרוחניות

פי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וגו'. לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר. **פי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו וגו' (כא יט-יז).**

בספר **יקר מפז (ויצא) מהרה"ק המגיד רבי ישראל מקוזניץ ע"ה** מביא בשם הרה"ק **רבי ברוך ממעז'יבז' ע"ה**, כי תהיין לאיש שתי נשים הרמז כי ישנם שתי מדרגות שיכול כל אדם לעבוד בהם את ה' יתברך. האחת אהובה בדברים רוחניים שבהם יותר קל לעבוד ולעשותם לשמו יתברך, כמו תורה ותפילה שהכל יודעים שהם צורך גבוה ומשכך קל יותר לעשותם לשם שמים. והאחת שנואה זו היא עבודת ה' שבדברים הגשמיים כמו אכילה ושתייה וכיוצא בזה, שבהם קשה לעשותם לשם שמים כי הגוף והגשמיות מכסים ומסתירים את עבודת ה' שבתוככי הדברים הגשמיים, ולכן נקראת שנואה כי רוב העם סוברים שדברים אלו אינם שייכים לגבוה ולעבודת ה'.

ועל שתי הדרכים אומרת תורתנו הקדושה **לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור** אל לו לאדם לחשוב כי העבודה הרוחנית היא הגדולה והחשובה בככור, **כי את הבכור בן השנואה יכיר** שהעבודה בדברים גשמיים היא הבכור ולה החשיבות והגדולה כי פי כמה וכמה קשה לקיימה, ולכן דין הוא **לתת לה פי שנים** כי על עבודת ה' בגשמיות מקבל הרבה יותר שכר וידוע מה שאמרו משם **החתם סופר ע"ה** שיותר קל להתענות לשם שמים מאשר לאכול לשם שמים.

ומשום כך כתב **בפנים פיות** (בראשית כב טו) כי אף שאמרו (קידושין טז:) שכר מצוות בהאי עלמא ליכא, עם כל זה במצוות שיש בהם הנאת הגוף ומשבר הנאתו מעולם הזה ועושה לשם שמים יש לו שכר אף בעולם הזה מלבד אור הגנוז לו לעולם הבא, מידה כנגד מידה, מאחר ששבר את טבעו שכרו כפול ואף בעולם הזה מקבל שכרו.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

עולמך תראה בחייך - חיי העולם הבא בעולם הזה

מסוגל או מראה או ריח, וזהו הכל חיות הבורא יתברך שמו]. ונמצא כשאדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו בודאי הוא זריז ונזכר בזה מאוד, מחמת שהוא מקושר מאוד במחשבתו בהבורא ברוך הוא אינו רואה ואינו שומע כי אם חיות הבורא ברוך הוא בכל דבר, כי הכל ממנו יתברך שמו רק שהוא מלוכב בכלים מכלים שונים כביכול, ואיך אפשר שיבוא על מחשבתו שום פנייה לתאוות העולם כשאינו רואה לפניו רק חיות הבורא ותענוג רוחני שבכל דבר, עכ"ל.

ע"י המחשבה בסובב כל עלמין נהנים מזיו השכינה כבעולם הבא

נמצא כי ככל שהאדם מתקרב יותר לבורא עולם, הרי שמשיל מעצמו חשבונות עולם הזה והבליו, וזוהי בחינת 'עולם הבא', וכמו שהמשיך המגיד בהמשך דבריו לבאר דברי הגמרא 'העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', ופירש, כי ע"י 'עטרותיהם בראשיהם' באים ל'נהנים מזיו השכינה', דהיינו, כשחושבים ומתבוננים 'בראשם' ובמחשבתם בבורא יתברך שהוא 'סובב כל עלמין' כעטרה, וכאמור בדברי המגיד הקדוש, שמבינים בעומק לבם שהכל רק חיותו יתברך, ע"י שמקשרים מחשבתם בתורה ותפילה בדחילו ורחימו. זוכים ומגיעים ל'נהנים מזיו השכינה', שמתעדנים מהתענוג הרוחני שהוא חיות הבורא הנמצא בכל מקום בעולם.

ועל זאת הדביקות נאמר מפי עליון (לעיל ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום' כדברי הרה"ק בעל **נועם אלימלך ע"ה** (שם) 'על ידי הדביקות שתדבקו עצמכם בהבורא ברוך הוא, יהיה לכם חיים נצחיים גם היום בעולם הזה'.

וכך גם ביאר בפרשת וירא (ד"ה א"י אשרי): 'השענו תחת העץ' (בראשית יח ד), על דרך שאמרו לו 'עולמך תראה בחייך', יש לומר על ידי שיתקדש אדם בקדושה גדולה אזי הוא מרגיש תענוג עולם הבא בחייו. וזה 'השענו תחת העץ', רצה לומר שתתענוגו ותרגישו גודל התענוג שתחת עץ החיים.

בעולם הזה, שגם בחיי חיותו עלי אדמות מרגיש 'חיי העולם הבא'. וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות יז) בעת שנפטר מביט רבי אמי ויש האומרים מבית רבי חנינא, 'עולמך תראה בחייך', ופירשו רבותינו ע"ה כי ברכוהו שגם בעודו בעולם הזה יראה ויחוש חיי עולם הבא, כדברי קדוש מדבר **רבינו בעל נועם אלימלך ע"ה** (בראשית ד"ה בראשית): וזה פירוש הגמרא 'עולמך תראה בחייך', פירוש שעל ידי זה שכל מעשיו ותנועותיו שעושה הכל בקדושה ובטהרה ודביקות ושמחה ובאהבה וביראה מזה יגיע לו תענוג עולם העליון בזה העולם.

להרגיש טעם עולם הבא ניתן רק ע"י שמנתק הנאתו בעולם הזה

וכדי שיוכל להרגיש טעם עולם הבא בזה העולם, נצרך להכשיר נפשו באמצעות מעשיו, כי הלא 'העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה' (ברכות שם), וכיצד יתכן שבעודו בעולם הזה ירגיש עולם הבא שהוא הפכו של עולם הזה. אמנם כאשר מכין עצמו ואינו נהנה בעולם הזה שעוסק בתורה תמיד מתוך שפלות - שייף עייל שייף נפיק, הוא שיכול להיות בן העולם הבא גם בעודו חי בעולם הזה.

כשמדבק עצמו בקב"ה אינו יכול להעלות על ליבו דברי העוה"ז

ניתן להבין זאת ביתר עומק בדבריו של המגיד הגדול **רבי דוב בער ממעזריטש ע"ה** (מגיד דבריו ליעקב אות ע"ד), נביאו בלשונו - לשון חכמים המרפא: כשהאדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו ומדבק ומקשר מחשבתו בבורא יתברך שמו ומחשב ש'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיהו א ג), ולית אתר פנוי מיניה' (תקו"ו תקון ב"ז צא), והכל מלא מחיות הבורא ברוך הוא, נמצא כל מה שרואה הוא רואה רק חיות הבורא ב"ה הנמשך בו וכו' [ומוסיף: דרך משל, אם רואה בני אדם, הוא רואה תבניתם ושומע קולו ודיבורו וחכמתו הוא הכל חיותם הנמשך בו. וכן כל דבר שרואה ושומע, כי בכל דבר יש תבנית ותועלת למה שהוא

למען ייטב לך והארכת ימים (כב ז). דרשו בגמרא (קידושין לט): **למען ייטב לך** לעולם שכולו טוב **ולמען יאריכון ימך** לעולם שכולו ארוך. והאריך במדרש תנחומא להטעימנו מעט מגודל השכר שבעולם הבא, ואלו דברי התנחומא (ויקרא ח): רוחות הצדיקים והחסידים ובעלי תשובה שעומדין לפניו במעלה גדולה והוא החיים שאין עמה מוות והטובה שאין עמה רעה, הוא שכתוב בתורה **למען ייטב לך** לעולם, ומפי השמועה למדנו **למען ייטב** לעולם שכולו טוב, **והארכת ימים** לעולם שכלו ארוך. ושכר הצדיקים הוא שיזכו ויחיו לטובה, אשרי האיש שזכה לטובה ולעונג, המקום יזכנו להתענג בה עם הצדיקים, וכבר הודיעונו חכמים הראשונים שטובות חיי העולם הבא אין כח באדם לדורשה ולאומרה ואין יודע גודלה ויופיה ועוצמה כי אין לה ערך ולא דמיון ודמות.

ביאור דברי חז"ל 'איזהו בן העולם הבא' ומה נוסף בו על כל ישראל

אולם צריך לדעת כי גם בעולם הזה ישנה אפשרות לחיות חיי נשמות ולהנות ולהתענג כמו בעולם הבא. הכיצד. הנה בגמרא אמרו (סנהדרין פח): 'שלחו מתם, איזהו בן העולם הבא, ענוותן ושפל ברוך, שייף עייל שייף ונפיק, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה'. יש להבין דברי חכמים מהו 'בן העולם הבא', הלא אמרו (שם ז) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'. מוכרחים אפוא לומר כי יש הבדל מהותי בין משמעות 'בן העולם הבא' למשמעות 'חלק לעולם הבא', אם כן עלינו להבין היטב מהו ההבדל.

בן העולם הבא - בעודו חי בעולם הזה

בביאור החילוק ביניהם יש לבאר כי אכן 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', כלומר, לאחר מילוי ימיהם ושנותיהם יזכו כל ישראל לחלק בעולם הבא. אולם כשפועל במעשיו הטובים בדברים שנאמר בהם 'בן העולם הבא', שהם 'שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא', נעשה 'בן העולם הבא' אף בעודו חי

השכר נקבע לפי חשיבות הדבר אצל האדם

'ושכר עבירה' וכו', למשל אם חילל שבת עבור שכר עשרה זהובים, נמצא המצוה אינה שווה אצלו רק עשרה זהובים גם כן, נמצא מהראוי שלא יתנו שכר שמירת השבת כי אם עשרה זהובים כיון שאינו חשוב אצלו יותר. אם כן שפיר אמרו שיחשוב ויזהר במצוה קלה כבחמורה כי שכר הקלה שווה כבחמורה.

עולם הבא שווה ערך כפי חשיבותו בעיני האדם

מעין זה פירשו בספרים את דברי המשנה על פי המסופר על אדם שבא לרבו בתחינה שאין לו פרנסה ואין לו להשיא בנותיו, אמר לו הרבי, אברכך שבעסק הראשון שיוצע לך תמצא ברכה. הלך היהודי ובדרכו פנה לפונדק דרכים, והיו שם סוחרים הוללים ומשראוהו אמר אחד מהם אני מסכים למכור את כל עולם הבא שלי בעבור פרוטה אחת. כששמע זאת החסיד נזכר בדברי רבו שהעסק הראשון שיוצע לו יעשנו וימצא בו ברכה, עמד וקנה את כל עולם הבא של זה האיש. משבא הסוחר לביתו סיפר וצחק על המסכן שקנה ממנו את העולם הבא, אך בביתו גערו בו, ניחא כל המעשים שאתה עושה, עוד למכור את העולם הבא שלך.

קלט הסוחר עד היכן הדברים מגיעים ורץ חזרה לפונדק לחסיד שקנה ממנו וביקש לקנות ממנו חזרה את העולם הבא, אך החסיד סירב. התפתחו הדברים עד שבאו לרבו, אמר הרבי לסוחר, צודק תלמיד, מדוע שיסכים להחזיר לך את מה שזכה בדין. אך עצה יש לי עבורך, לחסיד זה אין את הוצאות החתונה לבתו, והיה אם תקח על עצמך את כל העול הכספי הכרוך בזה, בטוחני שהחסיד יסכים להחזיר לך את העולם הבא שלך. וקיבל עליו הסוחר ואכן החסיד הסכים לוותר לו. לאחר מכן שאל הסוחר את הרבי, הכיצד יתכן שאתמול היה עולם הבא שלי פרוטה אחת ועכשיו לפתע נהיה שווה מחיר כה רב. אמר לו הרבי, עולם הבא שווה כפי שהאדם מעריך אותו, אתמול זלזלת בשכר זה ואכן לא היה שווה יותר מפרוטה אחת, אך היום שהבנת כמה הפסדת, נעשה העולם הבא שלך שווה הון רב.

כמה שהאדם מחשב הפסד מצוה כך זוכה שכנגד זה יהיה שכרה

ואלו הם דברי משנתנו כפי שביארם בעל ההפלאה ע"ה (הקדמה לכתובות אות יג), 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', ומקשה, לכאורה נראה כסותר מה שאמר תחילה 'שאי אתה יודע' ואיך יחשב במה שאינו יודע. אך הפירוש הוא שבאמת אין ליתן גבול לשכר המצוה, אלא שהוא לפי החשיבות המצוה אצל האדם, אם היא חשובה אצלו אלף זוז, שאם יזדמן לו ריוח אלף זוז אם יבטל מן המצוה, והוא מניח הריוח ועוסק במצוה, בודאי לא נפחת שכרו מאלף זוז. וזהו שאמרו 'הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', כי כפי מה שחשובה בעיניו בודאי לא יפסיד מזה וכו'. וזהו שאמר שאין חילוק בין מצוה קלה לחמורה, שלא ניתן קיצבה לשכר המצוות, אלא שהאדם בעצמו קצב שכרו, ואם יחשב יותר אצלו ירבה שכרו יותר, ואם יחשב אצלו יותר מכל השכר שבעולם הבא באמת אין שיעור לשכרו.

רבן גמליאל חייב בי' זהובים כפי ערך המצוה בעיניו

וכך גם כתב בפתיחה לספרו פנים יפות (אות ז), וביאר זאת על פי דברי הגמרא (חולין יז). שרבן גמליאל חייב בעשרה זהובים אדם שקדם את חבירו ולקח לו את מצות כיסוי הדם, ולכאורה מדוע עשרה זהובים, מנין לו סכום זה. אמנם נראה שהשכר הוא לפי רצון האדם, דהיינו כפי חשיבות המצוה אצלו, ואם היתה המצוה חביבה לו בעיניו כמו סך אלף זהובים - אז מגיע לו גם כן שכר בודאי אלף זהובים, ואם יותר - יותר. ורבן גמליאל ניסה את היהודי שעשה את המצוה כדי לבחון כמה היתה שווה המצוה בעיניו, וראה כי היא חשובה בעיניו כעשרה זהובים ולכן חייב אותו בסכום זה.

מסיים בעל ההפלאה, נמצא שפיר אמרין 'הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', כפי אשר תפסיד כן יהיה שכרך,

והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. (אבות פ"ב. משנה א.)

חשבון זה מביא את האדם לדעת עד כמה חשובה היא המצוה, ועד כמה כל חללי דעלמא אינם עומדים לנגד שכר מצוה שהוא לא נתפס כלל במושגים של עולם הזה, והרי לכן אמרו (קידושין לט:) 'שכר מצוות בהאי עלמא ליכא', כי אין תבל ומלואו מספיקים לשכר של מצוה אחת.

כאשר יודע להעריך ולו במעט עד כמה גדלה ערכה של המצוה, אכן זוכה לקבל שכר גדול 'עין לא ראתה', וכדברי הכהן הגדול החפץ חיים ע"ה, שאת המחיר והשכר על לימוד התורה וקיום המצוות קובע כל אדם בעצמו, הלומד תורה ומקיים המצוה, איש איש לפי ענינו ומעשיו. והסביר זאת כדרכו באמצעות ציור מקרה, דהנה כאשר יקבע אדם עת לתורה או לתפילה בציבור, השטן מכוון שבשעה זו בדיוק מזדמן לפניו איזה ענין או עסק מסחרי שיוכל להרויח ממנו סך רב ועצום, ובכל זאת מתגבר הוא על יצרו ולא יפנה אל רהבים לבצע כסף זהובים, רק יחשב דרכיו וישיב רגליו לעדות ה' ומצוותיו. הרי שאדם זה הוכיח בעליל שהוא מעריך את ענין התורה והתפילה במחיר יותר גבוה ונעלה מהריוח הרב שמזדמן לו בעסקי ממון ומסחר, ומראה בזה שתורתו ותפילתו יקרים אצלו מזהב ומפז רב. לזאת גם במחיר זה ישולם לו כמפעלו לעתיד לבוא על ידי היודע ועד המשלם לאיש כפרי דרכיו ומעלליו מידה כמידה.

אכן אם בשעה שהולך האדם ללמוד או להתפלל יזדמן לפניו ריוח היותר קטן, ובכל זאת מניח הוא חיי עולם ומתעסק בחיי שעה אף שיוכל להרויח מזה רק פרוטה אחת, הרי מראה הוא בעליל, ומעשיו מוכיחים עליו, שהתורה והמצוות גם שווי כזה פשוט לא ישוו בעיניו. ואשר על כן בהגיע עת פקודה בבואו על שכרו בעולם הבא יקבל הוא רק כפי השער הזה שקצב הוא בעצמו לעצמו בלתי איש זולתו.

אֵלֶּזְנֹת

לְשׁוֹנְנוֹ עִבְרִית

פְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית

כ"ד, אֲדָר א' ע"ה

כְּשׁוֹבָב צוֹעֲקִים

כְּשֶׁהֲרָה"ק רבי חיים אֶלְעָזָר ממוֹנְקֶאָטֵשׁ זיע"א, המנחת אלעזר, היה מאטפז בבית חולים בעיר וינה, היה בשעת תפלתו מתפלל כהרגלו מתוך התלהבות גדולה, בקול רעש גדול, בהשתפכות הנפש ובדמעות שלישי. בחדר הסמוך אליו היה נמצא זמן אחד שטען שתפלתו של המנחת אלעזר מפריעה למנוחתו. בא אחד הרופאים ובקש מהמנחת אלעזר שלא תפלל בקול רם, מפני שזה מפריע לחולים אחרים. נענה לו הרה"ק המנחת אלעזר ואמר לו: הנה גם סמוך לחדרי בצד השני יש חולה אחד שבוכה ומשמיע קולות ללא הרף במשך כל הלילה והוא אינו מניח לישון. אמר לו הרופא: אותו חולה שאתה מתלונן עליו משמיע קולותיו מרב צער ויגון, הוא סובל מאד וכאביו נוֹרָאִים, ומה שיש לומר לו שייפסיק להאנח. ענה לו המנחת אלעזר: וכשאני אומר 'ולירושלים עירך' גם כואב לי מאד חרבן ירושלים וצער השכינה, וגם אני איני יכול למנע את אנהותי כשכואב לי.

על הפסוק (דברים כד) "והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את הנער על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו ובערת הרע מקרבך", הביא הרה"ק השפתי צדיק מפילץ זיע"א בספרו (יום א' דסוכות, אות לב), ששמע מזקנו הרה"ק החדושי הרי"ם זיע"א, שהטעם שחיבה התורה את כל הענש 'על דבר אשר לא צעקה', הוא מפני שאם אכן היה כואב לה - היתה צועקת, וכשלא צעקה משמע שניחא לה. וזהו תוכחת מוסר שכשהאדם יכול לצעק ועם זאת הוא אינו צועק הרי זה נחשב כרצון. והוא מסים שם: וכן תקנו חז"ל לצעק כל איש ישראל היום הושענא, משמע שאם יצעק יענה לו בודאי, ומחייב כל אחד לצעק אף שאינו יודע מה צריך, ומה חסר לו, יצעק סתם הושענא. (ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

כמה וכמה פעמים שנצול ע"י שיחות עופות הנ"ל מהפסודות ונגזקים.

ואחר כך נתודע לו על ידי שיחת העופות שימות בקרוב, והיה לו מזה צער גדול שלא יכל להציל נפשו ממות. ואחר כך פתאום באיזה עיר פגע הבעל הבית בהמלמד הנ"ל, וספר לו כל המעשה הנ"ל, ואמר לו, למה אתה הפצרת בי ללמדך שיחות עופות ולמה היה לך לידע כל כך, ובאם שלא היה לך ידיעה כל כך והיה לך הפסדים, הרי שהנזק והצער היו מכפרין על המיתה שלך והיית נצול, אבל על ידי ידיעתך הצלת את ממונך, לכן מכרח אתה למות בקרוב. המעשה הזה ספר, למען לא יהיה אדם רוצה לידע בדוקא כל הדברים שחושק, והבן (שיח שרפי קודש) מערכת (שידוכים).

בְּשִׁדּוּךְ צְרִיכִים לְבַדֵּק שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים

על הפסוק (דברים כד ה) 'נקי יהיה לביתו' הביא בספר 'שה לבית': ספר לי אחד בשם הרה"ק הרא"ם מגור זיע"א, שבעניני שדוכין כשמציעים לאדם שדוך לבנו צריכים לבדק שלשה דברים. הראשון הוא הקרן, דהיינו מהות המשדכת בעצמה. השני הוא נדן, דהיינו עניני ממונות כמה נותנים עבורה. והשלישי הוא ענין יחוס המשפחה, שהוא גם כן מעלה חשובה.

ואמר על זה רמז נאה, שיש הבדל בין שלשת הענינים הנ"ל במדת חשיבותם, ומרמז באות הראשונה של כל אחד: קרן, התחלתו באות ק' העולה בגימטריא מאה, כי מהות הקרן בעצמה צריך להיות טוב במאה אחוז, 'הונדערט פראצענט'. ומאידך נדן התחלתו באות נ', העולה בגימטריא חמשים, כי בענין זה די בחמשים אחוז, 'פופציג פראצענט'. אבל יחוס התחלתו באות י', העולה בגימטריא עשרה, כי בפרט זה אין מתחשבים כל כך רק לערך עשרה אחוז 'צענהן פראצענט', ודפח"ח.

נְקִי: נָדָן - קָרָן - יְחוּס

פעם אחת היה מסכים הגה"ק החדושי הרי"ם מגור זיע"א על שדוך אחד (איני זוכר עבור מי היה השדוך). אמרה לו זוגתו הרבנית ע"ה, שהמחננים אינם לפי כבודה, ועוד דברים פאלה שנתודע לה לאחר החקירה והדרישה. והשיב לה בעלה הגה"ק זצללה"ה בזה הלשון: 'עם סוּיג נישט אלץ צי וויסע' - 'לא טוב לדעת הכל'.

ואספר לך מעשה: פעם אחת היה מלמד צדיק בכפר אחד, ובכל לילה היה הולך מחדרו לחוץ ושקה איזה שעות, ויהי פראות הבעל הבית הדבר הזה, שזה עושה כן בכל הלילות והיה חושק לידע מה זה, ועל מה זה, והפציר הבעל הבית בהמלמד הנ"ל להגיד לו במה עסק או בחצי הלילה כמה שעות בחוץ. והיה מכרח להגיד לו אחר כמה וכמה הפצרות שלא היה יכול לפטר את עצמו בדחיה בעלמא. ואמר לו, שהוא עוסק בשיחות עופות.

ואמר לו הבעל הבית שילמד גם אותו שיוכל לשיח שיחות עם עופות. והשיבו המלמד, שזה קשה מאד שצריך לזה סגופים גדולים וגלגול שלג וכדומה. והשיב להמלמד, שהוא מקבל עליו כל הדברים מחמת חשקו הרב שרוצה לידע שיחות עופות. ועשה הבעל הבית כל הדברים שצוה עליו, ולמד אותו. והמלמד היה מכרח לסע למקום אחר במקום שאין מכירין אותו, כי הוא היה צדיק נסתר, וכאן היה לו מקום בכפר שלא ידע ממנו שום אדם, ואחרי שבעל הבית נתודע ממנו היה מכרח לסע למקום אחר.

ואחרי זה היה הבעל הבית נוסע למרחקים למסחר ובא למלון אחד, ושם היה מעמיד העגלה עם הסוסים במקום המוכן להם, וזה היה בחצי הלילה, ושם היה עופות הרבה, ודבר עמם כי היה מכיר לשונם, ושמע שיהיה לו נזק והפסד גדול בביתו או שרפה גדולה, וחוזר והציל את עשרו, כמו כן היו

הידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים - אילו שתי מצוות בפרשה זו קשורות לשכחה?

פתרון החידה - פרשת בהר-בחוקות:

ש. באיזה פסוק בפרשה זו (בהר) יש 6 מילים רצופות שמתחילות כולן באותה אות? ת. בויקרא כה, ח מופיעות 6 מילים רצופות שמתחילות באות ש. "שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע..."

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת בהר-בחוקות:

ה' אלעזר בראון משכונת מקור ברוך - ירושלים.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפתורים נכונם יכנסו להגרלה א"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר". את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון. בראש הדף לציין "עבור הידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון מ"ו

פרשת כי תצא | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי עפר ממאורי האומה

"זכור את אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמֶלְק וְגו' אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךְ וגו'" (כה, יז - יח).

הוא מלשון קרירות - שהקר אותך מהתלהבות. שראוי להיות כל אדם בלבו כמוקד אש לפני ה' תמיד, והיצר הרע מקרר את האדם ומעצלו, ובא אליו בכמה מיני פיתוים ומתנכר בלבושים וענינים, עד שמתפתה את האדם ואומר לאדם מה לך תיגע לריק ותלד לבהלה, הלא אתה עשית כמה עבירות עד אין מספר, וכבד ממך הדבר לעשות תשובה כראוי ולסגף מה שאתה חייב, לכן למה לך ללמוד תורה ולהתפלל בכוונה... ועוד כהנה מדבר היצר הרע בלב האדם, עד שמפילו בעצלות בעבודת ה' יתברך ומחוק לבו למרות עיני כבודו, עד שמוליכו כשור לטבח. לזה הזהיר הקדוש ברוך הוא **"זכור את אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמֶלְק אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךְ"**, שהקר אותך כשאתה הולך בדרך ה' (עבודת ישראל).

"והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתה ופקתה את אביה ואת אמה וגו'" (כא, יג).

דנוע מ'ש בספרי יראים משל על תפלה בלא כוונה, לעבד שיזמן למלך על סעודה והכין צרכי

סעודה ואחר כך כשבא המלך פנה הוא לדרכו, וחרה למלך וכו'. והנה כנודע המחשבה נקרא 'אבא' ולבא 'אמא'... ו'בִּכְתָה אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ', שהיו לה עד עכשיו מחשבה זרה ופני' וגם בלב כנ"ל, ועתה יאחו צדיק דרכו לייחד מחשבתו ולבו, אבא ואמא לשם שמים, וזה יהיה 'ירח ימים' חדש אלול סוף שנה, ואחר כך 'מבוא אליה ובעלתה' להיות לך לאשה... בלי שום לבוש ופנייה ומחשבה זרה, והבן (תולדות יעקב יוסף).

"כי בשדה מצאה צעקה הנער המאשה ואין מושיע לה" (כב, כז).

מוכח שכל שיכול להנצל על ידי צעקה מיחשב רצון והקב"ה שומע תפלת כל פה. ואף שנראה לפעמים שאין יכול לצעוק, מכל מקום אם האדם מוכן לצעוק בכל לבו על זה נאמר טרם יקראו כו'. ואדרבא צעקה זו נשמעת יותר. וחז"ל אמרו שקול פרידת הנשמה מגוף הולכת מסוף העולם כו'. והטעם נראה כיוון שממאן בזה בכל כחו ורוצה לצעוק ואינו יכול. ע"י זה הצעקה הולכת בכל מקום. כי כשיכול לצעוק הקול פוסק, אבל הצעקה שהוא בכח ולא נכנס בפועל. נשמעת בכל מקום. כי הרצון לצעוק בכל מקום (שפת אמת).

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הגה"ק רבנו יוסף חיים מבגדד ז"ע בעל 'בן איש חי' י"ג אלול תרס"ח

הטעם שנמשלו ישראל לתולעת דכתיב אל תיראי תולעת יעקב, ואמרו רז"ל מה תולעת כוחה בפייה אף ישראל כוחם בפייהם, כלומר התולעת בשרה רך ואפילו הכי עושה ברירי פיה את המשי אשר ממנו יעשו לבושים יקרים, וכן ישראל מדבור פיהם יהיו לבושים דאור לבושים יקירין קדישין (בן איש חי שנה שניה פרשת נשא הקדמה).

לנבור בתוכו - גילה לתדהמתו מרגלית עצומת ממדים ובעלת ניצוץ שאי אפשר לטעות בו. גיחה קצרה אל הצורף הקרוב אישרה את תחושתו.

'אוצר של ממש בידך' הביט הצורף במבט חמדני במרגלית היקרה, 'הוא שווה לא פחות מחמישים זהובים'. באומרו זאת לא התמהמה הסוחר, אלא תיכף שלשל לידיו חמישים זהובים טבין ותקילין וקנה ממנו את המרגלית.

שב היהודי לביתו שכשפיו מלא שבח הוודיה לקב"ה, אולם דווקא רעייתו היא שהפנתה את תשומת לבו לכך שיתכן והצורף הונה אותו. לדעתה, כך טענה בתוקף, שווי המרגלית עולה בהרבה על חמישים זהובים.

בצר לו, ניגש האיש לרבנו הבן איש חי ושפך את לבטיו לפניו, איך יסמוך על הצורף, או שמא על רעייתו? הייתא אמון בחוות הדעת המקצועית או שמא הלה חשוד כנוכל?

הבן איש חי הסכים לחלוטין עם אומנו השווי, ואף הסביר זאת באופן נפלא.

'אתה ענית חמש פעמים 'אמן' במהלך הקדיש, וכבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ראה בבא בתרא צא,

ב) כי עבור קיום מצוה מגיע שכר בעולם הזה בשווי עשרה זהובים' המתיק הבן איש חי, 'ובכן, בשכרך על השתתפותך בתפילת הציבור קיבלת משמים חמישים זהובים!'

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשת השבוע אנו מצויים למחות את זכרו של עמלק, את מורשתו ודרכו הנלוזה. התורה הקדושה מצביעה על התכונה הנוראה ביותר אליה מסוגל בן אנוש להתדרדר, על הדבר שבגיננו נגזר לדורות כי עמלק זורעו עד עולם יימחו ללא תקנה.

חטאם הנורא היה, כך מעידה התורה (כה, יח): **"אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךְ"**.

הקרירות, נמצאנו למדים, הלא היא אם כל חטאת ושורש העוונות והיריחוק מהש"ת. ומידה טובה מרובה - כאשר יהודי מתלהט בשלהבת אש קודש לפני אביו שבשמים הרי הוא זוכה למנה גדושה של קרבת אלקים והוא מתעלה גבוה מעל גבוה במעלות הקדושה.

אודות הרה"ק ר' אהרן הגדול מקרלין, אשר זכה בשנות חייו המעטות להשיב לדרך הישר ולקרוב לאביהם שבשמים רבבות יהודים, נאמר מפי צדיקים כי כל כוחו לא היה אלא בפיו ובהתלהבותו היוקדת בעבודה שלב זו תפילה.

היה ר' אהרן מוגע למקום כלשהו, ניצב לו בקרן זוית או שמא מרכז השוק המקומי ושופך את לבו בתפילה. תפילתו ליהיטה כמו אש שלא מעלמא הדין, הצייתה את אהבת ויראת הבורא בלב הבריות והביאה שוב ושוב לכך שההמונים ינהרו אליו ויבקשו דרך תשובה.

אולם דווקא עדות מוקדמת בהרבה, כזו שנודעה מפי זקני העיר קריניק בה התגורר הרה"ק ר' אהרן בצעירותו, יש בה כדי ללמדנו משהו אודות הרתיחה המבעבעת שהייתה לרבנו בעבודת התפילה.

לפרנסתו באותם שנים עסק רבנו כשמש בבית כנסת בעיר קריניק, שם התייחד עם קונו ועבדו באהבה ויראה ודביקות אין קץ, הרחק מעיני הבריות ועוד טרם יצא שמו בעולם.

ביום מן הימים עמד רבנו בתפילה בבית הכנסת, לבדו והרחק מעין רואים, ומרגע לרגע כמו לזבתה הגחלת שלחשה בקרבו והפכה למדורת אש יוקדת. הוא הגה את תיבות התפילה במתיקות מיוחדת, במתינות וכמונה מעות, ולא שם לבו למתרחש סביב.

באותה שעה עבר במקום יהודי מסוים, ולקול תפילתו של רבנו נכנס לבית הכנסת והשתומם עד מאד לנוכח המחזה.

לא נחה רוחו בקרבו, עד שיצא היהודי לרחובה של עיר וזעק בקול גדול: **'הוידים, בואו! הביטו וראו כיצד יהודי ניצב בגן עדן ועובד את בוראו!'**

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

פרשת שופטים חותמת במילים (ט, טו): **"כִּי תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה'",** ותיכף נסמך לה הפסוק הפותח את פרשת השבוע (פסוק י): **"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֲבִיךָ וגו'."**

הגה"ק החיד"א מבאר באופן נפלא וכמין חומר את פשר סמיכות מקראות אלו, כשהם באים ללמדנו אורחות חיים בעבודת האדם את קונו - בעבודה שבלב זו תפילה.

הנה אמרו חז"ל (פידושין ל, ב): **"כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, ולפיכך כשיצא אדם למלחמה עם יצורו הרי זה בכח לימוד התורה הקדושה."**

המשך בעמוד ג'

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים" מתרה התורה הקדושה בסוף הפרשה (כה, יז - יח), וכאן בא התמרוך המבהיר מה היה חטאם של עמלק והיכן פגעו בישראל יותר מכל: **"אשר קנה בדרך"**!

הקריאת, הלא היא אם כל חטאת, אורבת ומצפה ליהודי שייכשל ברשתה ויטבע במדמנתה המסואבת. ואם כן הדבר בעבודת הבורא בכל, על אחת כמה וכמה כשמדובר בעבודה שלב זו תפילה - בה נדרש כי יבער לבו של כל יהודי באהבה ודביקות לאביו שבשמים. מידה טובה מרובה, ולשם כך אנו נושאים מבט אל ההרים הרמים והנישאים, הלא הם מאורי הדורות ואבות האומה אשר הנחילו לנו את דרכם הקדושה ואת להט האש היקדת, את השלהבת המלהטת בעבודת התפילה.

נתבונן בדרכיהם, נפיק לקח ומוסר ומי ייתן ונזכה ליישם בעצמנו.

תופעה מופלאה נכחו לראות כל הבאים בשערי בית הכנסת בעיר קליינווארדיין. דבר מה המהווה כיעור של ממש לבית הכנסת ולכאורה פוגע בכבודו וקדושתו, אך יחד עם זאת אין כמותו ליופי ולהדר, לכבוד השכינה ובית מקדש מעט.

הכיצד?

היה זה כאשר התגורר הרה"ק בעל 'שפע חיים' מקלויזנבורג בעיר, שם עבד את קונו כהרגלו ברוח סערה ובלהט יוקד, כאשר עבודת התפילה שלו מעוררת את כל הנוכחים בסביבתו וכמו מצביעה ואומרת: דעו, זו עבודת הא-ל, כך ניצבים לפני מלך מלכי המלכים! שעות ארוכות היה ניצב הרבי בתפילה, מונה את התיבות הקדושות כזהובים יקרים ותביבים במתיקות אין קץ וברתחת-אש שאין דומה לה, מרעיש עולמות ודבק בקונו ללא שיוור, מתחטא לפניו כבן יחיד אצל אביו.

נוהג היה הרבי לרקוע ברגליו בהתלהבות בעת התפילה.

'נוהג' אמרנו, כביכול היתה זו פעולה מחושבת ומתוכננת מראש. אולם ההיפך הגמור הוא הנכון. הרבי, כביכול ושמה אכן כן שרוי הוא בעולם אחר, נעלה, גבוה מעל גבוה, היה מתלהט ומתלהב עד כלות הנפש, והדבר בא לידי ביטוי ברקיעת רגליו סוערת, משתפכת. הרקיעה, מטבע הדברים, פעלה את פעולתה גם במישור הגשמי. תחת מקומו של הרבי, לאורך רצפת העץ הנושנה, החלו מבצבצים סדקים ארוכים ומכוערים אשר הכתימו את שלמות הרצפה ואיימו להרוס את יופייה.

'תקנו את הרצפה' הציע מאן דהוא ביום מן הימים, אך נתקל בעיניים משתוממות, כמעט נועמות. 'נהניו בנפשנו להעלים את החותם המיוחד שהותיר כאן האברך הקדוש בעבודת קדשו? את העדות האילמת שיזכו בני דור העתיד לראות? את הסדקים המפוארים המהווים דוגמה ומופת לעבודת התפילה מהי?'

עבודת קודש זו של הרבי לא באה בכדי. היתה זו מסורת אבות, דרך מופלאה אותה ירש מאבותיו בקודש, וכפי שמעיד המעשה הבא אודות תקנו הקדוש של הרבי - הרה"ק ר' חיים בעל 'דברי חיים' מצאנז.

היה זה בצעירותו של הדברי חיים, כאשר כבר אז החל סובל באופן נורא ברגלו השמאלית אשר שתתה דם ומוגלה ללא הרף והיתה כולה קלופה ומלאה אבעבועות מחרידות.

יחד עם זאת, כמו לא חש בכך כלל, היה הרבי ניצב בתפילתו ורוקע ברגלו השמאלית בכל כוחו, כל כולו אחוז שרעפים וכל עצמותיו תאמרנה שבח והודיה לא-ל חי. למותר לציין כי הדבר לא תרם לבריאות רגלו הפצועה, מה שהביא את הרבנית הצעירה לפנות לרבו הגדול הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ ולהלין על כך.

'אני מבינה שהוא רוקע מתוך התלהבות בתפילה' פנתה בדרך ארץ לרבי מראפשיץ, 'אולם אולי יואיל הרבי להבהיר לו כי מוטב אם ירקע ברגלו הימנית, תחת שיפצע ללא בקרה את רגלו השמאלית ברקיעות אלו?'

הרבי שמע, הבין ללבה אולם פתרון לא הציע.

'מה אעשה לו?' התבטא ואמר, 'אילו הייתי יודע כי הוא מרגיש באיזו רגל הוא רוקע - אזי הייתי ודאי מונע אותו מלפגוע בגופו ומצווה עליו כי ירקע ברגלו הבריאה בלבד. אולם מה אעשה שהוא אינו מודע לכך כלל, והוא עצמו אינו שם לב באיזו רגל הוא רוקע?'

מאוצרותיו ושיתותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

'נער צעיר הייתי, תלמיד ישיבת פוניב'ז המעטירה' שח יהודי יקר, 'אליה הגעתי מאנטוורפן הרחוקה במטרה לגלות למקום תורה ולהתבסס לאורם של ראשי הישיבה ובראשם מרן הרב שך זצ"ל.

נער ככל הנערים היה מידוענו. הוא אכן עשה חיל בלימודו ופרח בעבודת הבורא, קלח ברצינות את שנות הבחורות ועשה הכל כדי להתעלות במעלות התורה והיראה, אולם בשום אופן לא ניתן היה להגדיר אותו כדמות בולטת, מקורב במיוחד לראשי הישיבה או בעל שם יוצא דופן.

דווקא משום כך הדהימה אותו השיחה שהתקבלה בביתו ביום מן הימים, בעודו שוהה במהלך 'בין הזמנים' בביתו שבאנטוורפן.

היתה זו דווקא אחותו, אשר לקול הצלצול ניגשה והרימה את השפופרת, שומעת מעבר לקול מבוגר וצרוד. 'שלום, מדבר לייזער שך מבני ברק', פשוט כך.

'הרב שך?!' נועקה הנערה, והנהון מאשר נשמע מעבר לקול.

הרב שך, מבלי לבוזו זמן יקר, ביקש כי יקראו לטלפון לבחור הלומד בישיבה והציג לפניו את מבוקשו. בקשה אשר לצד היותה מכבדת ביותר, בהתחשב בזוהרתו של המבקש, אולם היה בה מן האתגר ויותר מכך.

'חתן יתום יש לנו בישיבה' שיתף הרב שך, 'העומד להינשא בקרוב שעה טובה ומוצלחת, אולם לרש אין כל ואף ביד קרוביו אין די אמצעים כדי להביאו לחופה בכבוד.'

הבחור האזין בקשב רב וביראת כבוד, אולם אל הבין מה לו ולזה. וכי פושט יד הוא? מקבץ נדבות מקצועי? מתרים מיומן ובעל יכולת בגיוס כספים ותרומות? לא זו אף לא זו. אם כן, על מה ולמה רואה בו הרב שך כתובת לעיסוק בנושא זה?

הרב שך כמו קרא את מחשבותיו, והשיב על השאלה המתבקשת. 'דוד עשיר יש לך באנטוורפן, ילומן מפורסם אשר לבו חם לכל דבר שבקדושה. גש נא אליו, ומסור לו בשליחותי כי נדרש כאן סך מאה אלף דולר לצורך מימון נישואי החתן היתום.'

הבחור שמע את הדברים בדרך ארץ, אולם לא יכול היה שלא להציף את הבעיה הצפויה. 'ראש ישיבה... היסט מעט בטרם המשיך, 'זהו סכום גדול מאד!'

'אכן כן' הרב שך בכל זאת לא התרגש, 'אתה תפעל באנטוורפן, ואני מצדי אתפלל בבני ברק להצלחתך שליחותך'. אמר, ולא יסף.

לא התמהמה התלמיד, אלא תיכף עשה את דרכו אל דודו הגביר והחל שוטח לפניו את הסיפור הגבוה, את המצב הכלכלי הדחוק ואת הצורך הנואש במאה אלף דולר כדי להביא את החתן לחופתו בשלווה ובשמחה אמיתית.

'אל תחשוב שאני מבקש זאת' הבהיר הבחור היטב, 'אלא שליחות היא בידי מאת מרן ראש הישיבה הרב שך. שווה בנפשך והעלה בעיני רוחך כביכול הוא שעומד כאן, ניצב ומבקש ממך בתחנונים כי תעמוד לימינו החתן האומלל.'

הלה התרגש, אולם יכולתו מוגבלת היתה. 'מאה אלף דולר אין לי' פשט ידיו

בתגובה, 'אולם לאחר כמה עסקאות מוצלחות שביצעתי לאחרונה הצטבר בידי סכום נאה בסך עשרים וחמשה אלף דולרים עבור מעשר כספים, ואותם אוכל בחפץ לב להעביר לידך למטרה קדושה זו.'

האחיין, כך מתברר, יצוק היה מחומר אחר. חזקה היתה עליו שליחותו של רבו, והוא נותר נחוש ועיקש בדעתו. 'מאה אלף דולר' הבהיר ללא פשרות, 'זה מה שהרב שך ביקש, ולא אוותר על דולר בודד.'

הדוד נענה לאתגר, אך בדרכו שלו. 'יודע מה? פנה לאחיינו והציע, 'כאן למטה, באותו בנין משרדים בו אני עובד, ישנו יהודי אמיד ובעל ממון אשר לבו חם בקרבו למטרות צדקה. הבה נרד אליו יחד, נפנה ללבו הרחום והוא יענה בוודאי ושמא תצליח לחץ ממנו את השלמת הסכום המבוקש.'

פנו השניים ועשו את דרכם אל אותו גביר, שם מצאו אותו בעיצומה של פגישה עם אדם ישיש, אשר הטה אוזן לשיחתם עם הגביר.

'אינכם בושים בעצמכם?!' קצף עלה על שפתי האיש, אשר לא התאפק והתערב בשיחה. 'אתם יושבים לכם בבני ברק ולומדים במקום לעבוד, ואתם מצפים שאנו נממן אתכם?'

הטענה מוכרת ושכיחה, וכך גם העיוות שבה.

'לא פנית אליו' הגיב הבחור בקרירות והצביע על הגביר, 'אלא אליו, והוא יחליט אם לתרום וכמה. מה לך להתערב בכך?' כאן החל הלה לרטון על חוסר הדרך ארץ, על העובדה שהוא ניצול שואה וכי איבד בשואה את אשתו וילדיו, וזה הרגע בו איבד הבחור את בטחונו והוא כמו בלע את לשונו. איך אפשר להגיב לאדם שכזה? עצם זכר השואה כמו עוקר את המילים מהפה.

בסייעתא דשמיא מופלאה עלה בזכרונו באותו רגע מאמר נפלא של המהרש"א (שבת לא, א), התמה על מאמר חז"ל לפיו בבוא האדם לבית עולמו שואלים אותו האם 'עסק' בפריה ורביה, ותמה המהרש"א - מה יש 'לעסוק' בכך, הלא האדם נישא וזהו. אלא מבאר המהרש"א, כי הכוונה למי שעוסק בהשאת יתום ויתומה, אליו הכוונה שיעסק בפריה ורביה.

פנה הבחור לאותו ניצול שואה כאוב, ציטט את דברי המהרש"א ולבקשתו אף הראה לו את דבריו כלשונם. בתגובה, דמע הלה בהתרגשות ושינה את טעמו באחת. טון דיבורו הפך נרגש, משתתף, והוא התחייב על אתר כי יממן את מלוא הסכום לצורך מצוה כביר זה.

כעבור זמן קצר, בעת נישואי החתן היתום, הטריח עצמו הקשיש מאנטוורפן והתייצב בחתונה כמחותן ראשי, שם נחשף לחלק המצמרר הבא אשר התחבר באופן מופלא לדברי המהרש"א אודות המשיא יתום ויתומה.

הכלה, כך מסתבר, יתומה אף היא. רק כעת, לאחר ההצלחה המופלאה שהתגלגלה במפתיע דווקא דרך אותו קשיש, התברר לאותו בחור עד כמה עוצמה טמונה היתה במשפט ששמע מפי הרב שך: 'אתה תפעל באנטוורפן, ואני מצדי אתפלל בבני ברק להצלחתך שליחותך', והוא למד פרק מיוחד בכוחה של תפילה, במעלתה הנדירה.

עיון תפילה

לצד מעלת חובת הכוונה בתפילה, מבהירים חז"ל (ראש השנה טו, ב) כי 'עיון תפילה' הינו מהדברים המזכירים עוונותיו של אדם, וכי יש להימנע מכך.

'עיון תפילה' היינו שיתאמץ המתפלל כוונתו בתפילה ויהיה בטוח בזכויותיו עד שיחשוב בלבו כי הוא ראוי שתתקבל תפילתו ותיעשה בקשתו. חסרון מחשבה זו בכך שהמתפלל מביא לידי זה שיבחנו את דרכיו והליכותיו בשמים ויבדקו אם הוא אכן ראוי שתיענה תפילתו, ובכך ייזכרו עוונותיו.

לא זו הדרך, אלא אדרבה "יחשוב שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתו בחסדו, ויאמר בלבו מי אני דל ונבזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקב"ה, אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו" (לשונו הטור או"ח צח).

מקום וזמן הראויים לכוונה

כתב הטור (שם) כי אל לו לאדם לעמוד להתפלל במקום או בזמן הטורדים את מחשבתו, והובא בחז"ל (עירובין סה, א) וכן פסקו הראשונים (רמב"ם הלכות תפילה ד, טו) כי אם מצא מחשבתו משובשת ולבו טרוד - אל יתפלל עד שתתיישב דעתו עליו.

אכן למעשה כתבו הראשונים (טור שם בשם מהר"ם מרוטנבורג, ועיי' יבט"א עירובין שם) כי בזמננו שבכל אופן אין אנו מכוונים כל כך כראוי, מוטב להתפלל אף כשדעתנו טרודה מאשר שתתבטל התפילה לגמרי.

כיוונת פנימיות

הגם שהתפילה נוסדה בהררי קודש וכל תיבה ותיבה שבה נוסחה ונקבעה על ידי אנשי כנסת הגדולה, ובוודאי גנוזים בכך סודות עליונים ועניינים גבוהים, מכל מקום יש המאחרונים שכתבו (ערוך השלחן או"ח צח, ג ועוד) כי על מנת לכוון בכוונת הפנימיות יש לאדם לעמוד בדרגה זו ולהיות בר הכי.

אכן במידה והאדם אינו בקי בנגלה ובנסתר ויודע כראוי בכוונת הפנימיות ואינו נמנה על יודעי ח"ו, כתבו אותם אחרונים כי מן הראוי שיכוון רק בפירוש המילות.

סידור התפילה

נוהג היה המהר"ל (הובא בהלכות תפילה) להתפלל את כל חלקי התפילה עד שמונה עשרה כשעיניו עצומות, אולם בשמונה עשרה היה מקפיד להתפלל דווקא מתוך הסידור. ויש שכתבו (מגן אברהם צג, ב בשם האריז"ל) כי כן נכון לעשות והדבר ירבה הכוונה.

אבל יש שכתבו (מגן אברהם שם ועוד) כי הדבר תלוי באופיו ורגילותו של כל אדם לעצמו, יש אשר לב מכוון יותר כשהם מתפללים מתוך סידור התפילה, ואחרים מצליחים להגיע לכוונת הלב דווקא כשעיניהם עצומות.

יש מן האחרונים שכתבו (ערוך השלחן צג, ח) כי אשרי האיש אשר יתפלל את כל התפילה - החל ב'ברוך שאמר' ועד אחרי 'עלינו לשבח' - בעיניים עצומות, משום שיש בכך לגרום לריבוי הכוונה בתפילה.

במסגרת מדור זה עסקנו בשבוע שעבר בענין כוונת התפילה, החובה שבכך וההשלכות ההלכתיות הנוגעות למי שלא כיוון בתפילתו. השבוע נמשיך בע"ה לעסוק בענין זה, תוך הארת היבטים נוספים.

כיונה בחתימת הברכות

בתפילת חנה, ממנה למדו חז"ל (ברכות לא, א) כמה וכמה הלכות בענין התפילה, ישנן מאה ושלוש עשרה תיבות. כך גם מופיעה בתורה המילה 'לב' מאה ושלוש עשרה פעמים.

מכאן למדו הראשונים (הרב ר' אליעזר, הובא בטור או"ח קא) כי על כל פנים חייב אדם להתאמץ ולומר לכל הפחות את חתימת ברכות שמונה עשרה מתוך כוונת הלב.

הכוונה הראויה בתפילה

בתפילת חנה נאמר (שמואל א. א, י): "וְחָנָה הָיָא מְדַבֵּרַת עַל לִבָּהּ", ומכאן דרשו חז"ל (ברכות שם): "מכאן למתפלל צריך שיכוין לכו"ן".

מלבד עצם הכוונה בפירוש המילות והכוונה כראוי בהזכרת השמות הקדושים, ישנן כוונות כלליות בהן מחויב האדם לכוון בתפילתו, וכפי שיובא להלן.

מהפסוק (תהלים י, י): "תִּכְיֶין לְבָבִי תִּקְשִׁיב אֲזַנְךָ" דרשו חכמים (ברכות שם) כי זהו תנאי מקדים ל'הקשבה' כביכול וקבלת התפילה על ידי הקב"ה - שיכוין האדם לבו ויכוון לשמים. בבית יוסף (או"ח קא) מבואר כי הכוונה לשמים כוללת הן את פירוש המילות והן להעלות בלבו כי השכינה נכגדה והוא מתפלל אליה.

עוד הובא בראשונים (רבנו יונה, הובא בדרכי משה שם ס"ק ב) כי בעת התפילה על המתפלל לחשוב בענין רוממות האל-יתעלה.

בראשונים הובא (טור או"ח צח), שיפנה האדם לבו מכל מחשבה הטורדת אותו וממחשבות זרות הבאות בעת התפילה, עד שתאמ מחשבתו נקיה וזכה, וכתבו כי חובה זו כלולה בחובה הבסיסית לכוון בתפילה. ואם באה לו בעת התפילה מחשבה זרה, כתבו הראשונים (טור שם) כי עליו לשתוק ולהמתין עד שתחלוף המחשבה ותעבור מלבו.

מובא בפוסקים (בית יוסף שם) בעת התפילה על האדם לחשוב בדברים שיש בהם כדי להביא ללבו את ההכנעה מפני הקב"ה, ולא יחשוב חלילה באף דבר המביאו לידי קלות ראש. עוד כתב רבנו יונה (ברכות ריש פ"ה) כי יש לאדם לבטל כל מחשבת תענוגות העולם הזה בעת עומדו להתפלל לפני הבורא.

אמנם יש שכתבו פני יהושע ריש ברכות פ"ה) כי כל אלו הכוונות יש לאדם לכוון קודם התפילה, וכמובא בשם הקדמונים (טור או"ח צח) שהיו חסידים הראשונים מתבודדים קודם התפילה ומתבוננים עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות והתגברות הרוח השכלית והיו קרובים למעלת הנבואה. אכן בשעת התפילה עצמה יש לכוון - לדעה זו - אך ורק בפירוש המילות.

מילתא חדתא
פני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

תפלות על גלות השכינה. מקצרות הגלות

בגעים אלימלך (פר' שמות) מצינו דברים פְּדָרְבוּנוּת, וְהָ לְשׁוֹנוֹ: דְּהָנָה אֲנַחְנוּ בְּגֵלוֹת הַמֶּר הָהָה אֲשֶׁר בְּצִרוּתֵינוּ לֹא צָר וְגָלָה הַשְּׂכִינָה עִמָּנוּ, אִין לָנוּ לְדָאג וְלִהְתְּאוּנוּ אֶלָּא עַל גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה, וְלֹא לְחֶשֶׁב כְּלָל עַל צְרוּתֵינוּ כִּי אִם עַל צֶעַר וְגָלוֹת הַשְּׂכִינָה. וְאֵלּוּ הֵיָה מְגֻמּוֹתֵינוּ וְצֶעַרְנוּ רַק עַל צֶעַר הַשְּׂכִינָה וְלֹא עַל צֶעַרְנוּ, בְּוָדָי הֵיָנוּ נְגָאִים מִיָּד. אִךְ כִּי בָשָׂר אֲנַחְנוּ וְבִלְתִּי אֲפָשָׁר לְסַבֵּל לָנוּ צְרוּתֵינוּ וּמְכַאוּבֵינוּ, לְכֹן אֶרְכֹּנוּ לָנוּ הַיָּמִים בְּעִינֵינוּ הַרְבִּים בְּגֵלוֹת הַמֶּר, מִחֻמַּת שְׂאָנוּ מִשְׁתַּחֲפִים צֶעַרְנוּ עִם צֶעַר הַשְּׂכִינָה וְאָנוּ חוֹשְׁשִׁים עַל צֶעַרְנוּ. וְשָׁכַב שָׁם שְׂאֵלוֹ הֵיָה צְדִיק אֶחָד פְּנִיל, הֵיָה מְצִיל אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ מִן הַגְּלוּת.

בספר חות יאיר (אור השביעי ז) מביא ששמע מגדול אחד לפרש הפסוק 'וישכן ישראל בטח בדד עיו יעקב אל ארץ דגן ותירוש' (דברים לג כח), וידוע דבשביל שלש דמעות של עשו אשר הוריד אנחנו בגלות, וקשה הרי כמה אלפי רבוא פעמים כבר הורידו פגחל דמעה בני ישראל, בפרט בימים הקדושים, הימים הנוראים, וכי עדין לא נתבטלו אותן שלש דמעות, והתרוץ על כך הוא לפי שיטת רבי יהודה דסבירא ליה מין בימינו לא בטיל, ודמעות בדמעות הוי מין בימינו, ואין מן הראוי שתבטלו, אולם אם לא היו שוין בטעמים דמעותינו ודמעות עשו, אכן היו מתבטלות כדי מין בשאינו מינו.

והנה עשו בכה על שנטל ממנו יצחק ברכות של עולם הזה, ואנחנו אלו היינו בוכים לתכלית השלמות, בשביל גלות השכינה, או מחמת שנטל מאתנו עשר קדשות שנתקדשו בהם ישראל, ומיזם שחרב בית המקדש השמאה מתגברת והולכת יום יום, וחסרנו מזבחי וקרבנות שהיו מקפרים עלינו בשעריים העומדים לגורל ובשני תמידים, של שחר שהיה מכפר על עברות הלילה ושל בין הערבים שהיה מכפר על עונות היום, ואנו אין לנו לא נביא ולא חוזה לא מנהל לא מחזיק בדינו, אזי הוי שפיר מבטליו דמעות עשו. שהיו לצרף עולם הזה, בדמעותינו שהם לצרף גבוה, מה שאין כן כאשר פגנתנו היא גם לצרף עולם הזה.

ומעמיה יבוא באור הפסוק, שהיה מן הראוי שישכן ישראל בטח, אולם עינינו הראות שהו זמן רב ואנחנו יושבים 'בדד', והטעם לזה, משום שעיו יעקב, דמעות זרע יעקב, מכונות 'אל ארץ דגן ותירוש', שהבפיה היא בשביל עולם הזה, והיו להו הדמעות מין בימינו ואין בטלות.

ב'עבודתה' - זו תפלה, דמיה כאלו היא לבדו בעולם

רבי נחמן מהורודנאק ע"ה פרש את הפסוק (שמות לד ג) 'ואיש לא יעלה עמו בכל ההר', שבבוא האדם להתחנך בעבודה ולעלות בהר ה', יציר לעצמו כאלו הוא יחיד בעולם ואין עוד איש עמו, ולא יתערב בלבו פניה לכבוד מאף אדם בעולם, ובה תהיה עבודתו שלמה ורצויה לה'. ועל פי זה פרש בדגל מנהג אפרים (פרי מטות ד"ה החלצה) את הפסוק (ויקרא טו יז) 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לקפר בקדש', שכל שנגכסו הפה גדול לקדש הקדשים, וכן כל אדם בבואו לעבד את עבודת הקדש, יסיר מלבו מחשבת כל אדם, ולא יהיה רצונו שיארו בני אדם עבודתו ולא שיכבדו אותו על זה.

יעקב אבינו השלים עצמו ביחוד עבודתו לשמים

הוא הדבר שמונה לנו תורתנו הקדושה באמרה (בראשית לב כה) 'ויזתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו' ובאר ברבד הזקב (פרי וישלח ד"ה ויתר), שיעקב אבינו הגיע למדרגה זו שיהיה דומה בעיניו כאלו הוא איש יחיד בעולם, ולא יהיה בדתו שום פניה זרה שתהיה עבודתו למצא חן וכבוד בעיני בני אדם, ומחמת כן התקנא בו שרו של עשו ובקש להורידו ממדרגתו זו, ולכך 'ויאבק איש עמו', שנגבק להכניס בו מחשבה שיש עוד 'איש עמו', שלא תהיה עבודתו מיחידת לשם ה', אך בחסדי ה' יצא כן לא יכל לו, שלא הצליח להחליטו במאומה, כי בכל עת היה מדמה לעצמו בתקף וחזק שהוא זרק הוא שנגמצא לבדו מול בוחן לבות וממילא כל פגנתו היתה אך זרק לשם שמים.

יוסף טהר עצמו מכל מיני פניות

והו גם הפרוש בדברי יוסף הצדיק קדם שהתגלה לאחיו (בראשית מה א) 'הוציאו כל איש מעלי', שהיה מתירא שמה תתערב בלבו מחשבת גאון שאינו גומל רעה לאחיו על כל אשר הרעו עמו, ואדרבה הוא מקרב אותם ומסיע בידם, לפיכך הכין עצמו בקנה רבה להיות דומה בעיניו כאלו אין עוד שום איש עמו, שתהיה מחשבתו טהורה מכל פניה בלתי לה' לבדו, ואכן מעיד עליו הפתוח (שם) 'ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו, שלא היתה במחשבתו שום פניה לקבל כבוד מבני אדם'.

המשך מעמוד א'

אולם כידוע זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד, וחלילה לאדם שיזנח את חובתו לעמוד לפני קונו בכבוד ראש ובמתינות כדי לרוץ לבית המדרש ללמוד תורה, משום שאדרבה בכך יצא שכרו בהפסדו.

וכן מרומז בפסוק החותם את פרשת שופטים: 'כי תעשה הישר בעיני ה', הישר' בגימטריה 'תפלה', והיינו שבכך התפילה לשבר כח היצר, ובל יחשוב האדם כי אם ימעיט במעלת התפילה ובכובד הראש הנדרש ממנו בעת התפילה - ריוויח בכך ניצחון במלחמת היצר, אלא אדרבה בכך הוא מוותר על כח רוחני כביר אשר יש בו כדי להועיל לו במלחמתו.

והנה אמרו חז"ל (ברכות ו, ב): "היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה", אולם בגמרא מודגש כי בבוא האדם לבית הכנסת - אדרבה עליו לרוץ ויש בכך מעלה יקרה וחביבה.

זהו שארמה התורה: 'כי תעשה הישר בעיני ה', היינו עבודת התפילה בבית הכנסת, ורק לאחר מכן יש לרוץ תיכף ולצאת: 'פי תצא למלחמה על איביך', כדי לזכות במעלת לימוד התורה אשר יש בה כדי להכניע כח היצר וחילותיו.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

מה טובו אהלך יעקב

בפרשתנו נאמר (דברים כג, ו): "ולא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל בְּלַעַם וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבָרְכָהּ כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ".

הפסוק מתייחס להפיכת הקללה לברכה, כך ניתן לראות, בלשון יחיד. זאת למרות שבלעם הרשע נשא ברכות רבות בעל כורחו. מכאן דרשו חז"ל (סנהדרין קה, ב): "קללה, ולא קלות", היינו שקללה אחת בלבד היא שנותרת בגדר ברכה, לעומת שאר הברכות שנאמרו בעל כורחו - אשר עם הזמן חזרו והיו לקללה.

מהי הקללה המדוברת אשר נהפכה לברכה ונותרה כך? על כך אומרים חז"ל (שם): "כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות", והיינו דברי בלק (במדבר כד, ה): "מה טוב אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל", המתייחסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

עקב כך נהגו ישראל לומר פסוק זה בבואם לבית הכנסת, להעלות על נס את דבר הברכה הללו בשעה שהם נכנסים לבית מקדש מעט.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

הציור המופיע בפרשתנו (כ, כד): מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂית פִּאֶשֶׁר נְדָרְךָ לַה' אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ, פותח דיון נרחב בקרב הפוסקים הראשונים והאחרונים בנוגע למנהג ישראל - אשר בעת העלייה לתורה מתחייב העולה לשלם סך מסוים, אם עבור העלייה עצמה אותה רכש במכירתה הפומבית ואם עבור אמירת 'מי שברך' לזכותו.

רבנו האור זרוע (ח"ב הלכות שבת סי' נ) נוקט בפשיטות כי כיון שהעולה עצמו אינו מצייין במפורש 'הריני נודר', אלא רק המזמן את הקרואים הוא שאומר 'בעבור שייתן וכו'', אין דבר גדר נדר ולא חלים במקרה זה דיני נדרי צדקה והקדש, כמו גם איסור 'בל תאחר'. מאידך, דעת המרדכי (וכן פסק הרדב"ז ח"א סי' יח) כי כיון שהעולה מסכים עם אמירת הגבאי המזמן אותו לעלות ואומר 'בעבור שייתן', הרי שיש בכך משום נדר של ממש לכל דבר.

בשל ריבוי הדעות בענין זה וכדי לצאת מכל חשש, נהגו במרבית המקומות לומר 'בעבור שייתן בלי נדר', אולם בדרך כלל נאמרת תוספת זו רק בנוגע ל'מי שברך' ולא כהסתייגות ממכירת העליה עצמה, ודנו הפוסקים האם נחש כביכול אף ההתחייבות עבור העלייה יצאה בכך מגדר דין נדר.

מצוי ביותר שאדם נקלע לבית כנסת זר, ממכדים אותו בעלייה והגבאי אומר 'בעבור שייתן מתנה לבית הכנסת', מבלי לציין סכום כלשהו. אודות כך פסק הגאון ר' ישראל יעקב פישר (הליכות אבן ישראל הלכות קריאת התורה) כי גדר 'מתנה' הינו אפילו פרוטה, למעט במקרים בהם תלוי בבית הכנסת פתק וכדומה המציין במפורש את התניית הגבאים על סך אחר עבור 'מתנה' [כך לדוגמה - בבית הכנסת 'זכרון משה' בו כיהן כרב הגר"י פישר עצמו, נתלה פתק המציין כי 'מתנה' הינה חמישה שקלים לכל הפחות].

סדרא דצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

ידוע המעשה המובא בגמרא (ברכות מז, ב): "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה".

המעשה אכן ידוע, וכך גם נידון בגמרא לענין מצות (ויקרא כה, מז) "לְעֵלְמָם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ" וכיצד אין בפעולה זו שנקט רבי אליעזר משום סתירה לדין הנלמד מפסוק זה: "כל המשחרר עבדו עובר בעשה". אולם מלבד ההיבט ההלכתי שבכך, ראוי ואף חובה לעצור ולהתבונן, להפיק לקח ומוסר.

כפי העולה מתאור המעשה, לא היתה לרבי אליעזר כל מניעה באותה שעה להתפלל, הוא יכול היה להיתפס לאיסור זה של 'המשחרר עבדו' ולפטור עצמו ממנין, להתפלל ביחידות ואף להסביר לעצמו כי עשה את רצון קונו. תירה מכך, תילי תילים של הלכות מקלות היו מאפשרות לרבי אליעזר להימנע מכך, בין השאר בשל העובדה הפשוטה שאין דוגמה יותר מובהקת ל'הפסד מרובה' כמו שחרור עבד לחירות, על כל המשתמע מכך.

למרות הכל, לא מצאנו שרבי אליעזר אפילו דן בכך עם אי מי, הוא לא פתח במשא ומתן הלכתי ולא ביקש לברר האם ועד כמה הוא אכן מחויב בכך. הוא פשוט שחרר, וזהו. תפילה במנין, מתברר, היתה חשובה בעיניו עשרת מונים לעומת שוויו הכספי של העבד, שימוש והתועלת שהוא מביא למשק הבית.

עד כמה עלינו ללמוד מכך בעומדנו להתפלל במצבים בהם קשה במעט להשיג מנין, לתור אחר האפשרות להתפלל בציבור. עד היכן יש לאדם להתאמץ, להקריב ולוותר על נוחיותו כדי להימנות עם המתפללים בציבור, עליהם נאמר (ברכות ח, א): "שאינן הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים!"

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

אהוד

"אֱלֹקִים לָנוּ מִחֶסֶה וְעַז עֲזָרָה בְּצָרוֹת נִמְצָא מָאֵד" (תהלים מז, ב).

לביטחון בהש"ת, כך מלמדנו המלבי"ם בביאורו לפסוק, ישנן שלש מעלות יקרות וחביבות עד מאד.

ראשית, שהוא יתברך לנו 'מִחֶסֶה וְעַז', היינו בעתות שלום ושלווה. בנוסף, הקב"ה בא לעזרנו אף בעת צרה, וזהו 'עֲזָרָה בְּצָרוֹת'. ועל הכל מעלה מיוחדת יש בכך שהוא 'נִמְצָא מָאֵד' וקרוב תמיד לקוראיו, ואין צורך להמתין עד שיענה לבקשתנו אלא הוא נענה תיכף.

בואו לפניו - ביריעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

בברכות קריאת שמע בשבת קודש, נהגו ברבות מתפוצות ישראל לומר נוסח ארוך ומיוחד בו נכלל הקטע הפותח במילים: "לֹא-ל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים, בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִתְעַלָּה וַיָּשָׁב עַל פְּסָא כְּבֹדוֹ".

נוסח זה מבוסס על מאמר חז"ל (זוה"ק בראשית יז, א), לפיו בעת בריאת העולם לא היה מי שיקלס לקדוש ברוך הוא, עד שבאה השבת ואז קילסוהו, ובאה אף השבת עצמה ומקלסת את שמו יתברך.

הראשונים הוסיפו לבאר (כלבו סי' לו ועוד) על פי המדרש (סדר רבה דבראשית) כי בעת בריאת העולם קילסו לפניו יתברך כל שרי הבראיה, ובשעה זו הביא הקב"ה א שר השבת והושיבו על כסא הכבוד והיו הכל מקלסים לפניו, ואף אדם הראשון קילס לפניו ופתח ואמר (תהלים צב, א): "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת".

לכסוף אמרה השבת בעצמה שיר לקב"ה שהוא אלקי השבת: "טוֹב לְהִדּוֹת לָהּ", ואילו שרי מעלה ענו כנגדה (תהלים צב, ב): "וּלְיִמְרָ לְשִׁמְךָ עֲלֵינוּ".

הפלא ופלא

שאלות וחיידות נבכני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' שופטים:

1. תשובה א' - בקשו את הארת פניו של הקב"ה.
2. תשובה ג' - נמס ליבם מרוב פחד וחרדה.
3. תשובה ב' - שהוא יתברך מחיה מתים בעולם הזה על ידי נביאיו.

בתפילת שחרית של שבת נאמר: "ישמח משה במתנת חלקו". מהי מתנת חלקו של משה רבנו?

- א) ציווה לישראל על ידו את השבת.
- ב) שהקב"ה קרא רק לו עבד נאמן.
- ג) אף תשובה אינה נכונה.

בפיוט 'לכה דודי' הנאמר בקבלת שבת אנו אומרים: "בואי בשלום עטרת בעלה". מי הוא בעלה של השבת?

- א) כנסת ישראל.
- ב) הקדוש ברוך הוא.
- ג) התורה הקדושה.

נאמר בשירת הים: "זה א-לי ואנוה". איזה פירוש נכון בנוגע למילה 'ואנוה'?

- א) אספר נויזי ושכחו לבני העולם.
- ב) אתנאה לפניו במצוות.
- ג) שתי התשובות נכונות.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

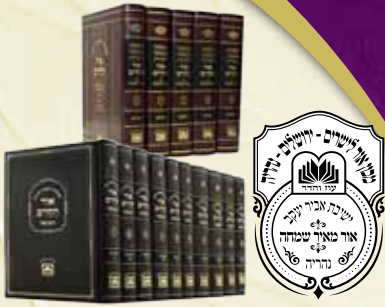
1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדרך עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בביאורו לפסוק (דברים כא, טו):
"וְהָיָה כִּי־יִהְיֶה בְּיָמֵינוּ הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנֵי
אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ, מִתִּיחֶסֶס
רַבְּנוּ לְדַעַת הַמּוֹבָאֵת בַּחז"ל -
כִּי זָכָא הָאָדָם לְהוֹרִישׁ לְאַחַד
מִבְּנָיו יוֹתֵר מִחֻלְקוֹ הָרְאוּי לּוֹ
מַעֲיָקֵר הַדִּין עַל פִּי פִרְשַׁת
נַחְלוֹת.

מקור הדברים במשנה (בבא
בבא קל, א), שם מובאת
מחלוקת תנאים בנוגע
לשינוי במתכונת הירושה
כפי שנקבעה בתורה. לדעת
רבי יוחנן בן ברוקה, אין כל
מניעה בכך, כל עוד היורש
בפועל הינו אדם הראוי
ליורשו. אכן חכמים חולקים
עליו בנקודה זו, וסבורים
כי אף באופן זה אין הדבר
אפשרי.

להלכה נפסק כרבי יוחנן בן
ברוקה, וכך הובא בשלחן
ערוך (ח"מ רפא, א): "אבל אם
היו לו יורשים רבים, כגון
בנים רבים או אחים או
בנות, ואמר כשהוא שכיב
מרע: 'פלוגי אחי יירשני
מכלל אחיי, או: 'בתי פלונית
ירשני מכלל בנותיי', דבריו
קיימים".

למעשה מקובל היה לאורך
הדורות לכתוב צוואה
הקובעת את אופן חלוקת
נכסי המת, גם אם איננה
תואמת במדויק לדיני
הנחלה. זאת על פי הגדרת
חלוקה מסוג זה בתור 'מתנה
מחיים' ולא 'ירושה' [בענין
זה ראו הנידונים ושיטות,
ואכמ"ל].

שולחן שבת עם האור החיים

הכאב פרץ כמו הר געש ושלה גרורות לכל מקום,
מלמד אותו דבר או שניים אודות סף כאב, או למען
האמת היעדר סף שכזה.
זהו. הוא לא מותר.

יוסי שב למרפאה, נעץ צמד מרפקים נוקשים על
השלחן בחדר האחיות ולא אבה לקבל שום תירוץ,
נימוק או התחמקות. 'הרעלתם אותי!' קבע, כתב
אישום חריף מרצד באישונו.
'אה?' האח המשושע אפילו לא טרח להרים את
עיניו מהגיליון הרפואי שהיה מונח לפניו, 'מי הרעיל
אותך, אדון מזור?'

'החדרתם לגופי חומר לא נהיר, גרמתם לי לשלל
תופעות לוואי וגם...' הוא מצידו היה ממשיך בשטף
הדיבור, בשצף הטענות הגואה, אולם לאח לא היה
את כל היום, בטח שלא עבור תמהוניים מסוגו.

'אתה יודע מה זה חיסון?' שאל רטורית ומיד השיב,
'חיסון הינו נגיף חי אך מוחלש, כזה המאפשר לגופך
ללחום בו ולייצר נוגדנים טבעיים באמצעות המערכת
החיסונית, וכך נמנעת פגיעה אמיתית ומשמעותית
בהרבה על ידי הנגיף המקורי שאינו מוחלש'.

זה היה גדול עליו. הוא לא הבין מילה מהטורקית
הרפואית שנורתה לעברו.
'אז... מה זה אומר, בעצם?'

'זה אומר שדווקא התופעות אותן אתה חש, מוכיחות
כי הנגיף המוחלש אכן נקלט בדמך' האח נד בראשו
ברחמנות, 'עובדה זו, ידידי, היא המבטיחה לך כי לא
תחלה בנגיף המקורי החזק יותר לאין ערוך'.

חיסון משמים

התורה הקדושה מספרת סיפור כאוב (דברים כא, טו):
"כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה וְהָאֶחָת
שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן
הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה".

אשה נישאת לבעלה, תולה תקוה מרובה בחיים
מאושרים לצידו ובכבוד הדדי שיפריח את הבית,
אולם עד מהרה היא מתבדה. כעבור תקופה המצב
הופך לא נעים בעליל, וזה בלשון המעטה. היא לא
זו שאינה מועדפת, היא איננה האשה השולית יותר.
היא שנואה. במלוא מובן המילה.

כאן עומד האור החיים הקדוש על לשון הכתוב,
ומחדד נקודה יסודית אשר יש בה כדי להנחות את
צעדנו במשעולי החיים ובאתגרים הטמונים בהם,
ואלו דבריו: "וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה - אָמַר הַכְּתוּב
בְּדִרְךָ וְדִאִית, עַל דֶּרֶךְ אֲוָמְרוּ (בראשית כט, לא): 'וַיֵּרָא ה'
כִּי שְׂנוּאָה לְאֵה, כִּי ה' יֵרָאָה בְּנִשְׁבְּרֵי לֵב לְסוּמְכָם".

פרשה זו, מבהיר האור החיים, אינה עוסקת בתאוריה.
אם תתרחש תחילתו של הסיפור, אם אכן הפכה
האשה עם הזמן לשנואה בעיני בעלה וספגה את חיצו
השנאה המכאיבים, אזי 'וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה'

דקירה קטנה, וזהו.
מתכת דקיקה ננעצת בבשר החי, או ליתר דיוק
בווריד - לטענת האח בקופת החולים, מבחנה כסופה
מלאה נוזל תכול מתרוקנת חיש ותוכנה מוצא את
דרכו בינות לוורידים ועורקים, נמהל בכדוריות הדם
ופועל את פעולתו הרחק מעין רואה.
העובדה שהוא מעווה את פניו בכאב חד בשעה
שדוקרים אותו, כך נראה, אינה מטרידה את האח.
גם כשהאח מחניק צווחת כאב זה לא מרגש את האדם
שמולו, וייתכן שהעיקול בקצות פיו של האח המדובר
זה בעצם חיך לועג לחולשתו?

כך או כך, כעבור דקה משוחרר יוסי הביתה ומרגיש
כמו אסיר עולם שראה אור יום לראשונה מזה
עשורים. הוא שאף אל קרבו את האוויר הצלול, נשא
עיניו אל על והתענג על ציוצי הציפורים ומשב הרוח.
'זהו, משוחרר' הפטיר האח ופנה לפציינט הבא.
ואז זה הגיע.

סחרחורת קלה הזדחלה בירכתי המת, לופתת את
העורף ואז שולחת טפריה אף בקדמת הראש, שם,
במעלה הגבחת המפורסמת שהקנתה לו כבר כאברך
צעיר את רושם העילוי המבוקש, עשתה הסחרחורת
כבתוך שלה. חגה, מסתובבת ומכה ללא סדר או
היגיון.

'סליחה?' פנה כששפתיו יבשות ורועדות בו זמנית
לרופא אקראי שעבר במסדרון, 'עברתי עכשיו חיסון
נגד שפעת, ואני כולי מסוחרר. זה אמור להדאיג?'
'אה, זה כלום' הרופא הניף בידו בביטול וכמעט
המשיך הלאה.

'בטוח?' יוסי שולח מבט ספקני, כמעט מתחנן,
'הסחרחורת לא מדאיגה?'

הלה שלף מבט פגוע של אחד שהעזו לערער על
שבע שנות לימודי הרפואה שלו, 'אם אמרת שזה
בסדר - זה בסדר'. לך תתווכח.

יוסי אזר את כל כוחות הנפש שלו, שירך את רגליו אל
מחוץ למרפאה ועשה את דרכו בשנית לכיוון החניה,
מתענג שוב על תחושת השחרור המיוחלת.
אבל אז, כמו להכעים, באו כאבי השרירים.

'למה בעצם כואב לי בכתף השמאלית, אם את החיסון
ביצעתי ביד מיני? תהה לעצמו, לנתן דרור לדיונים
פילוסופיים כאלה ואחרים, 'ומה לגבי הדקירה שאני
חש במוותן? יש קשר בין הדברים?'

'יוסי!' קריאת הגיל של ברוך-שמחה, איזושהי
תערובות אנושית לא ברורה של קרוב משפחה -
שכן לשעבר - בן קהילה, הממה אותו. לא הקריאה
הנרגשת עצמה (כי אין משהו יותר מרגש ומסעיר כמו לפגוש
את יוסי במגרש החניה של המרפאה השכונתית, תודו), אלא
טפיחת השכם העוצמתית שהזכירה לו כי הוא מחוסן
טרי.

לספר, 'אותו חכרתי מהפריץ המקומי תמורת עמלה שמנה כמקובל'.

גג הפונדק דרש תחזוקה מתמדת וכך גם כתליו, אולם כשהמנהל שיכור וכל מעייניו במשחקי קלפים, אין פלא שהמקום הפך מוזנח עם הזמן ונראה יותר כמו חורבה.

'תקן את הגג! התרה בו הפריץ, 'שמא ידלוף המטר בחורף ויעשה שמות בפונדק'.

אולם יעקב מצדו נותר אדיש, מעורפל באדי אלכוהול. הוא דחה את התיקון מיום ליום ומחודש לחודש, עד אותו יום גורלי בו פרץ החורף הרוסי במלוא עוצמתו וללא כל התראה מוקדמת. הגשם הוטח בזעף בקורות הגג, כמו בועט בהם בזעם, ולא חלפו כי אם דקות ספורות עד שהפונדק כולו הוצף ויצא מכלל שימוש.

'יודע הרבי' המשיך יעקב בסיפורו, 'גם הפריץ פנה אליי באותה עת ושאל בדיוק את אותה שאלה: 'מה תאמר כעת?'

'ומה השבת לפריץ?'

'עכשיו די מאוחר!' דמעה זלגה במורד לחיו של יעקב, ובכך יצאה נשמתו.

'זכה יעקב' הפטיר הרה"ק מברדיטשוב, 'ונפטר מתוך תשובה'.

מעשה זה סיפר הרבי ה'דברי שמואל' לנכדו של אותו צדיק, ובסיימו את דבריו הציע לו להניח תפילין לראשונה מזה עשרות שנים. הלה נעתר לכך, ותיכף לאחר מכן נפרד ממנו הרבי כשהוא מותיר אצלו את התפילין הקדושות והיקרות שלו.

חלפו שנים ארוכות, וביום מן הימים פוסע ר' ישראל זלמן ברחובה של עיר והנה פונה אליו אדם הדור פנים, זקן ארוך יורד בחן על מידותיו וכל חזותו כשל בן עלייה.

'הנך מזהה אותי?' פנה אליו הזר, ומשענה בשלילה גילה: 'אני הוא אותו פריץ. מאותו יום בו התחלתי להניח את תפילי של הרבי, התהפך לבי לטובה, שבתי אל אבי שבשמים בלב שלם ונעשיתי בעל תשובה גמור'.

פרשת השבוע פותחת באותה בת יפת תואר, אשר נשבתה במלחמה והשוּבָה חפץ לקחתה לו לאשה. דיברה תורה כנגד יצר הרע, ולכך מוקדשת פרשייה שלמה המתארת את התהליך שיש לבצע קודם שמתירים לו להינשא לה.

רבנו האור החיים הקדוש מבאר באריכות ובמתק לשון את הפרשייה כולה, כעוסקת בדרך התשובה המקרבת את האדם לאלוקיו לאחר שהוכתמה והתלכלכה נשמתו בסאיוב היצר ופיתוייו הרעים, ובפרט בימי חודש אלול המסוגל לכך ביותר, ואלו דבריו:

"וְאָמְרוּ וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשֶּׁת יַפֵּת תֹּאֲרִי, אָמַר אִשֶּׁת סְמוּךְ, פְּרוּשׁ, נִשְׁמַת אָדָם, כִּי אֵין הַסֵּ"מ שׁוֹלֵט בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁתֵּרַד מִטָּה וְתִכְנַס בְּאָדָם מִמֶּנּוּ הוּא לְקַחָהּ בְּשִׁבְיָהּ, וְהַנֶּפֶשׁ תִּקְרָא אִשָּׁה, וְקָרָא לָזוֹ יַפֵּת תֹּאֲרִי כִּי הַנֶּפֶשׁ יַפָּה עַד מְאֹד אֲלֵא שְׁמַתְנִוּלַת בְּמַעֲשֵׂי הָרָעִים, וְכִשְׂיִנְצָה הַיָּצָר, אֲזַי יִשְׁכַּל הָאָדָם בְּנַפְשׁוֹ מִה יַפָּה וְמִה נְעִימָה הִיא... 'יִרַח יָמִים' זֶה שְׁעוֹר הַמִּסְפִּיק לְשָׁב, אֲזַי יִרְמֹז לְחֹדֶשׁ הַמִּיחָד לְתַשׁוּבָה שֶׁהוּא חֹדֶשׁ אֱלֹל'."

כך מאריך רבנו ומפרש כל פסוק בפרשיית יפת תואר, כשהוא מצביע על העובדה שבכח תורה, תפילה ומעשים טובים לא רק לטהר ולזכך את הנשמה מהטינוף שדבק בה, אלא אף להעלות אותה למדרגה עליונה ביותר ובכחינת 'זדונות נעשות לו כזכויות'.

נצל את הימים הקדושים הללו, נדע איזה אוצר מונח לפתחנו ועד כמה כבירה ועוצמתית ההזדמנות שהעניקו לכל יהודי משמים בחודש זה, ומי יתן והיה לבבנו זה ליראה את ה' אלקינו כל הימים.

טעם זקנים היה לו, לחסיד הישיש ר' ישראל זלמן שלובסקי ז"ל, אשר זכה לשמש בקודש אצל אדמו"רי בית סלונים במשך כמה דורות בזה אחר זה.

אם העולם אומר שגבאי הינו אחד מאלה שאינם מסוגלים להיות חסידים אמיתיים ולכופף את קומתם בפני הרבי, הרי ר' ישראל זלמן משמש דוגמה והוכחה חיה לכך שהדבר אפשרי ועוד איך. חסיד לווהט היה, דבק ברבותיו ללא שיור ומסתופף בצילם בהכנעה יתירה על אף שחלקם היו צעירים ממנו בעשרים רבים.

במהלך השנים צבר ר' ישראל זלמן אוצר לא מבוטל של מעשיות פלא ואמרות שפר אותם דלה מבארם הזכה של רבותיו והשקה הלאה לדור הבא ששתה בצמא את דבריו, ואחד המיוחדים שבהם הוא המעשה הבא.

היה זה כשהתלווה לרבו הרה"ק בעל 'דברי שמואל' מסלונים באחת מנסיעותיו ברכבת, בדרכו מלמברג לוורשה, יחד עם קבוצת חסידים נוספת. באחת התחנות עלה פריץ מגושם וגס רוח, והשתומם לנוכח המראה בו מצטופפת קבוצת יהודים סביב יהודי מבוגר, עוקבים אחר כל תנועה שלו וחרדים לכל מילה היוצאת מפיו.

'מי הוא האדם שסביבו הנכם מצטופפים?' תהה באוזני מאן דהו מבני החבורה, וזה האחרון בתגובה החווה כלפי הרבי, 'רבינר גדול הוא'.

'אהה' פלט הגוי שזה עתה התברר כיהודי לכל דבר וענין, 'גם אני נכד של רבי גדול'.

המשפט הכה בתדהמה את בני החבורה ותפס את תשומת לבו של הרבי עצמו, אשר ביקש לברר מי הוא אותו סב קדום וקדוש אשר פריץ המוני זה נמנה על צאצאיו לדאבון לב.

התברר כי הלה מיוחס למעלה בקודש, עד הרה"ק ר' מאיר בן סגורם של ישראל הרה"ק ר' לוי 'צחק מברדיטשוב. בנשימה אחת הוסיף וציין כי הוא משמש כיום כרופאו האישי של הצאר הרוסי, וכך גם טרח להציג את העובדה המזעזעת - כי זה לו ארבעים שנה שלא הניח תפילין רח"ל. 'בוא, שב לידי' האיר לו הרבי פנים, 'אספר לך מעשה אודות סבך הגדול'.

יעקב השיכור, או 'יעקב שחקן הקלפים' כפי שכינוהו אחרים, לא היה - כפי המשתמע משמו - מצדיקי הדור המופלגים. חטא יעקב ושנה, חטא שוב ונעשה לו כהיתר וכמעט כמצוה.

ככל יהודי ברדיטשוב, מפעם לפעם היה נתקל בדמותו המאירה של הרה"ק מברדיטשוב. הרבי מצדו היה ניגש אליו בכל פעם מחדש, ומציין בפניו בטון רציני ובהארת פנים מיוחדת כי הוא מקנא בו!

זאת כיון שהרי כבר אמרו חז"ל (יומא פו, ב): "גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות", אם כן עד כמה תהיה כבירה ועצומה מעלתו של יעקב ההולל בשובו לפני אלוקיו בלב שלם, הלא מכסת עוונותיו גדשה זה מכבר את הסאה - וכל זה ייהפך לזכויות!

היינו מצפים כי יעקב יתעורר מהדברים הנוקבים, 'פנים את המסר, אך לא'.

'כשנה הבאה' היה מגיב בלעג, 'אצבור עבירות רבות נוספות, וכך יקנא בי הרבי עוד יותר...'

חלפה שנה, עבר עשור, והנה מוצא את עצמו יעקב מוטל על ערש דווי לקראת המעבר הבטלי נמנע לעולם האמת. לבקשתו אצה רעייתו אל הרבי, החישה אותו לבוא ולשבת על די מיטת השכיב-מרע וללוות אותו ברגעיו האחרונים.

'מה תאמר כעת?!' הרבי שיפד אותו במבט, נותן לו להבין שהחמיץ את חייו.

'פונדק דרכים היה לי' השיב יעקב בארשת רצינית והחל

הינה תוצאה פשוטה וטבעית של הדבר, ואין כלל ספק כי כך אכן יקרה.

את היסוד הזה הציג דוד המלך בזמירותיו (תהלים לד, יט): "קְרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֵת דְּכָאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ". בניגוד לפסוקים אחרים המעלים על נס את זכויותיו של האדם הגורמות לכך שיחננו אותו הקב"ה בישועה ורחמים, ואף בשונה ממקומות בהם נזכרת התפילה או התורה כגורם לכך שישווע האדם ותעלה ארוכה לכאבו, כאן המשוואה פשוטה בתכלית ואינה כוללת מאום מלבד הכאב כשלעצמו.

'נשברי לב' שווה קרבת ה' וישועתו. כך, חד וחלק.

שברון הלב והכאב אותו נושא האדם, הרי הוא כאותו חיסון המשמש כהגנה מפני הנזק הנורא שיכול להתרחש במידה ולא ייתן אותו חיסון. הכאב חי וקיים, מורגש בעוז ואי אפשר להתעלם ממנו, אך באותה מידה ושמא אף יותר מכך - לא ניתן ואפילו אסור להתעלם מהתועלת וההצלה שהוא מביא עמו.

אין אדם שאינו סוחב עמו 'חבילה', צרור התמודדויות בהם ציידו אותו ממרום כבר כשנולד או בשלב מאוחר יותר בחייו. אין אחד שלא היה מייחל כי יסתיימו צרותיו ויעשה להם סוף, וכל אחד ואחד מזדהה ביותר עם המשפט המובא בגמרא (ברכות ה, ב) לגבי ייסורים, כמענה לשאלה 'חביבין עליך ייסורים' - 'לא הן ולא שכרן'.

אבל מה, במידה וכך קבע עבורנו הבורא יתברך, זו החבילה שהוא מסר לנו והיא עתידה ללוות אותנו עד שיגזור הקב"ה כי תיטל מעמנו. אם כן, לכל הפחות נתנחם בעובדה שסאת הייסורים הרי היא כחיסון, מגינה ומצילה, מושיעה ומעלה ארוכה לכאבים וייסורים גדולים בהרבה!

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

את ספרו 'אור החיים' כתב רבנו במשך שנים רבות, חלקן רוויות ייסורים ורדיפות, ולמרות הכל עשה הכל כדי להגיש דבר מבורר ומנופה לפני הלומדים שיעיינו בספרו.

לא כל חידוש מבית מדרשו מצא את מקומו בספר, אלא אך ורק אותם פירושים שראה רבנו כי הם נהירים וברורים כקילורין לעיניים, אלה שבקדושתו ידע כי הם ראויים להיכלל בספר יסוד זה העתידי להאיר את עיני ישראל.

בהקדמתו לספר מציין רבנו בעצמו כמה וכמה פעמים כי אך מעט מזעיר מתוך חידושיו לתורה העלה על הכתב בספרו זה, 'ב' וג' גרגרים' לכל פרשה, כלשונו.

דבר זה בא לידי ביטוי באופן מיוחד בספר.

מלבד קדושתו הנוראה של הספר הקדוש אור החיים, עוד ניכר בו ביתר שאת דווקא הכתיבה והעריכה הנאותה, המציגה לפני ההוגה בדבריו הקדושים את פירושו לתורה בשבעים פנים, תוך שהוא חושף לעיני הלומד את פירושה של תורתנו הקדושה בכל רבדי וענפי התורה - פשט, רמז, דרש וסוד, וכל זאת מבלי להלאות ולהקשות על המעיין בספר, דבר דבור על אופניו וללא אריכות לשון או קוצר אמרים ללא צורך.

יחד עם זאת, דווקא כאן בולטת ענוותנותו המיוחדת של רבנו. בדבריו הוא מתנצל כי 'לא יכול היה לכתוב את הספר באופן מסודר', ונתלה בכך ש'אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים'.

כל זאת כשניכר לעין בחוש כיצד בנוי הספר לתלפיות ומסודר באופן מופלא, כל תיבה מכוונת וכל קטע מביע במדויק את כוונת המחבר והמסר שבחר להעביר.

מקום בפני עצמו תופסת עצם כתיבת הספר בקדושה ובטהרה, תוך הינזרות מוחלטת ממנעמי העולם וחיי פרישות של ממש.

'אדם שאי פעם טעם טעמה של כוס תה' התלהט פעם הרה"ק ר' יעקב יוסף מסקווירא זי"ע בדברו על רבנו האור החיים, קדושתו הנוראה וקדושת ספרו, 'אינו מסוגל לכתוב מילים קדושות שכאלו!'

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

רבנו האור החיים, בתוך דבריו על פרשת יפת תואר, כותב דבר מבהיל: "כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה, ויגרש ממנו חלק הרע, כאומרו (קהלת ת, ה): 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', וכמו פן העוסק בעברה מתלבשת בו רוח הַסְמָאָה ומעונת דרכו".

התוצאה של מעשה טוב, היא התלבשות אור השכינה וחלק הטוב באדם, ומאידך גורמת הבחירה ברע להתדבקות רוח טומאה באדם. אם רק נזכה להפנים את הדברים, להציב אותם לנגד עינינו, הרי שהם ישמשו כתמרוור עבורנו היכן שרק נפנה!

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

פרשת השבוע עוסקת, בין השאר, במקרה הבא: "כי יהיה לאיש בן סוֹרֵךְ וּמִוֹרֵךְ אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם" (כא, יח).

בפירושו תוהה האור החיים הקדוש אודות הלשון 'אֵינָנו שֹׁמֵעַ', בעוד שלכאורה היה נכון יותר לכתוב: 'אֵינּוּ שֹׁמֵעַ'. בתירוצו משמיע לנו האור החיים מוסר השכל נוקב ומטלטל, ואלו דבריו הקדושים:

"וְאוֹלֵי שֵׁבַע לְהַעִיר, כִּי כְּשֶׁאָדָם מִמְלִיךְ בְּתוֹכוֹ יֵצֵר הָרַע נִשְׁלַח מִמֶּנּוּ הַיְדִיעָה וְהַשְׂמִיעָה מִהַנְּאֻמָּר אֵלָיו, כִּי הַיֵּצֵר עוֹמֵד עַל מִפְתַּח הַלֵּב וּמוֹנֵעַ הַדְּבָרִים מִהֵגִיעַ אֶל הַנֶּפֶשׁ, כִּי הֵם יַחֲבִיבוּהוּ לְצִאת מִשֵּׁם. וְהַמְשַׁלְתִּי הַדְּבָר לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ שׁוֹעֲרָיו גְּבִיבִים וְלִסְטִים, וְהַבָּאִים לְקַבֵּל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ מֵהֶם - הֵיחָכֵן שֶׁהַשׁוֹעֲרִים הֵם יוֹצִיאוּ לָהֶם רְשׁוֹת לִפְנֵי הַלֵּב מִלְּפָנֶיךָ, כְּמוֹ כֵּן הַדְּבָר הַזֶּה. וְהוּא אוֹמְרוֹ 'כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ וְגוֹ אֵינָנו שׁוֹמֵעַ וְגוֹ', פְּרוֹשׁ, מְשַׁלֵּל הוּא בַעֲרֵךְ הַשְׂמִיעָה, כִּי לֹא יִגְיעוּהוּ הַדְּבָרִים מִצֵּד הַמוֹנֵעַ הַיֵּשׁוּב עַל מִפְתַּח הַלֵּב".

כשאדם נתון בידי יצרו, הרי הוא ככלוא במאסר כשעל הפתח ניצב הכן שומר קשוח שכל מטרתו לחסום כל קשר בינו לבין העולם החיצון. כך גם היצר, אודותיו מתבטאים חז"ל (ברכות סא, א) כי הוא יושב על מפתח הלב ושולט בו כמעט ללא מצרים, מונע מכל דבר שריח קדושה נודף ממנו לבוא בשערי הלב ולהטות את לב האדם לטובה.

זהו אפוא מצבו העגום והנורא של בן סורר ומורה.

בדרכו האיזולת והמעוותת, בחר אותו נער קל דעת להשליט עליו את היצר ולמנותו כשומר הסף, והמחיר שהוא משלם על כך כבוד מנשוא - הוא מנוע מלקבל כל החלטה שהיא הנובעת מההיגיון הרוחני הצרוף, מצד הטוב והקדושה, בשל השפעתו המכרעת של היצר עליו.

אולם יש כאן גם נחמה, ולא פורתא.

דברי האור החיים מתייחסים למקרה הבא: 'כְּשֶׁאָדָם מִמְלִיךְ בְּתוֹכוֹ יֵצֵר הָרַע'.

נשים לב. לא מדובר כאן באדם שחטא בשגגה או מעד באופן חד פעמי, וגם לא באחד שכבר הספיק לשנות בחטא וליפול שוב ושוב. כל אלו עדיין נכללים בגדר (משלי כד, טו): "כִּי שִׁבְעַת יָפּוֹל צְדִיק וְצַדִּיק וְנָקָם, וְיֵשׁ לָהֶם אַחֲרִית וְתִקּוּוּהָ".

לא כן בן סורר ומורה, אשר בחר להמליך עליו את היצר.

לא רק שהוא אינו רואה ביצר אויב מר, או לכל הפחות מטרד לא נעים, אלא שהוא עוד בוחר להמליכו עליו ולהעניק לו סמכויות בלתי מוגבלות. הוא בוחר במודע בדרך חתחתים הנתונה לשליטתו המוחלטת של צד הטומאה, ומשכך - ירדה תורה לסוף דעתו וקבעה כי הסיכוי שלו לשוב לדרך הישר אינו ריאלי.

אולם אדם מן השורה, יהודי החפץ לעשות רצון קונו ולבחור בטוב, אלא שיצרו גבר עליו פעם ופעמיים ושמה יותר, עליו לא נאמר דבר זה חלילה. לאחד כזה יש סיכוי, יש לו כיוון חיובי ואפשר בהחלט להניח כי דברי הקדושה ימצאו את דרכם ללבו!

גם אתם זכיתם לישועה ביזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

למד אור החיים הקדוש - והכריז 'המגפה נעצרה'...

בתו הקטנה של רבי גדליה דוד ג. חסידו של הרה"ק האהבת ישראל' מויזניץ, חלתה באדמת והצטננה וקיבלה חמש דלקות בגופה, וכתוצאה מכך התנפחה רח"ל, בעת ההיא הגיע לעיר פרופסור מקלויזנבורג, ורג"ד הזמינו לבדוק את החולה, כשראה אותה, יצא מהחדר בלי לבדקה. מיד הבינו כי המצב קשה מאד.

בצאתו אמר לרג"ד: "וכי אינך רואה כי עד שאתם תלכו לבית מרקחת להביא את התרופה, כבר לא יהיה למי לתת אותה?" רג"ד לא התייאש מדבריו ובלי להכנס לביתו, רץ אל הרכבת ונסע לגרוויסוארדיין לבקש ישועת רבו מרן אהבת ישראל מויזניץ זי"ע, בהגיעו באור ליום ששי נכנס בבהלה והכריז: "רבי, הפרופסור התייאש מחיי בתי".

מרן האהבת ישראל' זי"ע ישב אז ולמד אור החיים הקדוש עם בנו הרה"צ ר' שמואל אבא זצ"ל, וכאשר רג"ד סיים את דבריו: סיים רבנו את הקטע והכריז: "והמגפה נעצרה - לרופא אין זכות להתייאש, יהיה טוב" - ואיחל רפואה שלמה.

ר' גדליה דוד חזר לעירו, ובהגיעו לתחנת הרכבת סיפרו לו כי בבוא הרופא לבקר את החולה, היא פתחה פיה ושאלה אותו אם מותר לה לשתות - מאז הוטב מצבה והבריאה לגמרי.

(קדוש ישראל - ח"ב עמ' תסו)

מתיבתא אור החיים

מקום לא היו נאסרין עד עולם. ובזה יישב גם כפל הטעמים. שאילו רק שכרו את בלעם והיו מקדמים לבני ישראל בלחם ומים אפשר שלא היו נענשים להיאסר עד עולם, ולכן טרחה התורה לכתוב את שני הטעמים.

ג. בספר בארות יצחק מבאר שדוקא עמון ומואב שהם צאצאי לוט שהיה נחשב לצדיק במידה זו של חסד והכנסת אורחים, כפי שמצינו שטרח בעשיית משתה למלאכים, והפציר באנשי סדום שלא לעשות דבר לאורחיו, עם צאצאיו מדקדקים ביותר בענין זה של חסד והכנסת אורחים, כפי המידה שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, כן הוא באדם שצדיק לענין דבר אחד כגון לוט שהיה צדיק במצות חסד. ומשום כך אדום לא נתבעו על כך שלא קדמו לבני ישראל ועמון ומואב נתבעו. ולפי זה מבאר הענין לדעת הסוברים שמואב כן מכרו לחם ומים, ומה שלא קדמו היינו שלא

קדמו בחינם, ויש להקשות וכי מפני שלא גמלו עמם חסד לתת להם חינם נענשו להיאסר עולמית בקהל, ולפי הנ"ל מיישב שכל זה הוא ממידה זו שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, ובדבר זה נחשב לוט צדיק ועל כן דוקדק עם צאצאיו כחוט השערה.

ענין זה:

א. באברבנאל ביאר ענין זה, שהטעם שלא זכר לאדום מה שלא קדמו לבני ישראל בלחם ומים, הוא מפני שיעקב לקח הבכורה במרמה מעשו, ויש לאדום טענה לשנוא את ישראל, ולמרות זאת לא יצא לקראתם בחרב, מפני זה הותרו לבוא לאחר שלושה דורות. ומצרים הותרו מפני שהיו לישראל אכסניה בשעת הדחק, ולכן אע"פ שהרעו להם ראוי שלא לקפח שכרם. מה שאין כן לגבי עמון ומואב שלא היתה להם טענה לשנוא את ישראל ואדרבה היו מחוייבים בהכרת הטוב מחמת הטובה שהיטיב אברהם עם לוט, מפני כך נאסרו עד עולם.

ב. בפירוש באר יוסף כתב לבאר שמעלת החסד שעשו מצרים מחייבת שלא יקפחו שכרם, ואם היו מואב מקדמים בלחם ומים, אפשר שאף ששכרו את בלעם לקללם והיו נענשים שלא לבוא בקהל כמה דורות לפי חומר עוונם, מכל

כתב רבינו (דברים כג ד'): לא יבא עמוני וגו' על דבר וגו'. קשה אומרם אשר לא קדמו והלא מצינו שאמר הכתוב (לעיל ב' כ"ט) כאשר עשו לי בני עשו וגו' והמואבים, ופירשו רבותינו ז"ל (רש"י שם) שחזרו למאמר אוכל בכסף, ב' אחר שהם שכרו עליהם בלעם לקללם מה מקום לחוש על שלא קדמו בלחם, ואולי שאמר על דבר וגו' להעיר שעל סיבה זו בלבד יתחייב הדין להרחיקם שלא יבואו בקהל, ופי' קדמו היא להוציא דורון לסעד לבם בלחם וכו' שהם חייבים לעשות כן מכל האומות כעל כל הגמולות אשר גמלם אברהם אבינו עליו השלום, כי מה שמכרו להם לחם ומים היה להנאתם של מואב גם לפתותם להפילם בעריות, והוא מה שדקדק הכתוב לומר לא קדמו אתכם פירוש להנאתכם.

וכוונת רבינו שאף שטעם ששכר את בלעם הוא טעם מספיק כדי לאוסרם, הוסיפה התורה

ללמדנו שגם כפיות טובתם שלא קדמו הינה סיבה מספקת לאוסרם. ויש לשאול אם כן מפני מה מצרים ואדומיים הותרו לבוא בקהל לאחר שלושה דורות, והלוא מצרים גם הרעו לישראל וכן אדום ובפרט עמלק שהוא מזרע אדום, ומצינו כמה דרכים ביישוב

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמודרני מביט מתיבתא

מה לומד האור החיים הקדוש מניקוד הפסוק "פי תצא למלחמה על איבֵיך"?

(א) 'למלחמה' בפת"ח, היינו למלחמת היצר שהיא המלחמה העיקרית.

(ב) 'למלחמה' עם מ"ם דגושה, בא להדגיש שמדובר במלחמת מצוה בלבד.

(ג) 'על איבֵיך' ולא 'אל איבֵיך', שלא תתקרב אליהם ותלמד מדרכיהם.

תשובה מגליון קודם: תשובה ב' - בעת המיתה רק נפדרת הנפש מהגוף, אך החטא ממית את הנפש ממש.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה בגליון

פר' שלח:

ה' ישראל מרכזי

ויסבג, בית שמש

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

שכחו לפתוח קופסת שימורים לסעודה שלישית

ולא פתח, נראה שכוונתו לעשות פתח ואסור.

איסור סתירת כלים

בתוספות (שם. ד"ה שובר) הקשו על ההיתר של שבירת החבית כדי להוציא את הפירות, והרי יש בזה משום מלאכת סותר, ומטעם זה מבואר בגמרא (עירובין לד:) שאסור לשבור פתח במגדל של עץ כדי להגיע אל אוכל הנמצא בתוכו.

כדי ליישב את השאלה הביאו התוספות את דברי הגמרא (ביצה לג:) שהקשו על שיטת רבי אליעזר שגזרו שלא לעשות לכלי פתח שלא בכוונה לפתח שמה יכוון לפתח ויעבור באיסור, שהרי במשנה בשבת התירו לשבור כדי לאכול, ולא גזרו שמה יתכוון לעשות כלי. ויישבו שהמשנה מדברת בחבית 'מוסתקי', ופירש רש"י ש'מוסתקי' הוא שרף העצים ומדבקים בו שברי חבית כדי לחזור ולהשתמש בחבית, ומאחר וחבית זו רעועה ביותר אין חשש שיכוון לעשות בה פתח לשימוש קבוע. וביארו התוספות (שם) את כוונת רש"י, שהאדם חושש מלעשות בכלי רעוע נקב גדול כנדרש לשימוש קבוע שמה יסבר הכלי. אבל בשם רבינו יצחק ביארו התוספות שלחבית רעועה כלל אין שם 'כלי' ולכן גם עשית הפתח אינה חשובה כמלאכת בונה. בתוספות במסכת שבת (קמו. ד"ה השובר) כתבו טעם אחר, שרק בכלי רגיל יש לחוש שהוא יחוס עליו להתכוון לעשות לו פתח יפה, אבל בכלי מוסתקי כלל אינו חש לקלוקלו.

וכתבו תוספות (שבת קמו. עירובין לד:) שבכלי מוסתקי אין גם איסור סותר, ונראה כוונתם שכיון שמדובר בכלי מוסתקי אין חשיבות לסתירתו להחשיבה כמלאכת סותר. וכן פסק הרא"ש (עירובין פרק ג סימן ה, הו"ד בבית יוסף ריש סימן שיד), וכן פסק בשו"ע (שם. סעיף א).

ראשונים אחרים (רשב"א ר"ן ועוד, שבת קמו. עירובין לד:) יישבו את השאלה מדוע אין איסור סותר בשבירת החבית, משום שאיסור סתירה נאמר דווקא בכלי גדול מאוד כמגדל של עץ, אבל בכלי קטן של חבית אין איסור סתירה כלל הגם שאינה עשויה כמוסתקי. ובביאור הגר"א (שם ס"ק ד"ה כגון) כתב ששיטה זו עיקר להלכה, והובאו דבריו במשנה ברורה (שם ס"ק ז).

בתוספות מסכת עירובין (לד:) משמע שיש שני תנאים כדי שיהיה איסור בונה

המשך בעמ' ג'

בנימין, אברך חרוץ, הגיע מוקדם אל השטיבל להכין את סעודה שלישית לאברכים. הוא הכין הכל בצורה מושלמת מבעוד יום, אולם אז נזכר ששכח לפתוח את קופסאות השימורים של נחתי הטונה, אותם תכנן להגיש עם רוטב מיוחד. תהיה לו ולציבור עוגמת נפש רבה אם לא יוכל להגיש את הטונה, האם יש דרך מותרת לפתוח את הקופסאות בשבת?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הפוסקים דנו בשאלת ההיתר לפתוח קופסת שימורים בשבת, וכמה נידונים מרכזיים יש בעניין: א. חשש איסור 'סותר', שבפתיחת קופסת השימורים הרי הוא סותר את הכלי שאיכסן עד כה את ביעילות את מה שבתוכו. ב. איסור 'מתקן מנא', זאת מפני שרבים משתמשים בקופסת השימורים עד לגמר מה שבתוכה, אף אם אדם זה מכוון לעשות פתח רק כדי להוציא ולזרוק, הרי יש גזירה שמה יכוון לעשות לקופסה פתח נאה, שיש בזה איסור מתקן 'מנא'. ג. איסור 'בונה', שמה מה שעושה מכלי אטום כלי פתוח הוא מציאות חשובה של בניין, ולכן אף שכוונתו להשליך את הקופסה מיד לפח, מחמת חשיבות המלאכה, יש איסור דרבנן. ד. איסור 'מחתך', וזה מצוי בקופסאות שימורים שיש בהם חריץ עם לשונית לפתיחה קלה, ויש לחוש לאיסור מחתך, כיון שהוא פתוח במקום מסוים בדווקא, ונבוא להרחיב בדבר ובהכרעת הפוסקים.

חשש עשיית פתח בכלים סגורים

במשנה (שבת קמו.) מבואר, שמתור לשבור בחבית פתח כדי להוציא ממנה גרוגרות או פירות למאכלו, ובלבד שלא יכוון בשבירה לעשות פתח נאה המתאים לשימוש כפתח קבוע. הגמרא (שם) מביאה ששאלו מרב ששת האם מותר לנקוב את החבית על ידי חרב שיוצרת פתח רחב שאינו מתאים כל כך לשמש כפתח קבוע, צדדי השאלה הם: האם פתיחה זו היא רק כדי להוציא את היין בלבד, או שיש בה גם כוונה ליצירת פתח, והשיב שהדבר אסור. והקשו על דבריו מדברי רבן שמעון בן גמליאל שמותר בשבת להתיז בסיף את ראש החבית של יין, ויישבו, שהתזת כל ראש החבית מוכיחה שאין כוונתו לעשות פתח, אבל כאן אילו הייתה כוונתו לפתח גדול, הרי היה מתאים יותר שיפתח את המגופה העליונה של החבית, וממה שנקב

מחיקת השם בספר בעת ההכנה לדפוס כדי שלא יהיו בו שמות ויתבו

אני עובד כמגיה ספרים באחת מהוצאות הספרים, במסגרת עבודתי קיבלתי ספר גדול שבו המחבר העתיק ציטוטים של פסוקים בתורה בשלמותם עם שם ה' המלא בצורתו כפי שנכתב בחומש. בשל בעיות גניזה, ביקש המחבר שבמהלך ההגהה יוחלפו כל השמות

המשך בעמ' ב'

רעה של בית הכיסא. 2 כתב בשולחן ערוך (אורח חיים ריש סי' ז) אם איחר, יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה. ונכון שלא לאחר שלשה ימים. וממה שכתב כל זמן שירצה לכאורה משמע שאין גבול עד מתי יכול לברך. אכן בבאר היטב (סי' קס"ט) כתב דבדיעבד עד ה' ימים מברך. הרי שמש"כ בשו"ע 'כל זמן שירצה' אין הכוונה עד עולם, אלא יש לו שיעור. ומדברי המשנה ברורה (סי' קס"ט) נראה שהוא חולק על הבאר היטב, שכתב בשם הרא"ה שלא ימתין יותר משלושים יום בשביל מנין עשרה, הרי שיכול לברך כל שלושים, אך יותר מזה נראה שלא יברך. וכן הורה הגר"ש אלישיב (שיעור הגר"ש בכרות עני תרמ"ג) שלאחר שלושים כבר אינו במחאה ואם מברך זו ברכה לבטלה. ובספר

ת. בנטילת ידיים בבוקר אחר השינה נחלקו הפוסקים, ויש להחמיר'.

זמן ברכת הגומל לעוברי הים

לפני יותר משבוע חזרתי מנופש בחו"ל, האם אפשר עדיין לברכת את ברכת הגומל? ת. לכתחילה נכון לברך בתוך שלשה ימים. בדיעבד יברך עד שלשים יום.²

הכיסא, ומטעם זה רק לענין יוצא מבית הכיסא פסק שאין המים נטמאים בניגיעה וכשרים לנטילה. אמנם בשו"ת לב חיים (אורח חיים סי' סו) כתב לדמות את הנוגע באוכלים לאחר שיצא מבית הכיסא לנגיעה כאוכלים קודם שנטל ידיו שחרית, הביא דבריו בספר חסד לאלפים (סי' ד ס"א), וראה גם בכף החיים (סי' ד סק"ב), ובהשמטות שנדפסו בלב חיים (הנדמה) כתב שלפי דבריו עולה שהיוצא מבית הכיסא ובא ליטול ידיו אין לו ליטול המים מהחבית בחפניו, דאם כן יטמא את המים, ומצוין לדברי הפוסקים שלא כתבו כן, הנה המשנה ברורה (הג"ל) פסק כדבריהם, שיהיה אינם נטמאים, אכן נראה שהמשנה ברורה מחלק בין רוח רעה של לילה שחמור יותר ומטמא אוכלים ומים במגעו ולא ברוח

ערוך הרב שהמים נטמאים, שכתב (סי' ד סק"ד ז) שאם נגע באוכל קודם נטילת שחרית ידיו נג' פעמים, וא"כ גם אם נגע במים נטמאו מהרוח רעה, ואי אפשר להעביר רוח רעה במים שיש עליהן רוח רעה ואין ליטול במים שנגע בהם בידיים לא נטולות. ואף שהמשנה ברורה כתב בהלכות נטילת ידיים לסעודה (סי' ק"ט סק"ב, ומקור מה"ש חולין פ"ח סי' טו) שהיוצא מבית הכיסא ובא ליטול ידיו יכול לשאוב בחפניו מן הדלי ולשפוך המים לחוץ והמים הנותרים בדלי לא נטמאו בניגיעתו בהם וכשרים לנטילת ידיים לסעודה. נראה שהוא מחלק בין רוח רעה של בית הכיסא לרוח רעה של לילה, שהרי של כתב הלכה זו שאם נגע באוכל לפני נטילה רק אם נגע לפני נטילת שחרית ולא ביוצא מבית

הלכה למעשה

תשובת ממורינו הרב שליט"א

אם נגיעה פוסלת במים של נטילת ידיים שחרית

התעוררתי בבוקר ובחיפוש אחר ספל נטילת הידיים נגעתי בטעות במים, האם המים נפסלו לנטילה?

1 בשו"ע הרב (מהדוק סי' ס"ט) כתב: יזהר מאד בשעת נטילת ידיו מהכלי שלא יגע במים תוך הכלי ויטמאם. מבואר בדבריו שנגיעה במים מטמאת אותם. וכן כתב בספר מנחת אהרן (לרבי יעקב ב"ר פארוה, כלל א אות יז). מאידך באשל אברהם (בוטשאטש מהדורה סי' ד ס"ח ויב) כתב: דלא שייך שנעשו כשופכים רק כשהטביל ידו בהם לנטילת שחרית, מה שאין כן אם בלא כוונת נטילת ידיים הגיעו ידיו לתוך מים שבכלי, י"ל דלא נעשו שופכים. י"ל ג"כ שמעט זיהום שבידיו בטל ברוב המים, ורק מצד כוונתו לנטילת ידיים אז להעביר רוח רעה על ידי זה לבד נעשו כשופכים. מבואר בדבריו שרק אם נוטל עם המים את ידיו אז נטמאים מהרוח רעה. ובדעת המשנה ברורה נראה שסובר כדעת השולחן

הלכה למעשה

תשובות ממרינו הרב שליט"א | המשך מעמ' א'

טעה והניח תפילין דרבינו תם במקום תפילין דרש"י וחלצן מיד, האם יברך שנית

ר' נחום נחת בישראל בשעה טובה, לפנות בוקר אחרי טיטס לילה ארוכה ומייגעת. מיד עם צאתו ממל התעופה מיהר לתפוס מונית אל מקום חפצו כדי להספיק להתפלל שחרית במנין לפני סוף זמן קריאת שמע, כראוי וכנכון. דא עקא, שמרוב עייפות וחולשה, טעה ר' נחום והחליף בין תפילין דרש"י לתפילין דר"ת, ורק אחרי שכבר הניח תפילין של יד וברך עליהן, בבואו להוציא את התפילין של ראש, גילה את טעותו. עקב היותו מבולבל ועייף, לא חשב ר' נחום פעמיים, ומיהר לחלוץ את התפילין מידו, בתורו אחר מורה הוראה שיפסוק לו כיצד עליו לנהוג. המתפללים הפגוהו אל אחד האברכים, שכבר היה עטור בטלית ותפילין, ושקוע בתפילתו, שכן החזן הזריז כבר עמד בשלהי פסוקי דזמרה. האברך לא רצה להפסיק את תפלתו או לשווח בעודו עטור טו"ת, וסימן לשואל בניה ראש לברך שוב על תפילין של רש"י. לאחר מכן התעוררו ספיקות בלבו אם אכן הורה כהוגן.

תשובה: בשולחן ערוך (או"ח סי' ל' סעיף ב) נאמר: ירא שמים יוצא ידי שניהם [רש"י ור"ת] החולקים בסדר הנחת הפרשיות, שדעותיהם הובאו בסעיף הקודם]. ויעשה שני זוגות תפילין ויניח שניהם, ויכוון בהנחתם באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא יד"ח והשאר הם כרצועות בעלמא, כי מקום יש בראש להניח שני תפילין וכן בזרוע. ואם אינו יודע לכוון המקום ולהניח שניהם יחד, יניח כדברי האחד של יד ושל ראש ויסלקם מיד, ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה. וי"א שאם לא יוכל להניח בבת אחת יניח של רש"י ויברך עליהם, ויהיו עליו בשעת ק"ש ותפילה, ואחר התפילה יניח של ר"ת בלא ברכה, ויקרא בהם שמע והיה אם שמוע. עכ"ל.

ובמשנה ברורה (סק"כ) כתב, שאם נזדמן שהוציא כיס של ר"ת תחילה יעבירם, כי לדין רש"י עיקר, ולא הוי בזה אין מעבירים על המצוות, ואעפ"כ לכתחלה יזהר שלא יבוא לכך. עכ"ל.

והנה, מי טעה והניח לפני התפילה תפילין דר"ת וברך עליהן, דעת הג"ר שלמה קלוגר (האלף לך שלמה סי' י', ספר החיים סי' כה סעיף ו'), שאפילו לא היה הפסוק כלל ומיד החליף לשל רש"י צריך לברך עליהן. והטעם, המשום דהוי ברכה בטעות. ומשמע שם שאפילו אם עדיין לא הדיק של ר"ת מכל מקום צריך לברך שוב על רש"י, שכן כתב דבכה"ג טוב יותר שיהדק את הר"ת ויהיו עליו מעט ואח"כ יחלצם וינח את השל רש"י, שבוה ודאי הברכה על של רש"י לא תהי' לבטלה, כיון שהפסיק בשל ר"ת, וגם שאולי הלכה כר"ת ואז גם הברכה הראשונה לא הי' לבטלה. וכ"כ בשו"ת פרי השדה (ח"ב סי' נג), הר צבי (או"ח סי' לו), והגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ג סי' י'). ובמקדש מעט (סק"ו) הסתפק באופן שהחליף מיד לשל רש"י, האם יברך. וי"א שמי שרגל להניח תמיד שני זוגות תפילין אי"צ לברך, כיון שהי' דעתו מתחילה על שניהם (דברי חיים ח"ב י"ד פב, ויש שכתבו בדעתו שאפי' עמד על טעותו רק אחר התפילה אי"צ לברך שנית, עי' שו"ת באר יעקב (סי' לד סק"א) בצל החכמה (ח"ד פא), ועוד כתבו שם דאפשר שטעמו של הדי"ח משום שע"פ קבלה שניהם אמת ולהכי לא השיב הפסק בין ברכה להנחה אפילו אם הפסיק בתפילה), ויש מחלקים (חיים שאל ח"א סי' א', מקדש מעט סק"ז, מנחת אלעזר ח"א סי' כה, בצל החכמה ח"ד סי' פא) בין אם תיכף החליף לשל רש"י, שאז אי"צ לברך עליהם, לבין אם רק אחר התפילה עמד על טעותו וא"צ צריך לברך שנית על של רש"י.

העולה לדינא: א. לכתחילה מברכים רק על הנחת תפילין דרש"י ואין מברכים שוב כשמניח תפילין דרבינו תם. ב. טעה והוציא מהנרתיק תפילין של רבינו תם במקום תפילין של רש"י, יחזירם למקומם ויניח תפילין של רש"י. ג. הניח תפילין של יד דר"ת בברכה ונזכר קודם שהניח של ראש, יניח של ראש בברכה, ויאמר מזמור כלשהו, ואחר כך יחלצן ויניח תפילין של רש"י. ד. לא עשה כן אלא ה. גמר התפילה כן, לא יברך שוב על תפילין של רש"י. ה. אם חלץ התפילין של יד דר"ת ועדיין לא הניח של ראש, יש בזה מחלוקת הפוסקים כיצד ראוי לנהוג, יש אומרים שיחזור ויברך ויש אומרים שלא יחזור ויברך. ולכתחילה ראוי שישמע וייצא יד"ח מאחר בברכת להניח, וברכת על מצות יברך בעצמו. ואם חזר ויברך יש לו על מי לסמוך. והמיקל לא הפסיד (שספק ברכות להקל).

ניזוקתי מאבנים שנפלו על מחסן בפנליית שבנית, כעת הקבלן מוכן לתקן את הנזק, אבל אני מעוניין שמי שבנה לי הוא זה שיעשה את התיקון כיון שאני יותר סומך עליו מכמה סיבות, האם אפשר לחייבו שישלם לי את התיקון? ת. אם הקבלן מוכן לתקן בעצמו, לא ניתן לחייבו לשלם על תיקון שיעשה קבלן אחר.⁶

תשלום לזמר שאיחר לאירוע

הזמנתי בעל מנגן לחתונת גיסי לקבלת פנים ולחופה, אולם הוא איחר בעקבות הפגנה שהייתה בדרך והיו פקקים גדולים, הוא הגיע רק לחופה ושר במשך חמש דקות בלבד, כעת הוא תובע את כל התשלום שסוכם, בטענה שמצידו היה מוכן לבוא אלא שנתקע בפקק? ת. בכל אונס ההפסד של הפועל, מלבד אם מדובר באונס שהזמין היה אמור לקחת בחשבון והפועל לא היה אמור לדעת,⁷ ולכן במקרה זה אין צריך לשלם לו רק בשיעור שנהנו ממנו.⁸

המפורשים בתבנית אחרת (עם שני יודין, ה' וכיצא בזה). במהלך כתיבת השמות אף אחד לא חשב על הבעיה ולא עשו תנאי שלא יתקדשו וכדומה. האם ישנה בעיה של מחיקת ה'?

ת. אסור,⁹ אף שהמטרה שעושה זאת היא כדי למנוע בזיון, לפי שמדובר במחיקת ה' ממז'.

להפריש מעשרות במקבל פירות מעם הארץ

יש לי חבר שיש לו פרדסים של פירות, מדי פעם הוא שולח לי מפירות יכולו ארגזי פירות והוא אומר לי שהוא עשרם, האם אפשר לסמוך עליו, הוא יהודי כשר אבל רחוק מלהיות תלמיד חכם?

ת. עד אחד נאמן באיסורים, לכן אם הוא יהודי שמדקדק במצוות אפשר לסמוך עליו שיעשר, רק אם הוא בגדר עם הארץ, אין לסמוך עליו.⁵

תיקון הנזק על ידי המזיק

שכני שיפץ את דירתו, במהלך הבנייה

צדה לדרך (מאמר אכלא אפס) כתב דכיון דברכת הגומל כנגד קרבן תודה תיקונה דינה כקרבן, ואין אדם נפטר מן הקרבן בחלוף הזמן, והוא הדין בברכת הגומל. וראו במנחת אשר (ש"ת הקורונה סי' נא) מה שהקשה על דבריו.

3 החלטה היא שאסור למחוק אפילו אות אלה משבעה שמות שאינם נמחקים וכל המחוק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה, (שבעות לה.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ב, שולחן ערוך יורה דעה סי' ע"ט). ראה במתלי בית ההוראה (גיליון כג) בתשובה שהארננו בענין מחיקת ה' ולוחות 'אופסט' של ספרי קודש שנחלקו הפוסקים אם מותר למחוק בדרך גרמא, והוראת הפוסקים להתמיר. 4 אמנם כשהדבר נעשה במחשב, כבר דנו רבים ושלמים שהוא יותר קל (ראה שו"ת בשבט הלוי ח"ד סי' טו, שו"ת אגרות

משה י"ד ח"א סי' קעג, חוט שני, נושאים שונים עמוד 108). וכן שכעשה על גבי גיליונות הגהה ורק מסמן בצורה שאינה פוסלת את השם, נראה שמתר לסמן בצד. אבל אין למסור את הקובץ לעובד דפוס גוי שימחוק את השמות.

5 החזו"א (שביעית סי' י"סק"ה) כתב שאם נאמר שכשגזרו חכמים על הדמאי קבעו שכל מי שלא קבל דברי חברות אינו נאמן על המעשרות, א"כ בזמן הזה שאין קבלת חברות אי אפשר לסמוך אחד על חברו ואף על בני ביתו לא יוכל לסמוך רק אם עשרו בפניו ואין הדבר מסתבר, אלא ענין הקבלה שגזרו שהחברים לא יצרפו לחבורתן עמי הארץ שלא קבלו בפני שלשה, אבל מי שידוע שמדקדק לעשר מה שאוכל ומה שמוכר עליו הוא נאמן על מעשרות כדן עד אחד באיסורים כאשר אין חברים. ונסתפק שם, שמא גם בזמן שתקנו קבלת

את הנחבל בעצמו, אלא שהנחבל יכול לדרוש שהחובל לא ירפא בעצמו משום שדומה עליו כאריה. ואם כן בנזקי ממון, כאשר הקבלן יכול לתקן בעצמו, והעלויות כאשר הוא עושה זאת הם פחותים בהרבה ואין טענה זו של דמית על כאריה ארבה שלא שייכת טענה זו של נחת רוח מהרופא, משמע שזכותו של המזיק לתקן את הנזק בעצמו ולהיפטר מלשלם.

7 כמו שכתב בשולחן ערוך (סי' שלד סי' א') השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום אע"פ שגם בעל הבית יודע דרך הנהר, אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר ובעל הבית יודע נותן לו שכרו כפועל בטל. וכתב הרמ"א: וכן בכל אונס שאירע לפועל בין ששניהם היו יודעין שדרך האונס לבא או ששניהם אינן יודעין הוי פסידא דפועל, אבל אם בעל הבית יודע והפועל אינו יודע הוי פסידא דבעל הבית (טור סי' ט). והטעם כתב הסמ"ע (סק"א): לעולם לא יתחייב בעל הבית אלא אם כן הוא היה יודע והפועל לא היה יודע, דהוה ליה להבעל הבית לגלות לו ולהתנות, אבל אם שניהם יודעין או שניהם אינן יודעין הפועל מפסידא, שהמוציא מחבירו עליו הראיה יודע על התחנותה. ולענין אם תפס, ראה בפתחי תשובה (סי' ש"ס סק"א).

8 בנידון דידן, נראה שאין זה כ"כ אונס, מפני שידוע שיש הרבה פקקים ועל בעלי מלאכה שבאים לאירועים וחתונות יש להם להיערך בהקדם. על שיעור ההנאה של הזמן שהזמר שר יש להתפטר בניהם.

החשובה של יצירת כלי חדש בפתיחת כלי אטום, הוא מלאכה חשובה שאפילו אינו מכוון לבניה וכל דעתו רק להוציא מה שבתוכה, סוף סוף הרי זה כעין פסיק רישא ואינו מתכוון שאסור מדרבנן.

דעת הגרש"ז אויערבאך

הגרש"ז אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק ט הערה י) סבר שיש שם כלי על קופסת שימורים אטומה, שהרי הוא כלי מועיל ביותר לשמור בו את המאכלים ולטלטל אותם ממקום למקום, אך מכיון שרגילים לזרוק מיד את הקופסה לאשפה, מסתבר דחשיב ככלי רעוע וכחבית של מוסתקי שאין בו איסור סתירה, ומטעם זה גם אין חוששים שמה יכוון לעשות בו פתח יפה, כיון שכלי זה עומד לזריקה לאשפה.

ומבואר שהחזו"א והגרש"ז נחלקו בשני דברים, באיסור סותר ובגזירה שמא יכוון לפתח. דעת החזו"א שאין איסור סותר כיון שאין לזה חשיבות של כלי, אבל יש בו גזירה שמא יכוון, ודעת הגרש"ז שיש לקופסת שימורים חשיבות של כלי, אך כיון שזה כלי חד פעמי אין בו איסור סתירה ואין בו גזירה שמא יכוון לפתח.

לטעם ההיתר דימה הגרש"ז קופסת שימורים שעומדת לשימוש חד פעמי לכלי של מוסתקי שאין לו חשיבות, אמנם בספר בניין שבת (פרק יז ס"ק א) הגרש"ז דימה קופסת שימורים לכלי יש חותלות שדומה לקליפת האגוז ואין בו איסור סתירה או בניה, וגם קופסת שימורים שהיא חד פעמית אינה אלא עטיפת המאכל וכקליפת האגוז וככלי של חותלות ואין בה איסור.

ומהדימוי לכלי של חותלות למד הגרש"ז שגם אם אינו מרוקן מיד את קופסת השימורים, אלא ממשיך להחזיק את המאכל עד תומו בתוך הקופסא, אין זה מחשיב את קופסת השימורים לכלי אחסון, שהרי כלי זה אינו מתאים לשימוש ארוך של אחסון, וזה דומה לחותלות שגם כן אין אוכלים את כל התמרים שבהם בפעם אחת, ולא כתב שום פוסק תנאי שצריכים להוציא את כל התמרים מיד, ואפילו הכי מותר כי אין לחותלות של כלי כלל, וכתב שבמוצרים מיוחדים שמשאירים זמן ממושך ביותר בקופסת שימורים והם משתמרים בה, נחשב שעושה כלי בפתיחה ויש לחוש בזה לאיסור בונה. (וראו בשו"ת מנחת שלמה חלק סימן יב ס"ק ב).

גם דעת הגר"י אלישיב (אשרי האיש שם, מאור השבת חלק ה מכתב עח) שמעיקר הדין יש להשוות קופסאות שימורים למוסתקי וחותרות ולהתיר, אך סבר דמכיון שיצא מפי החזון איש להחמיר, ראוי לנקב תחילה בדרך שבירה לפגום בקופסת שימורים ורק אחר כך לפתוח אותה מהצד השני. גם בכך החיים (סימן שיד ס"ק לח) כתב להתיר, אך כתב שלכתחילה ראוי להחמיר.

דעת המנחת יצחק

המנחת יצחק (חלק ד סימן פב ס"ק לא - לח) פתח בזה לכאורה לפי שיטת הרמב"ם שהתיר לשבור גם כלי שאינו של מוסתקי, אין בעיה של סתירת כלי או של גזירה שמא יכוון לפתח, וגם לפי שיטת הרשב"א והר"ן (שהגרי"א סבר שהעיר כדבריו) שלעולם אין סתירה בכלים אין בעיה של סותר, וכדי לבטל חשש של שמא יכוון לפתח, כתב שיש עצה לקלקל את קופסת השימורים לפני הפתיחה, ואז בוודאי לא יכוון לפתח שהרי אינו לקיים את קופסת השימורים לשימוש. אלא ששוב מצא שהחזון איש חידש שיש גם בעיה של בונה מכלי אטום לכלי הראוי לשימוש, וכתב שגם מה שחידש החזון איש

לפתח, והרי מטעם זה העמידו בגמרא בעירובין את המשנה דווקא בחבית 'מוסתקי' שהיא רעועה ואין בה חשש שמא יכוון לעשות בה פתח.

ועוד כתב החזון איש, דשמא אפילו אם דעתו להשתמש מיד בכל מה שבקופסת שימורים ולזרוק אותה מיד לאשפה, אין מתחשבים בדעתו, דלא מצינו היתר סתירה רק בחבית שכבר יש לה פתח אלא שהוא סתום במגופה, שבזה כבר יש שם כלי שימושי על החבית, ואין כל כך חשיבות מלאכה לנקב החדש כדי שנאסר מצד מלאכת סותר אחרי שכלל אינו מכוון לתיקון שבסתירה אלא רק כדי להוציא את המאכל, אבל עשיית פתח לכלי אטום בכל צד זה ממש גמר עשיית הכלי, ולכן אפילו שאין כוונתו לפתח אלא רק להוציא מה שבתוך הכלי המציאות הוא שכעת הוא בונה את הכלי, וצריך להיות אסור מדרבנן, וכעין דין פסיק רישא ואינו מכוון שאסור מדרבנן בכל מקום.

ויש לבאר כי מאחר שכבר כתב החזו"א לאסור לפתוח כדי להוציא מחשש שגם יכוון לעשיית הפתח, מה הוצרך לדון עוד שמא יש גם איסור דרבנן של בונה באינו מתכוון, ונראה שבא להרויח כי אפילו אם נאמר שקופסאות שימורים הם מוסתקי ואין גוזרים בהם שמא יכוון לפתח, הרי בלאו הכי יש לחוש גם לאיסור בונה.

הגר"נ קרליץ (חוט שני חלק ב עמוד רעג) כתב שכל דברי החזו"א שעצם המציאות של פתיחת כלי אטום לכלי פתוח יש בו משום בניין, הוא דווקא משום שיש בני אדם שנוהגים להשתמש בקופסאות הללו אחרי הפתיחה, אבל אילו הכל היו זורקים את הקופסאות באופן מידי לא הייתה חשיבות מלאכה גם לפתיחה של כלי האטום, וכן כתב המנחת יצחק (חלק ד סימן פב), אמנם בחוט שני הוסיף כי מאחר ויש קופסאות שימורים שמשאירים את מה שבהם למשך זמן, נחשב הפתיחה כתיקון אצל קופסת שימורים, ואפילו שקופסא זו הכל נהוגים לזרוק, אמנם לא מצאנו עוד מי שכתב כן בדעת החזו"א.

הגר"י אלישיב (אשרי האיש חלק ב פרק יח סעיף מט, מאור השבת חלק ה מכתב עח) סבר כי באופן שיעשה חור בתחתית קופסת השימורים ואחר כך יפתח אותה מצידה העליון, הרי שבעשיית החור כבר מנע את אפשרות השימוש העתידי בקופסת השימורים, ושוב לא שייך כאן גזירה שמא יכוון לפתח קבוע, וגם לא שייך שוב להגדיר את פתיחת הקופסא כמציאות של עשיית כלי באינו מתכוון, שהרי כבר לא יצליח להיות כלי. וכן כתבו בדעת החזו"א המנחת יצחק (שם), החלקת יעקב (חלק ג סימן ח), ושמירת שבת כהלכתה (פרק ט סעיף ג הערה כב) בשם הגרש"ז אויערבאך.

אמנם הגר"נ קרליץ (מאור השבת חלק ה מכתב לד) סבר כי עצם פתיחת החור בתחתית הקופסת שימורים היא מציאות של עשיית כלי, שהרי מעתה שוב אין הקופסה כלי אטום ונעשה כלי. וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (מאור השבת חלק ה מכתב לג).

העולה בשיטת החזון איש, שאין איסור סותר בפתיחת קופסת שימורים, מפני שכלי אטום אינו כלי כדי יחשב למלאכת סותר, ואם מכוון להשתמש בקופסת שימורים, יש בפתיחה איסור בונה, אך גם אם אדם זה מתכוון לזרוק לאשפה, כיון שמצויים אחרים שמשתמשים בקופסא לשימוש חוזר או שמשאירים את המאכל למשך זמן בתוך הקופסא, לכן הגם שאדם זה כעת אינו מכוון לפתח יש גזירה שמא יכוון לשימוש של פתח ולא רק להוצאה, ורק בכלי מוסתקי התירו שאין בו חשש שמא יכוון לפתח, אבל קופסת שימורים אינה מוסתקי ויש בה חשש גזירה. ועוד דשמה עצם המציאות

בכלים. א. דווקא בכלי גדול. ב. דווקא בכלי רגיל ולא במוסתקי. וכן לכאורה פסק הרמ"א (סימן שיד סעיף א).

גם דעת הרמב"ם (שבת פרק כג הלכה ב) שמוותר לשבור גם חבית שאינה מוסתקי, ולכן לא העמיד את ההיתר דווקא בחבית של מוסתקי, ובקרבן נתנאל (שבת פרק כב סימן ו ס"ק ה) כתב שכן נראה גם שיטת הרי"ף שסתם דבריו, ולכן תמה על השו"ע שלא הביא שיטת הרמב"ם, וכתב שבצירוף טעם נוסף יש להקל גם בכלי שאינו מוסתקי. ובערוך השולחן (סימן שיד סעיף ח) כתב שלכן אין למחות בידי אלו שנוהגים להקל בדבר.

היתר פתיחת כלי אחסון מסוג 'חותלות'

עוד הביאה הגמרא (שבת קמו.) היתר לגבי כלי של 'חותלות', והם כלים העשויים כעין סלים מכפות תמרים, ונותנים לתוכם תמרים כדי שיתבשלו, שמוותר לחתוך או לקרוע את החותלות כדי להוציא את התמרים, ואינו חושש שהוא עושה פתח לכלי, וטעם ההיתר כתב השו"ע (סימן שיד סעיף ח) משום שהוא שאין שם כלי לחותלות והוא רק כמו קליפה לתמרים שבתוכו, וכלשון השו"ע שהוא 'כמו ששבור אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם'.

פתיחת קופסאות שימורים

בפתיחת קופסאות שימורים יש לדון מכמה איסורים. א. סתירה - שהרי הקופסה שימשה ככלי אטום לשמור על מה שבתוכה, ובפתיחתה אינה יכול עוד לשמש ככלי אטום המועיל לשמירה. ב. בונה - שהרי מעתה נעשה כאן כלי חדש הראוי להכניס ולהוציא. ג. גזירה חז"ל על עשיית פתח שהוא רק כדי להוציא מתוך הכלי, כאשר יש חשש שמא יכוון לעשות בכלי פתח יפה לשימוש קבוע ויכשל באיסור בונה. ד. מחדת - בקופסאות שימורים שיש בהם חריץ לפתיחה קלה, יש לדון האם מותר לפתוח במקום החריץ או שיש בזה משום איסור מחדת.

דעת החזון איש

החזון איש (אור"ח סימן נא ס"ק א) מבאר את השיטות שאין איסור סותר בשובר פי החבית להוציא גרגרות, והרי גם במקלקל יש איסור שבות, דכיון שבעיקרו של דבר כלל אין בנין וסתירה בכלים, לכך הגם שעשיית כלי שלם מתחילתו נחשב למלאכה משום שבניה היא מלאכה חשובה, סתירת כלי רק כדי להוציא מה שבתוכו כלל אינו חשוב להיות מלאכת סותר, ומטעם זה מותר לחתוך או לקרוע את החותלות כדי להוציא מה שבתוכם.

ושבו (שם ס"ק יא) דן על פתיחת קופסאות שימורים, וכתב שאין בפתיחתם משום סתירת כלים, כי כלי אטום מכל צד אינו כלי, ודווקא הפתיחה היא התיקון לעשותו לכלי שימושי ואסור משום בונה בכלים. וכתב דמה שיש לדון הוא באדם שאין כוונתו לחזור להשתמש בכלי הפתוח אלא לזרוק לאשפה, שזה דומה לשובר פי החבית כדי לאכול את הגרגרות, שכאשר אינו מכוון לעשות לחבית פתח יפה לשימוש חוזר מותר, ולכן גם לדעת תוספות שיש איסור לשבור חבית קטנה משום סותר, והתירו רק בחבית שהיא מוסתקי, הרי בקופסת שימורים שקודם לכן היה כלי אטום מכל צד אין שייך איסור סתירה.

אלא שכיון שרבים חוזרים להשתמש בקופסאות שימורים או להשתמש בקופסא עד שיגמר מה שהיה בתוכה, הרי יש לגזור בהם שמא יכוון

שעצם מה שנעשה מכילי אטום לכלי פתוח הוא מציאות של בניין, היינו דווקא משום שיש בני אדם שמתמשים בהם אחר כך, אבל בזמן הזה שבני אדם אינם משתמשים בהם הרי הקופסה ככלי החותלות שנחשב רק כעטיפה של המאכל ואין לו שם כלי כלל.

אך העיר שיש תלמיד חכמים שנוזהרים מחשש שימצא דם בביצים, וכדי שלא לאסור את הסירים הם משתמשים בכלי של קופסת שימורים, ואם כן שייך לומר שיש שם של כלי על קופסאות אלו, וחזר הדבר לאיסורו במקום שישנם תלמידי חכמים שעושים כן, וכתב שעל כל פנים ניתן לקלקל תחילה את קופסת השימורים שלא תהיה ראויה לשימוש, ואז כשפותחה אין כאן שם של בניה. וכתב שהעיקר העדיף הוא לפתוח מערב שבת את כל קופסאות השימורים.

דעת האגרות משה

האגרות משה (אורח חיים חלק א סימן קכב) בתשובה ארוכה דן על פתיחת כל סוגי הכלים, ולדינא כתב (ענף י) שהמנהג לזרוק את הקופסאות אחרי האכילה, ולכן הקופסאות הם ככלי החותלות ומותר, אבל כשיש בני אדם שנוהגים להשתמש בקופסאות הם נחשבות לכלי, ולכן אפילו שאיש זה נוהג לזרוק, הדבר אסור להכרעת השו"ע והרמ"א שיש סתירה בכלי שלם רגיל שאינו מוסתקי, אך מאחר שדעת הרבה מאוד ראשונים שאין איסור סתירה גם בכלי שלם, אין למחות בידי המקלים על פי הוראת חכם.

וסיים שכל ההיתר לפתוח כלי שדרך הכל להשתמש בהם רק באופן חד פעמי, הוא רק מדינא אבל למעשה יש להחמיר, כי רבים יטעו להתיר גם בכלים שיש משתמשים בהם שימוש חוזר, ובוה יש איסור להכרעת השו"ע והרמ"א, ולכן התיר רק בשעת הדחק גדול. ונראה שהפוסקים שהתירו ולא חששו לתקלה זו משום שסברו שמאחר והמציאות של כלים הראויים להיות מותרים וכלים הראויים להיות אסורים הוא דבר מצוי ביותר בכל בית מישאל, בנקל יהיה חילוק דין זה גלוי לכל שומרי שבת, והרי הלכה זו כשאר כל חילוקי ההלכות בשבת, ואין גוזרים רק בחשש טעות קרוב.

וראוי לשים לב שהגרש"ז אויערבאך לא דקדק כל כך בזה שיש מיעוט משתמשים בקופסת שימורים, להחשיב קופסה זו לכלי, כי סבר שמאחר שרוב בני אדם אינם משתמשים מחמת גריעות הכלי בקופסה זו, היא דומה לכלי של 'מוסתקי' שגם בו משתמשים באופן רב פעמי, ואפילו הכי מחמת שאינו חשוב אין לו שם כלי, ואינו בו איסור סותר. אמנם האגרות משה והמנחת יצחק דימו קופסת שימורים לכלי של חותלות, שיסוד ההיתר בו מצד שהוא כקליפה של אגוז בלבד, ולכן אם יש מיעוט שכן משתמש בה ככלי שוב אינו דומה לקליפה של אגוז.

חשש איסור מחתך

יש קופסאות שימורים שיש בהם חריץ עם לשונית להקלה על הפתיחה, וכתב הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה חלק ב פרק יב אות ג; שמירת שבת כהלכתה פרק ט הערה כו ופרק כג הערה סב) שאין לחוש בהם לאיסור מחתך כיון שהאיסור הוא כאשר יש לאדם עניין לתקן את הכלי לפי מידה מסוימת, ולכן הוא חותך במקום זה דווקא, אבל כאשר

הוא חותך במקום זה רק כי זה יותר נוח לו, אין איסור. שהרי מקור האיסור במחתך את העור לפי מידה הנצרכת בעור (מכבואר ברמב"ם שבת פרק יא הלכה ז), וכתב שגם בפחית שהחברה קבעה את הגודל לפי מומחיות של הצורה והגודל המתאימים של הפתיחה, או בנייר טואלט שהחברה קבעה את החריצים לפי מידה נוחה לשימוש, על כל פנים האדם שחותך אין לו עניין בחשבנות של החברה, וכל עיסוקו כעת הוא רק לפתוח במקום שזה הכי קל, לכך אין איסור מחתך בדבר זה.

אולם הגר"ש אלישיב (מאור השבת חלק ה מכתב ג, אשרי האיש חלק ב עמוד שנג) נחלק, שאיסור מחתך לא נאמר דווקא לצורך תיקון העור לפי מידה מסוימת, אלא בכל אופן שיש לו עניין לחתוך דווקא במקום זה, ואפילו אם רק מפני שכאן קל יותר לחתוך.

ועוד כתב הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה חלק ב פרק יב אות א) טעם היתר לגבי נייר טואלט שיש בו נקבים קטנים לתלישה, שמאחר והאדם אינו טורח בחיתוך או במידה רק הכל מוכן מערב שבת וגם הנייר הוא חד פעמי אין כאן מלאכה כלל, וזוהו למד להתיר פתיחת פחיות שיש בהם חריץ עם לשונית לפתיחה קלה ביותר כיון שהאדם אינו טורח כלל בחיתוך או במידה, וכתב שזה גם כל שכן אחרי שגם כל עצם הפתיחה הוא בכלל מעשה של קלקול כלפי הכלי של הפחית, ומעתה יש לדון האם היתר זה שייך גם בפתיחת קופסת שימורים עם לשונית, האם מאחר וצריכים בזה מעט יותר פעולה לפתיחה, נחשב שטורח במלאכה ויש שם מלאכה על מעשהו.

עיקרי השיטות

נמצא שכאשר מבקשים לעשות בקופסת השימורים שימוש חוזר, לכולי עלמא יש איסור בונה, אבל גם כאשר מתכוונים לזרוק לאשפה, יש לדון על חשש איסור דרבנן מכמה פנים:

א. איסור סותר של הכלי האטום, החזון איש כתב לחדש שכלי אטום כלל אינו נחשב לכלי, אולם הסכמת האחרונים שגם כלי אטום המשמש לאכסון ולטלטול נחשב לכלי, רק הגרש"ז אויערבאך כתב להתיר מפאת שקופסת שימורים במהותה היא כלי חד פעמי גרוע ואין לה חשיבות ובדומה לכלי של מוסתקי שמחמת גריעותו אין בו איסור סותר, ומחמת שהוא כלי חד פעמי לשמירה על האוכל עד שעת האכילה הוא גם דומה לכלי של חותלות שאין בו איסור סותר מחמת שהוא דומה לקליפה של אגוז בלבד ולא לכלי שימושי, ובטעם השני נקטו גם האגרות משה והמנחת יצחק, והם הוסיפו לצרף להיתר את שיטת הראשונים שאין כלל איסור סותר בכלים, ואת שיטת הרמב"ם שהתיר כל כלי ובלבד שלא יכוון לעשות פתח.

ב. גזירה שמא יכוון לפתח יפה, החזון איש כותב שמאחר ויש משתמשים בכלי לשימוש חוזר או עד לסיום המאכל שבקופסה, יש לחוש שהגם אדם זה יכוון לכך ואסור, אבל אחרונים אחרים כתבו שזה דומה לכלי של מוסתקי או לכלי החותלות שאין בהם חשיבות ואין גזירה זו.

ג. חשש איסור בונה, בחזון איש כתב לחדש דשמה מפני החשיבות הרבה שיש בהפיכת כלי אטום לכלי פתוח, אפילו שהפתח כלל אינו מתכוון לעשות כלי הדבר דומה למלאכה בלוי מתכוון שאסור לכתחילה. וכדי לפתור חשש זה הציעו המנחת יצחק הגר"ש אלישיב והגרש"ז אויערבאך

לשבור מעט את הכלי על ידי נקב גרוע קודם לפתיחת הכלי אטום, ואז אין חשיבות לפתיחה שלו אחרי שאינו כלי כלל, אבל הגר"נ קרליץ והגר"ח קנייבסקי כתבו שגם בפתיחת חזר קטן בכלי אטום לגמרי יש לדון בזה חשיבות מלאכה של פתיחת כלי אטום. וגם לכל עיקר הספק החזון איש שמא יש חשיבות של בונה ואפילו שאינו מתכוון כלל להשתמש בקופסה, לא חשו הגרש"ז אויערבאך והאגרות משה כלל, ואפשר טעמם לפי שידמו כלי זה למוסתקי או לחותלות שאין בהם חשיבות של כלי.

ד. חשש איסור מחתך בכלי שימורים שיש בו חריץ כדי להקל על הפתיחה, הגרש"ז אויערבאך התיר לפי שיטתו שאיסור מחתך הוא דווקא כאשר יש לפתוח תיקון הכלי במידה זו, אולם דעת הגר"ש אלישיב שאיסור מחתך הוא אפילו כאשר חותך כאן רק בגלל שזה יותר נוח לפתיחה.

להלכה:

פתיחת קופסת שימורים כאשר דעתו להשתמש בה לאחר מכן שימוש חוזר, אסורה לכולי עלמא, משום שבפתיחה נעשה לכלי ראוי לשימוש חוזר.

המצוי הוא שפותחים את הקופסה כדי לזרוק אותה מיד או לאחר מה שבתוכה, ובדין זה נחלקו הפוסקים: דעת החזון איש שכלי אטום אינו כלי, ולכן אין חשש איסור סותר, אבל אסר את הפתיחה גם למי שזורק מיד מחמת הגזירה שמא יכוון לפתח, ושמה עצם מה שפתח את הקופסא היא פעולה חשובה של בניין ואסור מדרבנן אפילו שלא מתכוון לעשות כלי רק לזרוק לאשפה. ולשיטתו כתבו גדולי הפוסקים (הגר"ש אלישיב הגרש"ז אויערבאך מנחת יצחק) שיש לנקב בתחתית קופסת השימורים ורק אחר כך לפתוח אותה מלמעלה, ובוה אין חשש לשמא יכוון לפתח נאה או לשמא עצם הפתיחה חשובה לעשיית כלי, ובשעת עשיית הנקב יש לזוהר שלא לקלקל ציור או אותיות המודפסות במקום עשיית הנקב. אמנם יש שכתבו (הגר"נ קרליץ והגר"ח קנייבסקי) שלדעת החזון"א גם עצם עשיית הנקב נחשב להפיכת כלי אטום לכלי פתוח ואסור משום חשיבות הבניין.

אמנם לדעת הגרש"ז אויערבאך קופסת שימורים שהכל זורקים בגמר השימוש נחשבת לכלי גרוע שאין בה לא איסור סותר לא גזירה שמא יכוון לפתח נאה ולא חשיבות של מלאכה בונה, וכעין זה דעת האגרות משה.

מאחר שנחלקו רבותינו פוסקי הדור בנידון, ראוי להחמיר לפתוח את כל הקופסאות שימורים קודם השבת, או לנקב את תחתית הקופסה ויפתח רק אחר כך מלמעלה, וכן כתב הגר"ש אלישיב שאפילו שיעקר הדין להיתר וכדעת הגרש"ז אויערבאך, לכתחילה יש להחמיר כדעת החזון"א.

ובקופסאות שדרך פתיחתן היא על ידי משיכת לשונית אשר במשיכתה נוצר פתח נאה, הגר"ש אלישיב אסר לפותחן שבת משום מלאכת מחתך, אך הגרש"ז אויערבאך מיקל בכך, וכל אחד יעשה כדעת רבותיו.

ברר קליפה מתוך תערוכת ביצים בשבת

ובפרי מגדים מסתפק לענין מזיד האם אסור לעולם או לא ע"ע מזה בספר אורחות שבת (סוף פרק א) מה שכתב על זה. ולפי פסק המשנה ברורה מלאכת ברירה נחשב למעשה שבת ואסור לאוכלו. ובקצות השלחן (סימן קכ"ה הערה א) חולק על המשנה ברורה והפרי מגדים וכתב ויש להעיר, דבורר לא דמי למבשל דפעולת הבישול א"א בלי חילול שבת אבל בורר הרי אפשר לו לאכול בלי חילול שבת ע"י שיברור לאלתר, ובוה שחילל השבת ובריר הפסולת בידו מתוך האוכל לא אהנו מעשיו יותר מאילו היה בורר האוכל מתוך הפסולת, ולא הוי נהנה כ"כ ממלאכת שבת. עוד כתב שם "ומצוי שאדם שוכח ומסיר איזה קליפה מתיך הפירות ולא שמענו לאסור האוכל משום זה" ומסיים "מיהו יש לומר דמבשל קנסו שוגג אטו מזיר גזירה שמא יבשל במזיד ויאמר שוגג הייתי, וזה דווקא במבשל, שאם נתיר המבשל בשוגג יעשה במזיד, כיון שרוצה בתבשיל ויאמר שוגג הייתי, אבל בבורר אם נתיר לו בשוגג, אין לחוש שיעשה במזיד, אע"פ שרוצה בהברירה דלמה לו לחלל שבת בלי תועלת כיון שאפשר לו לאכול ע"י ברירת האוכל בידו מתוך הפסולת ע"כ לא קנסינו שוגג אטו מזיד".

האם אפשר לומר לאו כל כמיניה של המלצר לאסור על כולנו את המאכל?

במקרה שיהודי עשה שליח והוא בישל בשוגג שבכה"ג אהנו מעשיו, וודאי שאסור לכולם להנות ממנו, וכמו שמובא בכל הפוסקים, אך בבורר, מכיון שכל בן אדם היה יכול לבורר בהיתר, א"כ יש סברא לומר לאו כל כמיניה שתעשה ברירה באופן האסור ותאסור על כולנו את המאכל. עיין באורחות שבת (פרק כ"ה הערה ג"ג) שכתב שבמקרה שהאדם שברר אינו אחד מבעלי הבית, מסתבר שאין המאכל נאסר על האחרים, משום דלאו כל כמיניה לאסורו עליהם, הואיל והיו יכולים לבורר בהיתר אוכל מתוך הפסולת, וכן אם בירר אוכל מתוך הפסולת שלא בסמוך לסעודה אפשר שמותר לאחרים לאכול את המאכל בסעודה מאותו טעם, דלאו כל כמיניה לאסורו עליהם שהם היו יכולים לבורר בהיתר בסמוך לסעודה.

האם מאכל ביצים נחשב לשעת הצורך שמותר בו מעשה שבת בשוגג לפי הגר"א?

דעת הגר"א לפסוק כרבי מאיר שמותר להשתמש במלאכה גם בשבת עצמה בין הוא ובין אחרים כיון שעשאה בשוגג. ופסק המשנה ברורה שיש להחמיר אך במקום הצורך יש לסמוך על שיטת הגר"א ולהתיר המאכל.

העולה לדניא:

בהגדרת מקום צורך נחלקו בזה פוסקי זמננו, בספר מאור השבת (ח"א סימן יח הערה י"ז) מביא בשם הגרש"י אוירבאך והגר"ש אלשיך שגם חמין - טשולנט, לא נחשב למקום צורך, ואסור לאוכלו לפי דעת המשנה ברורה. אך מצד שני דעת הגר"ח קנייבסקי והגר"נ קרליץ להתיר. ונראה פשוט שכל המחלוקות אם נחשב מקום צורך בטשולנט היינו יחיד בביתו, אך בשבע ברכות שרבים היושבים, וודאי יחשב למקום צורך בזה ומותר לפי דעת הגר"א. לפיכך במאכל הביצים שנעשה בו איסור ברירה בשבת, אף שנעשה בו איסור בשבת יש להתיר המאכל.

באולם שמחות נערכה שמחת שבת שבע ברכות. בשבת בבוקר כשעה לפני תחילת הסעודה, הגיעו המלצרים והחלו לקלף את הביצים, לאחר שקילפו את כל הביצים והתחילו לרסקם הבחינו לפתע שחתיכה קטנה של קליפת ביצה התערבבה בתוך תערוכת הביצים. המלצר שלא ידע בין ימינו לשמאלו בהלכות שבת, הוציא את הקליפה והמשיך לערבב את הביצים בלילה יפה עד שנעשה לסלט ביצים משובח לכבוד שבת. כשנודע דבר המעשה לתלמיד חכם אחד שנוכח במקום, התחיל לדון בשני שאלות מורכבות וקשות, והאם כבזה צורך גדול יש צד להקל.

ונהנה שתי הספיקות שהסתפק בזה: א. האם בבורר גם כן נחשב למעשה שבת שאסור להנות עד מוצאי שבת, או מכיוון שהיה יכול לעשותו בהיתר, כגון להוציא כל הביצים מסביב והוי אוכל מתוך פסולת שמותר סמוך לסעודה. ב. בשעה שעשה האיסור והוציא קליפת הביצה לא היו כל הביצים אסורים, מכיון שהתערוכות היא רק בביצים שמסביב הקליפה, ואם היו עוצרים שם, היה מספיק להוציא הביצים שמסביב המקום שהיה בקליפה, אך עכשיו הכול התערב, ובדבר שיש לו מתירים, הרי אין בטל אפילו באלף, ושמה צריך לקחת כל המאכל ביצים ולהביא אותו לשבע ברכות שיתקיים במוצאי שבת, אך בשבת אסור המאכל ונדגל בסעודת הבוקר על ה"איער מיט ציבעל".

תשובה:

הנה מה שעולה הלכה למעשה לאחר העיון בדברי הפוסקים:

א. יש צד לומר שהביצה והקליפה שלה, נחשבים למין אחד לחלק מהפוסקים וממילא יהיה אפשר להקל מחמת ספק פלוגתא במעשה שבת.

בביאור הלכה (סימן שי"ט ס"ד ד"ה מתוך אוכל) הביא דברי הים של שלמה לענין לזוים ובטנים שנשתברו ועדיין הם בקליפתן דאף לענין בורר מין אחד הוא ואין שם פסולת עליו ובאיזה ענין שמתקן האוכל מתוך השומר תקון אוכל בעלמא הוא ואין שם מלאכה עליו, אך היש"ש מיירי בשומר הפרי, ובביאור הלכה (שם) מוסיף שגם עצמות נחשבים למין אחד עם הבשר לפי היש"ש מכיון שהם מחוברים יחד וז"ל: "היוצא מכל הנ"ל דבעת האכילה גופא המקיל וקולף העצמות מן הבשר בודאי לא נוכל למחות בידו ואפילו לתקן קודם אכילה באופן זה ג"כ לדעת הרמ"א והמהרש"ל דרך אוכלא הוא אם כונתו לאכול הבשר לאלתר ע"כ. וה"ה בביצים וקליפתן שסיבת ההיתר לפי המהרש"ל הוא מטעם מין אחד ולכן לא נאסר משום מעשה שבת מכיון שיש מתירים.

אך דבר זה אינו, מכיון שבביאור הלכה עצמו בסוף דבריו כותב מפורש שאין היתר זה אלא כשהם עדיין מחוברים אך אם נפרדו לא יחשבו למין אחד, ולפי"ז קליפת ביצה לאחר שקלפו אותו מהביצה לכולי עלמא נחשב לבורר ואסור.

ב. צד נוסף יש לדון בו להקל ולומר, שדבר זה אינו נחשב למעשה שבת מכיון שהיה יכול להוציא בהיתר, ואם כן אינו נהנה מהמעשה איסור, כי היה יכול לקבל אותו תוצאה על ידי מעשה היתר.

בביאור הלכה (סימן שי"ט ס"א ד"ה הבורר) כתב עיין בפרי מגדים שכתב דבדיעבד אם בירר יש לומר דאסור לאותה שבת דנהנה ממלאכת שבת, ע"כ.

'תפילת הדרך' בדרך העוברת סמוך ליישובים

מנחם מנדל המתגורר בישוב הסמוך לירושלים נוסע היה מידי שבוע לבקר ולסעוד את הוריו המבוגרים שהתגוררו בירושלים, בעודו מתחיל לנהוג אומר היה ככוונה רבה את תפילת הדרך ומתפלל שייגיע למחוז חפצו לחיים ולשלום, אולם לאחר שלמד את הלכות תפילת הדרך על בורים, החל להסתפק אם יש עליו חיוב לאומרו כלל, מכיון שבכל מהלך הדרך בו היה נוסע עובר הוא בינות לישובים שאינם רחוקים מרחק פרסה מהכביש הראשי, ועל כן פנה הוא למורא ההוראה לשאל את דבר ה' זו הלכה.

תשובה: במסכת ברכות (כ"ט:) מביאה הגמרא: אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא... וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך יהי רצון מלפניך ה' אלקי שתולכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי בא"י שומע תפלה". ועל זמן אמירתו אמרו שם (:) "אימת מצלי א"ר יעקב א"ר חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה א"ר יעקב א"ר חסדא עד פרסה".

ברש"י כתב בזה שני פירושים. א: פירוש רש"י דצריך לברך עד פרסה ואם לא בירך עד שהתרחק פרסה שוב אינו מברך. ב: פירוש הבה"ג דאפילו בדרך קצרה של פרסה צריך לברך אבל אם מהלך פחות מפרסה אין צריך לברך. וכבר כתב הרא"ש בברכות (פ"ד סימן י"ח) דהעיקר כשיטת הבה"ג ונתקשה להבין שיטת רש"י דלמה יברך רק עד פרסה ולא אח"כ. וכך פסקו גם הטוש"ע בסימן ק"י סעיף ז'. ומ"מ נכתב שם בהג"ה דלכתחלה יברך תוך פרסה כשיטת רש"י, עי"ש.

האחרונים נחלקו האחרונים מתי יש לברך ברכה זו, ושלש מחלוקות בדבר: א. המגן אברהם כתב (שם ס"ק י"ב) שלא לברך בעיבורה של עיר אלא לאחר שיצא מעיבור העיר, וזה שנחשב החזיק בדרך, עי"ש.

ב. דעת הט"ז (ס"ק ז') דיש לברך אף בתוך העיר ומה שאמרו משהחזיק בדרך אין כונתם אלא שאינו מברך עד שהחליט החליטה גמורה שהוא יוצא לדרך, שהרי מהר"ם היה מברך בבוקר טרם צאתו לדרך.

ג. רבים האחרונים שחילקו בזה בין מי שיצא מביתו שאינו מברך עד שיצא לדרך ובין מי שנמצא במלון באמצע הדרך שיכול לברך בבוקר טרם צאתו וכך נהג מהר"ם, (עי"ש בשערי התשובה סק"ט). באליהו רבה ובמשנה ברורה ס"ק כ"ט).

המשך בעמ' ו'

אם ביד מלווה להחליט על פירעון חוב
- איזה מחובות הלווה נפרע

בין ראובן לשמעון שררו קשרי ידידות אמיצים ביותר, וכל אחד מהם היה מסייע לחברו כפי יכולתו בשמחה ובטוב לבב, כמעט עוד לפני שנתבקש. לימים נקלעה חנותו של ראובן לקשיים בתזרים המזומנים. שמעון שמח מאוד על האפשרות לעזור לידידו, והלווה לראובן מספר פעמים סכומי כסף קטנים. לאחר תקופה ביקש ממנו ראובן הלוואה גדולה. שמעון ניאות אך ביקש מראובן לחתום על שטר הלוואה כדת וכדין.

בהמשך היה ראובן מעביר חלק מרווחי הנאים לשמעון כדי שיגנה אותם מסכום הלוואה. ביום מן הימים התקשר ראובן לשמעון וביקש ממנו שיחזיר לו את השטר, כיון שכבר סיים לשלם את כל סכום הלוואה שבשטר. שמעון סרב, ואמר שיחזיר לו את השטר רק לאחר תשלום כל שאר החובות. הוא הוסיף שראובן היה ערב לחברו על הלוואה אחרת, שנלקחה משמעון כבר לפני זמן רב אך טרם נפרעה. ראובן דרש גם את תשלום הלוואה זו לפני החזרת השטר. כעת באו ראובן ושמעון לברר בבית הדין האם השטר על כל שיעבודיו נשאר בתוקפו עד לפירעונם המלא של כל החובות הנוספים, והאם בסמכות המלווה להשאיר את השטר בידו עד לפירעון שאר החובות או הערביות שחתם לו הלווה בעבור לווים אחרים.

תשובה: בגמ' כתובות (צא:) מובא מעשה בלווה שהיה חייב מאה זוז ומת, והניח קרקע קטנה בשווי חמישים זוז, ובא המלווה ונטל את הקרקע בפרעון חובו. הלכו היתומים ונתנו לו חמישים זוז וקיבלו מידו את הקרקע. לאחר מכן חזר המלווה ורצה לגבות שוב את הקרקע על יתרת החוב. ומסופר בגמרא שבאו לאביי ואמר להם שחיון שיש מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם והמעות ניתנו למלווה בסתם ולא בפירוש עבור קניית השדה, יכול המלווה לומר שקיבל את המעות בשביל פרעון שאר החוב, ועדיין לא נסתלק השיעבוד שיש לו על הקרקע של אביהם.

בספר התרומות (שער כ"ח"א אות ב') כתב שמעשה זה הוא דווקא ביתומים שאינם חייבים לפרוע את חובות האב רק משום מצוה, ולכן כשפרעו בפירוש בשביל הקרקע שטרף המלווה אינו יכול לתפוס עבור חוב אחר, אבל כשהלווה בעצמו פורע את החוב היות ועבד לוה לאיש מלווה יכול המלווה לקבל את הפירעון על איזה חוב שרוצה, וכן פסקו הטור והשו"ע (פי"ג סי"ב) שאם לוה חייב שני חובות והגיע זמן הפירעון בשניהם ופרע לו בפירוש עבור חוב פלוני, יכול המלווה לתפוס את הפירעון לאיזה חוב שירצה. והוסיף הרמ"א שאף כששתק המלווה כשקיבל את הפירעון יכול לומר מה ששתקתי היה כדי שתיתן לי המעות ולא אקבלם על חוב אחר (ובסמ"ע כתב דהטור חולק על זה, והש"ך סובר דהטור מודה לזה).

בחוב מחמת ערבות

בנתיבות המשפט (חיידושים סק"ו) הביא מהכנה"ג שהביא משו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' קפ"א) שאם הלווה חייב למלווה חוב אחד בעצמו וחוב נוסף בערבות מחמת אחר, אין המלווה יכול לומר בעד חוב הערבות קיבלתי דלא שביק חוב ידידיה ופרע חוב של אחרים, וכ"כ הריטב"א (שבועות מב.), ותמה הנתיבות דהא ביד המלווה לקבל על איזה חוב שירצה ומה לנו בדעת הלווה. ואכן בריטב"א בשבועות מבואר שדין זה רק לש"י הרא"ה שסובר שהלווה יכול לומר איזה חוב הוא פורע, וחולק על בעל התרומות ופסק השו"ע. ועוד אפשר ליישב דבחוב מחמת ערבות קיי"ל בסי' ק"ל (ס"ו) שצריך לתבוע מהלווה תחילה, ואם פרע הערב קודם אינו יכול להוציא מהלווה את תשלום חובותיו, ויתכן בזה האופן מיירי הרדב"ז והריטב"א כאשר עדיין לא ביקש מהלווה את החוב ותפס מהערב, אבל בנידון שביקש מהלווה ולא פרע והודיע שגובה מהערב יכול לתפוס מהערב וכדעת הנתיבות.

כשהמלווה לא חשב בשעת הפירעון

ונהגה יש לדון במקרה שהמלווה בשעה שקיבל הפירעון לא התכוון על איזה חוב לקבלו, ולאחר תקופה כאשר התעורר ויכוח רוצה המלווה לחשב את הפירעון עבור החובות שבעל פה ואילו החוב שבשטר עדיין לא נפרע, ובשו"ע לא נתבאר דין זה, ובמהרי"ל דיסקין (שו"ת סוף חלק הפסקים אות נ"ד) כתב להוכיח מדין אלמנה שמכרה נכסים בסתם שנאמנת לומר שמכרה לצורך מזונותיה או לצורך כתובתה, וא"כ הכא אף שהמלווה קיבל בסתם יכול לומר עכשיו על מה קיבל הפירעון, אלא שאין נראה כן ממפרשי השו"ע.

ונראה דיש להוכיח ממה שפסק השו"ע (סי' קל"ב ס"ה) שאחד שערב בשביל שניים כשיפרע את המלווה יודיע לו על איזה חוב מהם הוא פורע, וכתב הש"ך (סק"ו) שאם הערב לא הודיע את המלווה אינו יכול לגבות מאף אחד מהלווים דכל אחד מצי מידיח לאידך. ולמה שנתבאר בסי' פ"ג אם המלווה היה תופס בשעת הפירעון בבירור על איזה חוב לא היו יכולים לדחותו, והיות ובשעת הפירעון לא תפס בבירור והיה תלוי בדעת הערב, אין המלווה יכול לבחור לאחר מכן על מה היה הפירעון.

העולה לדינא:

- א. אם לווה פורע ממון ובידי המלווה השטר יכול בשעת הפירעון להחליט על איזה מהחובות הוא נפרע, ואף שהלווה אומר בפירוש שמתכוון לפרוע חוב שבשטר אם המלווה חושב אחרת תלוי בדעת המלווה.
- ב. אם הלווה חייב לו ערבות על חוב של אחר, והמלווה כבר תבע מהלווה וכעת יכול מדינא לתבוע הערב (או בערב קבלן), יכול לתפוס ממנו עבור חוב הערבות.
- ג. אם המלווה לא חשב בפירוש בשעת פירעון, אינו יכול אחר כך להחליט על מה נפרע.

ונהגה כמה ספיקות יש בברכה זו למעשה, ונחלקו גדולי הזמן בהנהגה הראויה למעשה.

בשו"ת מנחת שלמה (תניינא ב' - ג' סימן ס' אות ד') דן לגבי הנסיעה בכביש ירושלים - ת"א דכיון דיש בדרך יישובים רבים פטור מלברך. ועוד כתב דכיון שכלי רכב מצויים בכביש ויש פקוח משטרתי דשוב אין עוד סכנת ליסטים או חיות רעות ולכן עדיף לברך בלי ברכה.

ולעומתו כתב בשו"ת תשובות ונהגות (ח"א סימן קצ"ט) שבאמת ראוי היה היום לברך אף בנסיעה בתוך העיר, משום שהסכנה רבה אלא שאין לשנות מדינא דשו"ע, ומ"מ ראוי לברך מיד כשיוצא מן העיר אף בתוך עיבורה.

הנה איתא בשו"ע (סימן ק"י ס"ו): "ואין לאומרה, אלא אם כן יש לו לילך פרסה, אבל פחות מפרסה לא יחתום בברוך (ולכתלה יאמר אותה בפרסה ראשונה), ואם שכח מלאומרה, יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך, ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה".

ולכאורה יש לתמוה בהלכה זו דבתחילת הסעיף משמע דאם המרחק שבין עיר לעיר הוא פחות מפרסה אינו מברך ואם המרחק פרסה או יותר אומרה, אך בסיפא מבואר דאם הוא תוך פרסה לעיר שאליו פניו מועדות שוב אינו מברך, ותימה דאם כל הדרך אינה אלא פרסה או יותר, הרי משהחזיק בדרך ויצא לדרך תיכף ומיד נכנס תוך פרסה למחוז חפצו.

וכבר עמד על זה בתהלה לדוד (סימן ק"י אות ד') וכתב דאכן אינו אומר תפילת הדרך אלא אם יש לו שתי פרסאות בין עיר לעיר, וכך נקט להלכה הגרשז"א (מנח"ש שם), אך מלשון הראשונים והשו"ע נראה בבירור דכל שהמרחק הוא פרסה או יותר מכך לא אשכחן למאן דאמר דצריך שתי פרסאות.

ומשו"כ נראה טפי לומר דכיון שהמרחק שעוד לפניו הוא פרסה מן העיר ויש בה סכנה, תיקנו חז"ל דבכל דרך של פרסה צריך לברך ולא חילקו בין מי ששם פעמיו למקום קרוב או למקום רחוק, ורק במי ששכח לברך כאשר יצא לדרך ונהג שלא כהלכה, ונזכר כאשר כמעט הגיע למחוז חפצו רק בו ניתנה הלכה דאם כאשר התקרב לעיר שאליו פניו מועדות תוך פרסה הו"ל כאילו הגיע ליעדו ושוב אינו מברך.

ולפי זה נראה דק"ו הדברים דהמתהלך בדרך ומצדי הדרך ישנם ישובים הקרובים פחות מפרסה, כיון שאין הדרך מובילה לאותם ישובים חייב לברך תפילת הדרך, ומה אם חייב לברך אף אם כבר התקרב פרסה למחוז חפצו, ק"ו מי שחולף על פני ישובים שאין הדרך מובילה אליהם ואין כוונתו להגיע לתוכם כלל ודאי שצריך לברך אע"פ שהוא תוך פרסה לאותם הישובים.

העולה לדינא:

הנוסע בדרך למקום הרחוק יותר מפרסה אפילו אם מצדי הדרך ישנם ישובים הקרובים פחות מפרסה, חייב לברך את תפילת הדרך, שמכיון שאין הדרך מובילה לאותם הישובים וגם אין כוונתו להגיע לתוכם כלל, נחשב כאילו עדיין לא הגיע למחוז חפצו אף על פי שנמצא בתוך מרחק פרסה לאותם הישובים.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com